پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هینداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

Ketabton.com

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین نظریې

(د مرکو په هنداره کې)

لیکوال:

زکریا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتين نظريې (د مرکو په هېنداره کې)

ليکـــوال: زکريا ملاتړ

خپروندی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي څانگه

وېـبپـاڼه: www.melitahrik.com

ډيزاينگر: ضياء ساپی

پښتۍ ډيزاين: فياض حميد

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۴۴)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلاربنود استاد نظر

دښاغلي زکريا ملاتړ دماستري تېزس (دپوهاند صديق الله رښتين نظريې دهغه دمرکو په هنداره کې) په درې برخو کې ليکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنيو خبرو او سريزه کې ددې رسالې دليکنې اهداف او دمنځپانګې موضوعات په ښه توګه څرګند او روښانه شوي دي.

همدارنګه په لومړۍ برخه کې دپوهاند رښتين ژوند ليک ، يعنې دهغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنګي مصروفيتونه ، رسمي دندې او دآثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژيک ډول بيان شوي دي. په دې څېرکي کې دڅېړنې دپرتليز او تشريحي ميتود څخه کاراخيستل شوی دی.

په دويمه برخه کې دپوهاند رښتين مرکې راغلې دي، ليکوال په دې برخه کې زيات زيار ويستلی او دپوهاند رښتين په مرکو پسې ګرځېدلی ، هغه يې راټولې کړې دي ، دتکراري مرکو له راوړلو څخه يې ډډه کړې او اته مرکې يې دلاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړې دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلې دهغو يادونه يې هم کړې ده. ددې رسالې دليکلو هدف همدا دويمه برخه جوړوي ، ځکه داروانباد پوهاند رښتين ټول نظريات ، دپښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لارښوونې او مشورې ددې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دريمه برخه دپوهاند رښتين په اړه دنورو پوهانو نظرياتو ته ځانګړې شوې دی ، ددې برخې موضوع ډېره لويه او پراخه ده ، ځکه دپوهاند رښتين دادبي او علمي شخصيت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لويو لويو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سياسي مشرانو خپل نظريات ، اندونه او دعقيدت پېرزونې څرګندې کړې دي.

دتېزس ليکوال په دې اړه ډير زيات زيار ويستلی مهم او ګټور نظريات يې راټول کړي او په دې برخه کې يې ځای کړې دي.

دتېزس په پای کې نتيجه، وړانديزونه، مناقشه او دمأخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتيب او ليکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس بريالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زيار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصيلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درنښت
پوهاند ډاکتر زبورالدين زبور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتين بابا له درانه نامه سره له ډېرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوی دکورنۍ ځينې غړي به دژمي په موسم کې د پوهاند ډاکترزيورځای (کوټ) ته راتلل.

خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمريزکال پيل و.

مونږ د پښتو څانګې محصلينو به هغه وخت د پوهاند صاحب ټولې ليکنې اوکره کتنې په شوق او مينه سره لوستلې.

په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوی کورته هم تللو. هغه هيڅ وخت مونږ يوازې او ځانته نه وليدلی ډله ډله سپين ږيري مشران او ليکوالان به يې هروخت ميلمانه وو، مونږ به يوازې هلته د مشرانو خبرې اوريدې او بيا به ترې رخصت شو.

کله چې په افغانستان کې د داخلي او خپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پرېښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړی ننګرهار او بيا پېښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې يوځلې حتمي د پوهاند صاحب ليدلو ته تلم او دروانو پېښو او ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډېرخوشاليدو، ترډېروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به يې داخبره تل کوله چې که ته يوځلې په هفته کې زمونږ کورته رانه شې نوزه به درنه خفه يم.
کله چې پوهاند صاحب د پيښنورپه ليډي ريډينګ روغتون کې بستروو.زه اواستاد محمد اصف صميم دواړه په يو وخت پوښتنې ته برابرشو، نوردوستان هم راغلي وو.دهغه ډيره زياته تبه وه خبرې يې ښې نه شوې کولې، پرکاله پروت و.
په ډيرتکليف سره يې داوويل (زه ډيرناروغ يم څه به کيږي تاسو به څه کوئ) صميم صاحب په ځواب کې ورته وويل چې مونږ به درته دعاکوو او شيرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشيرخان هم مونږ سره ترېوځايه راغی. په دې ورځو کې دپوهاند صاحب دپښتوادبياتو تاريخ دويم ځلې له چاپه راوتی و، ددې کتاب بيا چاپول دپوهاند صاحب ډيرارمان و،هغه ورته ډيرخوشحاله و اوپه لاس کې به يې کلک نيولی واوکتلو به يې.
پوهاند صاحب دژوند په وروستيولسوکلونو کې چې روغتيايي حالت يې د ډاډ وړنه و، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل نوزياته غوښتنه او هيله يې وه چې دمطبوعاتو اوخپرونوله لارې خپل نظريات، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې ددې رسالې دويمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې دپوهاند رښتين اته مرکې چې په مختلفو وختونوکې يې دمختلفوورځپاڼو،جريدو، او مجلوسره کړي بې له کوم تغييراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاريخ وارډول راغلی دي.
همدارنګه دعلامه رښتين بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه ليکل په يوه رساله يايو کتاب کې نه ځايږي بلکې څوکتابونه ورباندې ليکل کيداى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسالې په پای کې پایله او وړاندیزونه او د مآخذونو فهرست هم د الفبا په ترتیب سره وړاندې شوی دی، داوه د دې رسالې د موضوعاتو او ځانګړنو په اړه یوه لنډه یادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه .

پټه دې پاتې نه وي ، چې د دې رسالې په تکمیل او بشپړونه کې مې د خپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخیستې او زه يې د لارښوونو مننه کوم.

په پای کې د خپلې استادې پوهندوی ډاکترزرغونې او عبدالظاهر شکیب څخه مننه کوم، چې د دې تیزس د ماخذونو په برابرولو کې يې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکریا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک	مخ
سریزه	۱
د پوهاند رښتین پیژندلیک (زوکړه او زده کړه)	۷
د رسمي ماموریت دوره	۱۲
په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون	۱۸
ستاینلیکونه او نښانونه	۲۰
آثار او لیکنې	۲۱
مړینه او مزار	۲۷
د پوهاند رښتین مرکې	۳۰
د جرګې مجلې سره مرکه	۳۰
د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه	۳۵
د سپیدې مجلې سره مرکه	۴۲
د لیکوال مجلې سره مرکه	۴۸
مخ په مخ رسالې سره مرکه	۶۹
د وفا جریدې سره مرکه	۷۴
مرکه نامه رسالې سره مرکه	۷۷
د خاورې جریدې سره مرکه	۸۱
پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر	۸۵
پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو	۹۴
پایله او لنډیز	۱۵۲
وړاندیزونه	۱۲۳
مناقشه	۱۲۵
اخځلیکونه	۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلابېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

اروا ښاد پوهاند رښتین د څه د پاسه نیمه پېړۍ د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئین و ، د پښتنو او د پښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، د خپل یو اثر(پښتو نثر هنداره) په سریزه کې یې داسې لیکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابیدار شي
نو هله به مې خدمت ونیسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې د دې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځایه به نه وي ، چې د مرکو په اړه هم څه ناڅه وغږېږو .
مرکه: هغه ژورنالستیک صنف دی ، چې د بېلابېلو هدفونو له پاره تر سره کېږي ، خو اساسي هدف په کې د معلوماتو راټولول دي.
مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې د یوه ټاکلي هدف په رڼا کې د سمو او باوري معلوماتو د راټولولو له پاره د یو یا ډېرو کسانو سره د هغوي د فن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کېږي ، مرکه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدايي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.
نو موړي به تل دا هڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې وپوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.
مرکه د پوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي.
څرنګه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله ووینې یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، د مرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې د رسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.
کله داسې هم کیږي ، چې د راپورتاژ تهیه کوونکی لو مړی د مرکې له لارې معلومات تر لاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال د علمي او تحقیقي مسایلو په خبرنه کې دې ته اړ کیږي ، چې د اختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه د مسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توګه خپله معلوماتي پانګه زیاته او خبرنیزه دنده ترسره کړي.
نو پردې اساس ویلای شو ، چې د معلوماتو دراټولو له پاره مرکه تر ټولو ښه او اغیزمنه وسیله ده. (۲۲: ۱۳۱ ، ۱۳۲)
د مرکې د تاریخچې په اړه د دې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې رساله په درې برخو کې لیکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې د اروا ښاد پوهاند رښتین ژوند لیک راغلی دی، په دې برخه کې د اروا ښاد دژوند پوره حال احوال د پیدائش څخه تر وفات پورې تول په مفصل ډول بیان شوی دی ، دنثر او نظم بېلګې یې ورېندې شوې او دټولو آثارو فهرست یې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې د پوهاند رښتین اته ادبي او سیاسي مرکې بې له کوم تغییر او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاریخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې له تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه انتخاب شوې او تکرار مرکه یې نه ده راوړل شوي ، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه په کومو کومو ځایونو کې نشر شوې دی. دا مرکې د تېزس اصلي او اساسي موضوع جوړوي ، ځکه چې د پوهاند صیب نظریات او افکار په کې په مفصل ډول راغلي دي.
د دې رسالې دریمه برخه پوهاند رښتین دنورو پوهانو په نظر سرلیک ته ځانګړې شوې دی. په دې برخه کې یوازې دلویو او نامتو لیکوالانو نظریات او دعقیدت څرګندونې راغلي او په دوه برخو ویشل شوی دی ، لومړۍ برخه یې دبهرنیو پوهانو نظریات دي ، چې دا نظریات زیاتره نوموړي ته دهغه په ژوند دلیکونو او پیغامونو په وسیله څرګند شوي دي.
د دې څپرکي په دوهمه برخه کې دهېواد او لرې پښتونخوا دنامتو لیکوالانو ، سیاسي او قومي مشرانو نظریات او دعقیدت څرګندونې د پوهاند رښتین په ژوند او تروفات وروسته ډالۍ شوي دي.
دموضوع شالید :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې تر او سه پورې هیڅ نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زیاتره دژوند په وروستیو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکلیف او تشویش دواړه درلودل ، هیله یې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظریاتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

څرنګه چې په دې مرکو کې دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ ټول بهیر په مکمل ډول تشریح شوی ، نو له دې امله اړین وو ، چې دا ګټور کار ترسره شي.

دپوهاند رښتین په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني لیکوال په لومړي ټوک ۴۷۳-۴۹۳ مخونو کې په تفصیل سره معرفي کړی دی.

دهغه تر وفات وروسته دلرې او برې پښتونخوا ډېرو لیکوالانو داستاد رښتین په باره کې خپل نظریات او دعقیدت پېرزوینې په نظم اوړ نثر دواړو کې وړاندې کړې دي او بیا داټولې لیکنې (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد) په ټولګه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان یوه بله ټولګه ، چې (دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد)نومېږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنګه(دپوهاند رښتین ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنیو درې واړو آثارو کې چې دپوهاند رښتین تر وفات وروسته لیکل شوي دي ، ما په خپل دې تیزس کې دیادو شویو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې دسبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو دکلکسونونو څخه راخیستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې دپوهاند رښتین دیو ناچاپ اثر(دربنتین ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې گټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانگړو رسالو څخه راټولې کړې دي.

دليکنې مواد او لارې چارې:

څرنگه چې ما د ماسترۍ د تيزس دا موضوع داروابناد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو د پوهاند صيب تر وفات وروسته د هغه د ادبي فرهنگي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوې لويې يادغونډې او سيمينارونه د هېواد دننه او بهر جوړ شوي او په ويار يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې د هغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري گڼم داروابناد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دا مرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوي دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار گاللی ، چې دورځپاڼو ، جريدو او مجلو د ټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه را وباسم ، داروابناد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، او سني ليکوال ، د رښتين ژوند هنداره ، د لوی استاد پوهاند رښتين ياد ، د علامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو گڼو ليکوالو او پوهانو د ليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې د دې رسالې په پای کې د ماخذونو په فهرست کې يې يادونه راغلې ده.

د دې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې د لومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې د غه مرکې رانقل شي او د څېړنې د تشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع د نوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو درلود.

دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانښاد پوهاند صدیق الله رښتین په ژوند داسې تصمیم نیول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په ویاړ یو علمي – څېړنیز سیمینار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سید داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزیاتې ګرمۍ او د پوهاند صیب دناروغتیا له کبله دغه سیمینار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډېده ، په دې سیمینار کې ما ته د پوهاند رښتین دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دا مرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصمیم په دې ونیول شو ، چې یو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له یوې خوا به دا مرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به د پښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتیزس لپاره همدا موضوع د پوهاند ډاکټر زبور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائید وروسته مې دهغې په لیکنه او سپړنه پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين پېژند ليک

الف: زوکړه او زده کړه:

اروانباد پوهاند صديق الله رښتين د پښتوژبې او ادب سترليکوال محقق، اديب او نقاد، له پنځو ادبي ستورو څخه يو ځلاند ستوری چې شپيته کاله يې د پښتوژبې او ادب داسمان لمن پخپلو روښانه وړانګو سره ښايسته کړې وه.

اروانباد په ۱۳۹۸ ل کال دمومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زيږيدلی دی. دمولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صيب مشهورو زوی دميراحمد خان لمسی دمحمد اکبرخان کړوسی او دشاه جهان خان کودی او په ختېه سليما نخيل دی.

هغه وخت چې دهند آزادي غوښتونکو دمولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان دترنګزو حاجي صاحب سره ملګری شو او دمومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړی په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ايوب او قاری عبدالمستعان څخه ترسره کړی ده په ۱۳۱۱ ل کال دهډې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال دکابل په دارالعلوم کې شامل شو.

د دارالعلوم له فراعت وروسته يې په ۱۳۱۸ ل کال دسنبلې په مياشت کې يې د پښتو ټولنې څخه درسمي ماموريت دوره پيل شوي ده.(۴: ۴۷۳، ۴۹۴)

دا ستراديب اوفرهنګي شخصيت دخپل ژوند په باره داسې ليکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما د تعلیم دوره او زما بې اسرې ژوند دی. زه د شپږو اوو کالو له پلارپاتی شوم، چې له دوو ما شومانو ورونړو او یوې مورنه به غیرمې څوک نه لرل، پلار مې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې د ټولو اسلامي مدرسو رئیس او مهتمم و ، دده تعلیمي معیار ډیر او چت و ، او د انګریزی او عربی ژبې لوی فاضل و.
په نویو علومو کې یې (B,A) درجه اخیستی وه .
لس کاله یې په هند کې د عربی علومو په زده کړه تیر کړل ،او په اخرکې ترې د خپل وخت یو زبردست سیاسي عالم ، مبلغ ، مجاهد ، مدرس او زاهد جوړشو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیرشوی یوازې زما د پلار نه وروسته دا سلسله شروع شوې ده .
ده په خپل وخت کې د نورو عالمانو او ملګرو په مرسته ډیر دیني او مذهبي تبلیغونه کړی او د ملک او قام له پاره یې ډیرلوړ خدمتونه کړی دي. زما پلار د مومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، او څه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم دده دیني، مذهبي او قومي خدمتونه ترلمر ښکاره دي.
مهتمم صاحب د منګلو د بغاوت په کال (۱۳۰۳) ل د ترنګزو حاجی سره هلته تللی و ، د غورږ له درده په خوست کې وفات او هلته د عسکري چاونۍ ترڅنګ په یو باغچه کې خاورو ته وسپارل شو.(۱۹: ۳۵ ، ۴۳)
پښتو ژبه چې اوس کوم مقام او نوم لری دا ټول د پوهاند صاحب او د هغه د ملګرو د کوښښونو برکت دی، هغه په عملي او نظري دواړو برخو کې پښتو ته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته میراث پرینښي دي په پښتو او دری ژبو سربیره په عربي او اردو ژبو هم پوهیده مقالې او مضامین وربانديې لیکل او ترجمې ورڅخه کړی دی.

د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ اساس چې په دولتي او سیاسي سطحه وزیر محمد ګل خان ایښی و ددوام او پرمختګ چارې یې د دغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبیبي، استاد قیام الدین خادم، استاد ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او پوهاند رښتین په غاړه وی. (۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتین د خپل رسمي ماموریت په لومړنیو کلونو یعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې دوطن دوستی او د پښتون قوم دیووالی په روحیه اشعارهم ویلی دي چې یوه ورکوټی مجموعه یې د (خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونو کې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته یې مونږ یو څو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده او سي چې پښتون پکې
خوند له حده زیات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون یو ګڼو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې دیوالاس دي ټول، نشته دی بیلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځینې عشقي شعرونه هم ترسترګو کیږي لکه:

چې مې عشق رهنما د دین د نیا شو
نورحاجت مې دلاربنود او رهبرنشته

******

که مې ستا خمارې سترګې وی لیدلې
درښتین په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستاد سترګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشې صفت کاندي د آهو
سپین رخساردې هسې چارې په ما وکړې
چې دعشق په دریاب یې کړم لاهو
له غیرته مې سور اور په تن بلیږي
چې دلیچو همنشین دی وي باهو
چې نسبت یې ستا د شونډو سره شته دی
ځکه خورم نازکې پانې د کاهو
په کوم ځای کې چې د حسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو
دمیړانې اوهمت داسې ستاینه کوي:
دهمت توره ترملا کړه ډیربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډیربه ښه وي
دهمت په وسله ځان پوره سمبال کړه
دوطن محبوب اشنا کړه ډیربه ښه وي
پردی کټ ترنیمو شپو وي درته وایم
داستوګنې ځای پیدا کړه ډیربه ښه وي

خوږې وږمې (۱۸) مخ

ارواښاد پوهاند رښتین دنظم څخه دنثرو خواته ډیرتوجه درلوده دخپل یو غوره ادبي نثرد کتاب په مقدمه کې داسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثر د یوې ژبې له پاره ډیر ضروري دی ځکه چې بې له نثره یوه ژبه پرمخ نه شي تلای ، په نظم سره دژبې خوند او کیف زیاتیږي مګر په نثر سره دژبې پانګه او ذخیره زیاتیږي.

همدا سبب دی چې پرمختللی ژبې د نثر مرغلرې زیاتې لري.....)

ار وابناد نثر ډیر پوخ معیاری او د نثرلیکنی په برخه کې د کمال برید ته رسیدلی و.

اروابناد استاد پوهاند صدیق الله رشتین د خپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شمیر منثور آثار کښلي دي چې د ځو مره والي او څرنګوالي (کمیت او کیفیت) دو اړو له پلوه د پوره پاملرنې وړ دي.

الف) سفرنامی:

پوهاند رښتین د خپل ژوند په اوږدو کې یوزیات شمیر سفرنامې کښلې دي. دغه سفرنامې که له یوې خوا زموږ د لو ستونکیو لپاره د بیلا بیلو سیمو او ځایونو او هیوادونو په پیژندنه کې ارزښتمن ګڼل کیږي، د استاد رښتین د روان او خوا رږه نثر د بیلګو په توګه هم خپل ارزښت ساتي. د استاد په لیکلیو سفرنامو کې دغه یې موږ ته څرګندې دي

۱- د ننګرهار ننداره ،۲- د هند سفر ، ۳- د کتغن سفر ،۴- د خوست لیدنه ، ۵- دبدخشان ننداره ،۶- د الیشنګ او الینګار ننداره ،۷- د عشق آباد سفر ، ۸- د شوروي اتحاد سفر ، ۹- د مصر سفر ،۱۰- د پیښور سفر.

له دغو څخه یې ځینې سفرنامې د هیواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي او ځینې د هغه د آثارو په بیلا بیلو فهرستونو کې راغلې دي.

ب - ادبي ژباړې:

پوهاند رښتین د آثارو په فهرستونو کې د یو شمیر ادبي منثورو آثارو د ژباړو یادونه هم شوې ده ، لکه: د مینو هنداره او د ظلمو وظیفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د مينو هنداره) په عربي ژبه د ابراهيم ذکي الساعی، ليکنه ده، چې استاد رښتين په پښتو نثرژباړلې او په ۱۳۳۴ لمريز کال کې په کابل کې د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج - ډرامې:

اروابناد استاد رشتين يو شمير ډرامې او ننداري هم ليکلې دي او په دې توګه يې د پښتو ډراموپه تاريخي بهيرکې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږ ته يې په آثاروکې د پښتنې ميرمنې (په نوم د يوې ډرامې ځرک لګيدلی دی.)

د - ادبي نثرونه:

پوهاند رښتين يو زيات شمير ادبي نثرونه ليکلي دي. دغه زياتره ادبي نثرونه د خواږه او په زړه پوری روان پښتو نثرغوره بيلګې دي. دهيواد په مطبوعاتو کې يې ګڼ شمير ادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بيلابيلو تاريخي، اجتماعي، انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي. دغه رازيې د ادبي نثرونو دغه ځانګړې ټولګی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشي، ۲- دښکلا وږمه.

هـ - ادبي ليکونه:

پوهاند رښتين د ځانګړيو ادبي ليکونو ټولګه ده. نوموړې مجموعه، اروابناد رشتين په ۱۳۲۱ لمريز کال کې چاپ ته چمتو کړې وه. ديو شمير کورنيو او بهرنيو پوهانو هغه ليکونه په کې راغلي چې استاد رشتين ته يې ليکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بينوا ته د استاد رشتين يو اوږد ليک په کې راغلی دی. دغه اثرپه ۱۳۷۳ لمريز کال کې په پيښور کې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپورشوی دی.

داروابناد استاد رشتين نثرد يو لړ ځانګړنو لرونکی دی. لکه:

- دغه نثرخوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاریخي او ټولنیز مسایل هم د موضوعاتو له دروند والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې یې لنډې لنډې دي او مطلب په غوځه توګه په کې بیان شوی دی.

دهیري استعارو او کنایو خواته ډیره پاملرنه نه ده په کې شوې.
دد غو نثرونو موضوعګانې ژورتاریخي، ټولنیز، اخلاقي او حتی سیاسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتین د خپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او یو ځای د خپل یو نثر په اړه لیکي: (دا نثر خو څه قدر ادبي رنګ او خوند لري، مګر زما نور نثرونه د ژبني وخیړونو د پاره اسان او ساده شکل لري او د کنایو او استعارو اړخ په کې کمزوری دی. وجه یې دا ده چې علمي شیان په اسانه ژبه لیکل سودمنه
خبره ده. زه کله کله د تورو او کلمو په سپیڅلتیا کې دومره ګیرشم، چې معنی خپل اهمیت بایلي او فکر د لفظونو په لومه کې ونښلي.) پوهاند رشتین او د هغې دورې د یو شمیر نورو لیکوالو د نثر هم دغه مخکښ ارزښتونه دي چې د پښتو نثر د تاریخي بهیر څیړونکو دوی د نثر د جلا سبکونو ایجادوونکي او مخکښان ګڼلي چې پر را تلونکیو یې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)
اوس به د موضوع په اړه د هغوی د نثر یوه نمونه هم دلته راوړو.
څوک ګرم دي ؟
هغه څوک چې په یوه موضوع کې دلیل او منطق ته غوږ نه نیسي
هغه څوک چې د څوکۍ په زور د بل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردۍ پښې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک چې حلال حرام يوشان رانغاړي.
هغه ځوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه ځوک چې غريب او مظلوم ځوروي.
هغه ځوک چې ديار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه ځوک چې هم دغله ملګری وي هم دمله.
هغه ځوک چې په دوو بيړيو پښې ږدي.
هغه ځوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه ځوک چې پيلان ساتي او دروازې نګې نه جوړوي.
هغه ځوک چې دپښتنو سره په چل ول او ټګۍ چليږي.
هغه ځوک چې يوته وايي ستايم او بل ته وايي ستا.
هغه ځوک چې سرونو خوشتوي او يوهم نه خريي.
هغه ځوک چې وايي يوڅه او کوي بل څه.
هغه ځوک چې دين په دنيا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه ځوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه ځوک چې دځان په ګټه کې دقوم ضرر لټوي.
هغه ځوک چې ملت خفه کوي او ځوتنه خوشحالوي
هغه ځوک چې په رسمي کارونوکې دوستي او اشنايي چلوي
هغه ځوک چې دميزاوچوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه ځوک چې پښتون جګيدو او ويښيدوته نه پريږدي (۱۲: ۳)

دپوهاند صاحب دنثرپه اړه ډاکترښاغلی راج ولی شاه خټک د پيښور د پښتو اکيډيمی پخوانی مشرداسې وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنیادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې د يو ملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.

داکتاب (دښکلا وږمه) د رښتین صاحب د تخلیقی او فنی نثر د مضامینو مجموعه ده، د تکل او انشایي انداز په دې نثر کې که يو خوا د مضمون ښکلا بريښي نو ورسره د فني نثر يوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده.....)

(دښکلا وږمه) (۱۰) مخ.

انځور صاحب د پوهاند رښتين د نثر د ښيګڼو په اړه ليکی:

(... د استاد رښتين نثر د هغه مهال د ادبی يون او پرمختګ په پام کې ساتلو سره خوږ، ساده او روان ادبي نثر دی د همد غو استادانو لومړنی ارزښتمنې هڅې ددې سبب شوې چې زمونږ ادبي يون د ښايست په نويو وريښمينو لارو روان شي او لا په زړه پورې او اغيزمنه بڼه غوره کړی.)

دعلامه پوهاند رښيتن بابا ياد **۲۵۴** مخ

پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه ميلمه پالونکی ،صادق اوبې ريا سړی و.

په عقيده کې ډيرټينګ او سخت انسان و، د خپلې وظيفی تل پابند او په ملګرتوب کې غښتلی او کلک و، څه يې چې لرل هغه به يې د ملګرو سره يو ځای خوړل ،خبرې يې کمې کولی، خو عمل يې زيات کاوه.

نوموړي به تل خپلو ويناوکې د پښتنی خويونو او صفتونو يادونه کوله چې پخپله يې هم د غه ټول خويونه اوصفتونه درلودل.(۱۴: ۳۳۷)

پوهاند صاحب د پښتوژبې د علمي کيدو، ملي کيدو او رسمي کيدو له پاره بې سارې هلې ځلې کړی او ويل به يې:

پښتو ووايې، پښتو وليکئ اوپښتوو کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموريت دوره

پوهاند صديق الله رښتين دلومړۍ ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمريز کال د سنبلې په مياشت کې د ماموريت دوره پيل کړه چې تردې وروسته يې جلا جلا چارې په دې ډول دي.

په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتوټولنې) غړی.

په ۱۳۲۰ ل کال د پښتوټولنې دقواعدو د څانګې مدير.

په ۱۳۲۱ ل کال په ثورکې د پښتوټولنې دمعاون کفيل او دلغاتو او قواعدو څانګې مدير.

په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دايرت المعارف د څانګې آمر.

په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې دمطبوعاتو درياست دنشراتو دلومړۍ څانګې مدير.

په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتوټولنې عمومي معاون اود پښتو دايرت المعارف آمر.

د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تراخره پورې سربيره په پورتينووظايفو دادبياتو په پوهنځي کې د استادی دنده هم سرته رسوله.

په ۱۳۳۰ ل کال د حمل مياشت کې د پښتوټولنې عمومي مديرشو.

په ۱۳۳۴ ل کال د حمل په مياشت کې د پښتوټولنې رئيس وټاکل شو.

په ۱۳۳۵ ل کال په جوزاکې دادبياتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت دمشاورپه توګه وټاکل شو.

په ۱۴۳۶ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ل کال يې د پوهاند علمي رتبې ته ترفيع وکړه.
په ۱۳۴۲ل کال د سرطان په مياشت کې په دويم ځل د پښتو ټولنې رئيس وټاکل شو، چې دا دوره يې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ل کال د سنبلې په مياشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنيو دندو سربيره يې له ۱۳۲۸ل کال څخه تر ۱۳۲۹ل کال پورې په کابل راډيو کې د يو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ل کال کې د هيواد ورځپاڼې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ل کال څخه تر ۱۳۳۷ل پورې د مازديګرله خوا په کابل راډيو کې د يو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کميټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د ميزان له مياشت څخه تر ۱۳۴۰ل کال پورې د کابل راډيو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ل کال کې د زيري جريدې د دويمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ل کال څخه تر ۱۳۴۸ل کال پورې د کابل راډيو د ادب ورځمو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰-۱۳۴۴ل کال پورې دوړمې مجلې د کتونکی ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ل کال څخه تر ۱۳۴۲ل کال پورې د پوهنتون د عالي شورا غړی.
۱۳۲۱ل کال د پکتيا دوړانګې جريدې مؤسس.
۱۳۲۲ل کال کې د فراه سيستان د جريدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتین په ډېرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخیستې ده، په دې لړکې پخواني شوروي اتحاد ، ایران ، مصر ، هند او پېښور ته تللی.
او په دې هیوادونو کې علمي ویناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کیږي.
۱- ۱۳۲۹ ل کال د هند د پښتون په لویې جرګې کې په دهلی او جمشید پور کې ویناوي کړې دي.
۲- په ۱۳۳۱ ل کال په اسد میاشت کې د پښتو نولی په باب د مطبوعاتو په سالونو کې وینا کړې ده.
۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتو لیک دود په باب د پیښور په پښتو اکاډیمی کې وینا کړې ده.
۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د یو کلتوري هئیت د مشر په توګه شوري اتحاد سفر کړی او د پوشکین په باب یې په مسکو کې وینا کړې ده.
۵- په ۱۳۳۷ ل کال د دلو په میاشت کې مصر ته تللی او د اسکندرې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وینا کړې ده.
۶- په ۱۳۳۸ ل کال کې د مسکو د ختیځ پېژندنې په انستیتوت کې د پښتو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۷- په ۱۳۴۲ ل کال په میزان کې د خواجه عبد الله انصاری په نړیوال سیمینار کې چې په کابل کې جوړ شوی و ، د تصوف په باب وینا کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کاليزه کې د جامي او پښتانه ادیبان په نامه وینا کړې.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پيښور پوهنتون په سيمينار کې د پښتو دنثراوګرامر په باب وینا کړې.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په میاشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبیاتو په څانګه کې د پښتو ادبیاتو په باب وینا کړې ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سيمينار کې د خوشحال خان د نثر په باب يو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو يو نړيوال سيمينار جوړشوی و د پښتو د قلمی نسخو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا میاشت کې د تاشکند د ختيځ پيژندنې په انستیتوت کې د پښتو ادب په باب وينا کړې.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد میاشت کې د خوشحال خان ختک په دویم نړيوال سيمينار کې د خوشحال د نثر په باب وينا کړې.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په ميزان میاشت کې د مرکزي اسيا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وينا کړې.
۱۲- په۱۳۵۲ل کال د جوزا په میاشت کې د البیرونی د زرم تلين په غونډه کې د ده د ژبپوهنې په باب وینا کړې.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په میاشت کې د پښتو څېړنو په نړيوال کنفرانس کې وينا کړې.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په میاشت کې د پښتو د چاپی اثارو په سيمينار کې وينا کړې.(۱۱: ۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاینلیکونه او نښانونه

پوهاند رښتین دخپلو علمي او ادبي لیکنو دکښلو پر اساس په یولړستاینلیکونو او نښانو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال دصدارت له خوا دوهمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ ل کال دمطبوعاتو له خوا دریمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ ل کال دپوهنې وزارت له خوا دپوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ ل کال دپوهنې وزارت له خوا دربتین طلایي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ ل کال ورته دپوهنې وزارت له خوا دنمانځنې پاڼه او دوه میاشتې بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ ل کال ورته دلویې جرګې دغړیتوب نښان ورکړی شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال یې یو ادبي نثر (نوی کال نوی زیری) ترعنوان لاندې دپښتو او پارسي مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جایزه ګټلې ده، دقضاوت دهئیت غړي- شهید محمد هاشم میوندوال، اروابناد عبدالرحمن پژواک او مرحوم سید شمس الدین مجروح وو.
په ۱۳۴۰ ل کال دننګرهار ورځپاڼې له خوا یو ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ ل کال دانیس ورځپاڼې له خوا ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ ل کال دننګرهار پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا ستاینلیک او هم دځلیدونکي لمراداري له خوا هم ورته ستاینلیک ډالی شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین اثار

دارواښاد پوهاند رښتین د ټولو اثارو په اړه پوهاند ډاکتر زیور (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې یوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتین ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې لیکلی او دهغه په اثارو یې تحلیلي څېړنه کړی ده. همد اشان ښاغلي ازمون هم (د پوهاند رښتین ژوند هنداره) لومړی څپرکې د پوهاند رښتین ژوند او ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې دا موضوع ښه په تفصیل سره څېړلی ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دویمه ګڼه کې دا موضوع په تفصیل سره څېړلی ده.

دلته یې اوس مونږ یوازې د اثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ل کال

۲- پښتو ادب تاریخ -------- ۱۳۲۵ل کال

۳- پښتو ژبې د شپږم سمستر کلي...... ۱۳۳۳ل کال

۴- د پښتو کلی لومړی لیار ښوونکی...... ۱۳۲۲ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه........ ۱۳۲۶ ل کال
۶- پښتو ګرامر اول ټوک .... ۱۳۲۷ ل کال
۷- د عبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه.. ۱۳۳۱ ل کال
۸- د خوشحال خان خټک بازنامه...... ۱۳۳۲ ل کال
۹- د پښتو قیصې...... ۱۳۳۱ ل کال
۱۰- نوی ژوند .... ۱۳۳۱ ل کال
۱۱- د پښتون یار......... ۱۳۳۱ ل کال
۱۲- د معارف د دویم ټولګي پښتو قرائت څو ځلې چاپ
۱۳- د معارف د دریم ټولګي پښتو قرائت څو ځلې چاپ
۱۴- د معارف دریم ټولګي دینیات څو ځلې چاپ
۱۵- د معارف د شپږم ټولګي دینیات څو ځلې چاپ
۱۶- د معارف د دولسم ټولګي پښتو څو ځلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ ل کال
۱۸- د هند سفر......... ۱۳۳۴ ل کال
۱۹- د مینو هنداره .... ۱۳۳۴ ل کال
۲۰ – د ژوند سندره ...... ۱۳۳۸ ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ ل
۲۱ – د پښتو نخوا پیښې .... ۱۳۳۰ ل کال
۲۲- ژبښودنه. .... ۱۳۴۲ ل کال
۲۳ – پښتو عروض .... ۱۳۴۴ ل کال
۲۴ – د خوشحال طب نامه .... ۱۳۴۴ ل کال
۲۵- د جلال الدین تذکره .... ۱۳۱۸ ل کال
۲۶- ننني لیکوال......... ۱۳۱۸ ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ ل کال
۳۱ - د پښتو او سانسکریت نیږدیوالی ...... ۱۳۲۵ ل کال
۳۲ - شیرشاه سوري .... ۱۳۳۴ ل کال
۳۳ - تاریخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ ل کال
۳۴ – د فراه پیژندنه .... ۱۳۳۶ ل کا ل
۳۵ - د علیخان پیژندنه ...... ۱۳۳۶ ل کال
۳۶ - د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ ل کال
۳۷ - پښتو پیژندنه .... ۱۳۵۶ ل کال
۳۸ - د الماتا سفر ...... ۱۳۵۱ ل کال
۳۹ - د اریانا دایرت المعارف پښتوژباړه
۴۰ - پښتو نثر........ ۱۳۲۰ ل کال
۴۱ - د پښتو قلمي نسخو د خیړنې لارښود .... ۱۳۴۷ ل کال
۴۲ - د کتغن سفر........ ۱۳۳۰ ل کال
۴۳ - پښتني لارښود ..... ۱۳۵۶ ل کال
۴۵ - روښان ستوری.... ۱۹۸۷ م کال
۴۶ - نومیالي پوهان او غازیان.... ۱۹۸۸ م کال
۴۷ - د پښتو تاریخي سیمینار .... ۱۹۸۷ م کال
۴۹ - د پښتو نثر هنداره ...... ۱۳۴۲ ل کال
۵۰ - نوې خیړنه .... ۱۳۵۸ ل کال
۵۱ - ادبي او تاریخي سمونې .... ۱۹۹۲ م کال
۵۲ - د پښتو ادبي مکتبونه .... ۱۳۶۲ ل کال
۵۳ - ادبي لیکونه .... ۱۳۷۳ ل کال
۵۴ - د مهتمم ژوند .... ۱۹۹۸ م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران...... **۱۹۹۳**م کال
۵۶- دننګرهارننداره........ **۱۳۷۴**ل کال
۵۷- لرغوني پښتو......... **۱۳۷۳**ل کال
۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک
۵۹- دژوند پلوشې........ **۱۹۹۵**م کال
۶۰- نومیالي شاعران........ **۱۳۷۰**ل کا ل
۶۱- داشعاروډولونه....... **۱۳۷۴**ل کال
۶۲- خوږې وږمې....... **۱۳۶۱**ل کا ل
۶۳- دښکلا وږمه.. **۱۹۹۲**م کال
۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ **۱۳۸۳**ل کال

یادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په یوټوک کې چاپ شوی.

دویم ناچاپ آثار:

۱- پښتنې میرمنې (ډرامه)
۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک
۳- په هند کې پښتو کتابونه
۴- خپلواک ژوند
۵- نړیوال کنفرانسونه
۶- دشوروي سفر
۷- دمصرسفر
۸- زما ژوند اوهلې ځلې
۹- انوک اردن
۱۰- دهیواد ننداري
۱۱- دزلموو ظیفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د ربښتین ژوند پیښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الینګار او الیشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست لیدنه کابل مجله کې چاپ
۱۶- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
یادونه: د پورته څلورو سفرنامو یادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دویمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړی ده.
همدارنګه پوهاند رښتین د اثارو یوه زیاته برخه د هیواد په مطبوعاتو کې د مقالو او مضامینو په بڼه خپاره شوې چې ځینو مضامینو ته یې کتابی شکل ورکول شوی خو د اسې مضامین یې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دی راغلی که هغه مضامین راټول شی نو کیدای شي چې د پوهاند صیب په کتابونو او اثارو کې به نوره اضافه هم وشی.(*)
هغه کتابونه چې جایزې اخیستی دي په لاندې ډول ښودل کیږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۲- د حمید دیوان تدوین او مقدمه: ۱۳۲۰ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۳- خوږې قیصې: ۱۳۲۲ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۴- د پښتو ادب تاریخ: ۱۳۲۳ل کال د خوشحال اوله درجه جایزه.
۵- د پښتو لومړی لیارښوونکی: ۱۳۲۴ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۶- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جایزه.
۷- د زلمو وظیفی: ۱۳۲۵ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.

---

*د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دویم ټوک لری چې لومړی ټوک یې په ۱۹۹۵ع کال په پیښورکې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه .
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند : ۱۳۳۱ ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو خیرنه(پښتو پیژندنه) : ۱۳۳۳ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ ل کال د خوشحال څلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مړینه او مزار

اروانباد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونو دهیواد په روان ناورین کې دناروغتیا په حال کې تیرکړل، چې د دې ناروغۍ څولاملونه وو چې یولامل یې تنظیمي او خپلمنځي جنګونه او زیاتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل یې دهیواد څخه په مهاجرت مجبورکیدل و.
او دریم لامل یې دهغه وخت ددوولسیزو دچارواکو بې کفایتي او ناپوهي وه.
دهمدې ناخوالو پراساس ورته دزړه ناروغي پیدا شوه او بالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه دپنجشنبې په ورځ دولس نیمې بجې دپېښورپه جرنیلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید.
(انا الله وانا الیه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حیات آباد کې راغله او دجنازې لمونځ یې دجمعی په ورځ (۹) بجې دلیندۍ دمیاشتې په شپږمه نیټه دحیات آباد په څلورم فیزکې دکوزې اوبرې پښتونخوا دګڼو لیکوالوادیبانو ،قومي مشرانو، دوستانو او خپلوانو په ګډون کولو سره اداشو.
دجنازی لمانځه وروسته نومیالي لیکوال او قومي مشر اجمل ختټک او پوهاند محمد رحیم الهام داروانباد په ژوند او ادبي هلوځلو باندې رڼا واچوله وریسې دپوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتین او پوهنمل شیرخان رښتین لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته داروانباد جنازه پورته او دخپل وصیت سره سم دننګرهارولایت دبهسودو په ولسوالی کې خاوروته وسپارل شود جنازې دښخولو په مراسموکې یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننګرهارولايت زيات شميرمنورينو ، دننګرهارپوهنتون استادانو محصلينواوګڼ شميرفرهنګيانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و .
داروابناد فاتحه دلينديٍ دمياشتې په (۱۲) نيټه ۱۳۷۷ل کال دپيښورپه سپين جومات کې واخيستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوالوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخيستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفيسر رسول امين او جهادي مشرقاضي محمد امين وقاد داروابناد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروابناد فاتحه دننګرهارولايت په سپين جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموااکاډمۍ له خوا دکابل دشيرپورپه جومات کې واخيستل شوه.
همداشان دهيواد څخه بهر اوداخل په نورو ولايتونو کې هم داروابناد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزيتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوی دي.
پوهاند رښتين دوه زامن او درې لوڼه لری چې مشرزوی يې الحاج فضل الله رښتين او کشرزوی يې پوهنمل شيرخان رښتين چې په يوه ترافيکی پيښه کې شهيد شوی دی او نوراولادونه يې دخدای په فضل ترا وسه حيات دي.
دپوهاند رښتين مرکې
اروابناد پوهاند رښتين دخپل ژوند په ادبي بهيرکې يوشميرادبي اوسياسي مرکې د راديو ، تلويزون او مختلفو ورځپاڼوجريدو اومجلوسره دژوند په وروستيولسوکلونوکې کړی دي دامرکې ټولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې ديوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرخیرل شوی او له بلې خوا دځوان نسل لپاره دپښتوژبې دپرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه دکابل رادیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفو وختوکې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونوکې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړی وه.
دننګرهاردشاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال دثورپه میاشت کې دپوښتنو او ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړشوی و چې دننګرهاردتلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یو بل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال دحمل په میاشت کې دپوهاند رښتین دپیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې دپوهاند رښتین سره ناسته ولاړه دخاطرو په بڼه چې خیړنپوه عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید دپوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو څرګندونې کولی.ددې پروګرام دویمه برخه دپوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې ددغه مرکوویډوییي کاپي ترلاسه کړم، خودځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو، جریدواو مجلوسره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړی چې تعداد یې ترلسوپورې رسیږي – په دې مرکوکې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نوپردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وارډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صدیق الله رښتین مرکه

د پښتوژبې او ادب ځلانده ځیره
مرکه کوونکی: سارا بیاباني

نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتوژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي اونړیوال ډګرکې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.

استاد د پښتوژبې لیکوال، څېړونکي، ژبپوه، ادبپوه او ژورنالیست دی، چې د پښتوژبې د پالنې، روزنې، پیاوړتیا او عملي کولو په لارکې یې خپل افکار په بیلابیلو ډګرونو او ساحوکې په کارا چولی او خپلې عملي څېړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.

د استاد افکار او جذبات دده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان، د قوم، وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثاروکې ځایوي چې په دې لارکې دده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.

استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ عزم او سمې لارې یو کار هم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین د ښاغلي مولوی تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمرپه غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد دهډې په نجم المدارس کې شامل شو، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه دمنځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې د زده کړې دوره ختمه کړه.

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلاجلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل د ادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې د غړي په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثورپه میاشت کې د پښتو ټولنې معاون او دلغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست د خپرونو دلومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۶) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس اولومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتو ټولنې عمومي مرستیال او د پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پرد غودندو د هیواد د جریدې مدیر اوچلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتو ټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې دزیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۳۳۴) ش کال کې دادبیاتو د پوهنځي استاد او د پوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې د دوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې درئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او په (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
په دری ژبه هم مسلط دی. او په خارجي ژبو هم ښه پوه او ځینې اثاریې ژباړلی اولیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښه توګه اجرا کړې دي. خارجي سفرونه یې هم کړي دي چې په (۱۳۲۹) ش کال یې د هند د پښتون جرګې په غونډه کې د افغانستان د مطبوعاتو د هئیت د غړي په توګه ګډون کړی دی.
همدا رازیې پېښور ته د رحمان بابا د مقبرې له پاره مرمري ډبرې وړې دي.
محترم پوهاند رښتین ډیر ستاینلیکونه، نښانونه او جایزې د لوړو مقامونو څخه ترلاسه کړي دي چې د پوهنې وزارت له خوا طلایې نښان هم پکې شامل دی.
د محترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلا بیل نظرونه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښتین یو مشهور لیکوال او نومیالی ژبپوهاند دی. دده یو تازه اثر (د هند سفر) د ادب په دنیا کې یو مهم وړ اثر ګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکي:
رښتین یو ښه نثر لیکونکی او په نثر کې د بدیعي اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثر دی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثربالل شي.

ښاغلی عبدالحمید د مصر په المشاء اخبار کې لیکي:

رښتین د پښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.

د افغانستان دلیکوالو د انجمن پخوانی مشر عبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:

تاسې د پښتو ادب د پراختیا په لار کې پخوا هم ډیر قدرور خدمتونه کړي دي، خوبا ورلرم چې د پښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري د پښتو ادب او کلتور دغه مرکز ته یو نوې او تازه رنګ و ښیي او زمونږ د ملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه دلیکوالو د ټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې بری او کامیابي غواړم.

محترم رشتین صاحب زمونږ د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل:

زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعر ویلو مې لاس پورې کړ، اول شعر مې د اصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا راز مې نورې ادبي مقالې د هیواد په ټولو خپرونو کې په تیره د کابل په مجله کې ډیرې خپرې شوې دي.

محترم رښتین صاحب د خپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:

زما اثار د ژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.

چې د ټولو کتابونو شمیر او یا و ته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوي وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.

په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلې دي، چې زیاتې یې چاپ شوې دي.

ځینې کتابونه یې دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.

محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیر د اسې څیړي:

دهیواد موجوده ادبي بهیر د مقدار په لحاظ ښه دی مګر د څرنګوالی له پلوه د اعتراض وړ دی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، او هر چاپه خپل سر لیکنه کړې ده.

دهیواد ځوانو لیکوالو ته زما لارښوونه دا ده چې دوی په خپل سرکارونه ونه کړي او په دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا - نو يې ورکه شي بلا.

محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته د عمر اوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه یو نیم سړی ویله، لیکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بیا مونږ شروع وکړه، محمد ګل خان مومند په هغه وخت کې وزیر داخله و، سیاسي پښتو هغه راوستې ده، د پښتو ټولنې اولنی عمومي مدیر عبدالحی حبیبي و، هغه د کندهارو او د وزیر محمد ګل خان له خوا مقررشوی و، او زه په هغه وخت کې د پښتو ټولنې غړی وم، بیا وروسته مدیر د قواعدو شوم.

په هر صورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربي دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازار ته ووتمه، هیچا پښتو خبرې نه کولی، نو ځان سره مې سوچ وکړ، چې دا څنګه ښار ته راغلی یې چې څوک پښتو نه وايي، د پښتو ذکر نشته، نو اول داسې حال و.

د وزیر محمد ګل خان د هڅو په واسطه پښتو دفتري شوه، په کابل کې د پښتو علمي او ادبي خدمت عبدالحی حبیبي، ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او عبدالروف بینوا شروع کړی دی، حبیبي او بینوا د کندهارو، او نورد ننګرهارو، زه هم دوی سره په دې خدمت کې شریک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي او علمي خدمت یې کړی دی، مونږ په پښتو ژبه کتابونه ولیکل، په پښتو ژبه موګرامر ولیکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ،نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده ،چې پښتو کتابونه دکابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول،البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو ،د دې څخه وروسته دکابل دکوڅو ، بازارونو ، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل،اخردې حد ته ورسیده ،مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل،هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه ځلو یښت پنځوس کاله پخوا دورو ،په دغه دورکې مکتبونه هم پښتو شول،کتابونه هم په پښتو ولیکل شول،کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه : تاسو دګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته مو بیا ګرامر ولیکل ستا په نظر داسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک ترې استفاده وکړي اوکه نه وي څه قسم ګرامر پکاردی؟

ځواب : زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم،ماته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبد الرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامرولیکه ،ماګرامر شروع کړ،او دهغه دلیکلوله پاره مې ډیر زیات زیار وویست،او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر اوس هم شته ،د دې ګرامر دویم جلد ډیر وځنډید ،کله چې زه درسمي کار څخه وزګار شوم،نو دویم جلد مې هم ولیکلو ،دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی،په دی دواړو جلدونو کې پښتوژبه تکمیل ده،خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامر سره د نوو اصلاحاتو لهجې هم پکې ځيرل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ، منځنی لهجه دا ټول بحث پکې راغلی دی، او په دې دويم جلد کې بيا تکميل شوي دي.

پوښتنه: تيرکال په باره ګلۍ کې د پښتوليک لارپه نامه يو سمپوزيم جوړشوی و ، چې په دغه سمپوزيم کې د کوزې او برې پښتونخوا پوهانو ګډون کړی و ، په دغه سمپوزيم کې د پښتودليک ديوالی په باب فيصلې وشوې څه فکرکوئ چې په افغانستان کې به د دغه فيصلو سره څوک اتفاق وکړی؟

ځواب: دا سمپوزيم چې اوس جوړشوی و ، زه پکې نه وم، مونږ په اول کې ديوليک دود مجلس په کابل کې کړی و ، په ۱۹۴۲ م کال کې، بيا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پيښور مشهورو پښتنوليکوالو پکې ګډون هم کړی و ، لکه مولانا عبدالقادرصيب، اميرحمزه شينواري، عبدالخالق خليق او داسې نورو ، بيا بل مجلس په ۱۹۵۷ م کال په پيښورکې شوی و ، په دغه ټولو مجلسونوکې ، مونږ دغه فيصلې کړی وې، او پښتوټولنه کابل او پښتواکاډيمی پيښور، د دې فيصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نورخلک راغلل، د هرچا خپل خپل خيال دی، ځکه په پيښورکې مرکزيت نشته، زه د دغه فيصلو څخه خبرنه يم او نه مې د غه فيصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکرکوئ چې دغه فيصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فيصلوکې خوډيرې عملی شوی دي اوکه يوڅو پکې نه وی شوي نو هغه د خلکو شخصی خيال دی، ځکه دلته خو مرکزيت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزيم وشو؟

ځواب: دا پوښتنه د هغه چانه پکارده چې د دې سمپوزيم اهتمام يې کړی و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغو وایې چې د افغانستان او جنوبي او شمالي پښتونخوا په رسم الخط کې ډیر فرق دی، د دغه فرق د ختمولو له پاره دا سمپوزیم شوی و.
ځواب: دغه فرق خو مونږ ډیر پخوا ایستلی و، او س زه خبرنه یم چې هغه فرق په کوم ځیز کې دی، دامې په یادې چې پخوانۍ فیصله کې چې (ڼ) ثقیله مونږ قبول کړی و، په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی ولیکل شی او لاندې یوه حلقه ورکړی شی، په پیښور کې به خلکو مرکب لیکلو، مونږ دغه ختم کړو.
پوښتنه: د افغانستان، د سویلی او قطبی پښتونخوا په لهجو کی ډیر فرق دی، دا فرق څنګه پیدا شو، او څنګه به ختم شي؟
ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې دا کار کولو چې مونږ بین الافغان ژبه جوړوله، په هغه کې مونږ هر لغت چې هرچیرته و، په کندهار کې په پکتیا کې، په ننګرهار کې او صحیح به و مونږ به اخیست، مونږ د کندهار ډیر لغتونه اخیستی دی، زمونږ په وخت کې دا فرق ورک شوی و، مونږ غوښتل چې دا سې کلمې استعمال شی چې هلته هم پرې خلک و پوهیږي او دلته هم، او س چې پښتو ټولنه له مینځه لاړه، نو دا فرق پیدا شو ځکه چې مرکزیت نشته، لارښوونکی نشته.
پوښتنه: د دې فرق د لېرې کولو له پاره څه پکار دی؟
د دې له پاره مرکزیت په کار دی، چې دلته هم یو مرکزوی چې لارښوونه وکړی او کابل کې هم یو مرکزوي چې لارښوونه وکړي.
پوښتنه: کله چې د پښتو ادب د افسانو د ارتقاء په هکله څه لیکل کیږي نو د افغانستان خلک زمونږ دلیکوالو ذکرنه کوي، لکه په افسانه، ناول... او د دې ځای لیکوال د هغه ځای دلیکوالو ذکرنه کوی او همدا سې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلي دی په ۱۹۴۴ م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي. په هغه تاریخ ادبیات کې د پیښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلي وو، ترپاچاخان پورې یو سړی هم پاتې نه دی نه ددې ځای نه دهغې ځای. بیا وروسته چې خلکو څه کړي دي، هغه د خلکو شخصي خیال دی، هغه پښتني خیال نه دی، تهوله یوه پښتونخوا ده، مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته، پښتو یوه ده، ادب یو دی، شاعران یو دي، مونږ په پخوانیو کتابونو کې، پښتانه شعراء اول جلد، دویم جلد په هغه کې هم مونږ ددې وطن یعنې د پیښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلي ده، دا هیڅ اعتبار نه لري، یو څو کسو پیدا کړې ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا واچوئ چې په پښتو ادب کې ددې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیدلی دی، امیر کروړ سوری شعر په پټه خزانه کې راغلی دی، هغه په ۱۳۷ هجري کې ویل شوی، په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانې برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو، په دې کې قصیدې راغلي دي.

د غوریانو او د غوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیر شوی دی، د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیر شوی دی، دوی قصیدې ویلې دي او هغه قصیدې ټولې په پټه خزانه کې راغلې دي، په دې اسنادو سره د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوري صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې بنځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شيخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخواني شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبرخان له پاره ليکل شوې وه، او بله نسخه د سرادر مهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هرصورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه، حبيبي صاحب نه شاعرو او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دې ديو پنځوسو شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړي وي.
پوښتنه: ځينې خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځينې سنې به پکې صحيح او درستې نه وي، احتمال لري چې هغه غلطې شوې وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالو کې چاپرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخي نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتوژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه في الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلي دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ما سره شکونه څرګند کړي دي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دي ويلي او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ما سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندر مومند په دې باب هڅه وهيخ ويلی نه دی.زه د پښتو ټولنی په دوو دورو کې رئيس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲- ۱۹۵۶) کال پورې ،او په دويمه دوره کې د (۱۹۶۳- ۱۹۷۳) م کال پورې.

پوښتنه: تاسو راته د خپلو اثارو لنډ شان تذکرو کړئ چې څو مره چاپ شوی او څو مره چاپ ته انتظار باسي؟

ځواب: اثار چې څو مره ماليکلی دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمر هم اويا(۷۰) ته رسيدلی دی.

په دې کتابونو کې اکثره چاپ شوی دی،تقريباً شل به يې پاتې وی دلته پيښورکې هم ډيرچاپ شوی دی،يوه زما شعری مجموعه ده (خوږې ورمې)په نامه ،ادبي ليکونه،دادب تاريخ ،دنثرتاريخ- نوميالی شاعران، ژب ښودنه،پښتو سندرې اوداسې نور ډيرکتابونه دي چې دلته يې تذکرګران دی.

پوښتنه: دځوانو ليکوالو او محققينوله پاره څه پيغام وركول غواړی؟

ځواب: دځوانو ليکوالو له پاره زما رايه داده چې ځوان ليکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه ليکي، دکوم پوهاند يا استاد سره دی مشوره وکړي.

ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړيږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب،په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهترخبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.

پوهاند صديق الله رښتين صيب تاسو نه ډيره ډيره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قيمتي وخت څخه څه وخت وايستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دې نورتاسې ته ډيرعمر درکړی چې دپښتوژبې نورخدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صمیم

پوهاند رښتين د پښتو په علمي او ادبي دنيا کې پيژندګلوی ته اړ نه دی.
دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څيړنوالو کې شميردی.
دنيمې پيړۍ راهيسې دزړه په مينه دژبې او ادب په خدمت لګيا دی.
داوخت له يو او ياکالو اوښتی دی، خواوس يې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ورسره د سپيدې د درنولوستونکوله پاره مرکه کړې ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه :محترم پوهاند رښتين صاحب تاسې دنيمې پيړۍ راهيسې دپښتوژبې او ادب په خدمت بوخت يې ،په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتايجوڅومره قانع، يې ايا څه موچې کول اوغوښتل هغه موکړی دي اوکه نه ځينې نور ارمانونه هم داسې شته چې ځوان نسل ته يې دترسره کولوتوصيه کوی؟

پوهاند رښتين: خبره داده چې ديوې ژبې تاريخ اوڅيړنه ډيرلوی کاردی مونږچې کوم کارکړی دی په هغه باندې قانع يوچې په کابل ښار او افغانستان کې موپښتوته وده ورکړی ده ،اوپه ټولو خواو وکې لکه ادب،ګرامر،ادب تاريخ او نورو برخو کې مو کتابونه ليکلی دي،البته دژبې دترقۍ دوره په دی نه دريږي او نوره څيړنه هم غواړي،دا څيړنه دژوند سره ملګرې ده،ژوند په ټولو خواووکې پراختيا لری،اوپه نوروخواووکې هم چې کومې نيمګړتياوې موجودې وي بايد پوره شی ترمرګه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصیږي نه ،اوس د نوري دنیا ،امریکی، روس ،حتی ایران او نورو هیوادونو راډیوګانی په پښتو نشرات کوي، پښتو دیوې رسمي ژبې په حیث معرفي شوی ده او دا لوی مقصد و چې ترسره شو ،نورچې د پښتو د خدمت سلسله ده، نو دا خو ترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې د پښتو دلیکنې اړخ په تقریباً هرډګرکې د قلم نیلی ځغلولی دی خود ادب تاریخ په باب مو چې کومې څیړنې کړې دی، هغی تاسې په مخکښانو کې درولی یې په خپله ادب تاریخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم راز څیړنې ته د ادب تاریخ وایې؟

پوهاند رښتین: په ابتدا کې چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوی وو ،د شاعرانو ، ادبیاتو او لیکوالو او مختلفو دورو په څیړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږ د پښتو ادب تاریخ کې څیړلی دي، او دورې موښودلی دي، لومړي، دویمه، دریمه او څلورمه دوره ترهغې وروسته بیا پښتانه شعرا ولیکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زیات معرفي شوي دي چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوي دي، البته غلطۍ په ټولو کتابو کې وي، په دویم، دریم او څلورم کې به غلطۍ وي، چې اصلاح ،سمون او ډیرکار غواړي، اوس هم په ادب تاریخ کې کار ډیرپاتې دی، باید چې وشي، چې کومې تذکرې لیکل شوي، هغه دې دیو انجمن او علمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وي، او دا ټولې تذکرې چې په کابل ،پیښوراو یا د بلوچستان په کویټه کې او یا د پښتونخوا په نورو ځایونو کې لیکل شوي دي، هغه راغونډې شي او یو خلص مطلب ترې راولاړشي .

پاتې شو د پښتو ادب تاریخ په باب څه ویل په پښتو ادب تاریخ کې مختلفې دورې، د دورو امتیازات، د دورو علامې او نښانې چې په دې دوره کې دا قسم نثر یا دا نظم رواج و ،یا دا مضمون رواج درلود ، او دا هرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تريو حده پورې مونږ په پښتو ادب تاريخ کې ښودلې دي ،ليکن په لنډ ډول او مفصل ډول يې پاتې دي.

او سني شاعران او اديبان ،د پښتو ادب تاريخ د پښتو د دورو تحول ته وايې چې په دې کې څو مره تحول راغلی دی، پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی،بيا به څنګه وي،او څنګه پکار دی.

البته د هرچا په نظر د ادب تاريخ مختلف توجيهات لري او يا مختلفې لارې،خو ديوې ټولنې او پوهانو کار دی چې ويې ګوري او درست يې کړي،او کومه لارچې چاغوره کړې ده هغه ومنی او بيله يې کړي،چې دا درسته ده او دا غلطه ده،او نورد ادب په باره کې مختلفی نظريې دی چې د مختلفو ليکوالو له خوا څيړل کيږي.

پوښتنه: تر اوسه پورې چې د پښتو ادب تاريخ باندې کوم کار شوی دی هغه ايله تر روښان يا روښانيانو پورې رارسيدلی دی، تر دې راوروسته ادب تاريخ د بشپړونې له پاره څه مشورې او وړانديزونه کوئ؟

پوهاند رښتين: زما په مخکې خبروکې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ د پښتو ادب په تاريخ کې ټولې دورې ښودلې دی، او په هره دوره باندې مجمل نظرو ړاندې شوی دی.

پاتې شو په تفصيل سره چې حبيبی صاحب شروع کړی و او د روښانيانو تر دورې يې رارسولی و ،نو دا هم بايد تکميل شي، يو څوک يې وليکي،يو انجمن يا پښتو ټولنه يې وليکي يا پښتو اکاډمي چې په پيښوركې ده ،دوی يې وليکي،او دا کار دی چې لا پاتې دی.

د دې کوښښ په کار دی،چې تکميل شي، په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاريخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند د مطالعې څخه سړی ويلای شي چې تاسی همیشه تر نظم زيات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه دا ده چې تاسی د يوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثر ليکل او رامنځ ته کيدل لازم ګڼئ ؟

پوهاند رښتين: د يوې ژبې د پرمختګ له پاره نثر زيات مهم دی، نظم هم د پخو شاعرانو لکه خوشال خان خټک، رحمان بابا او نورو ضروری دی.

په کومه ژبه کې چې هر سړی شعر وايي، نو هغه څه فايده نه لري، لکه اوس په پيښور کې شاعران ډيردي شاعری د پښتو د پرمختګ له پاره کومه لار نه ده خلاصه کړی، نو د نثر کتابونه ډير مهم دي.

راغلو دې ته چې د پښتو د پرمختګ له پاره کوم نثر مهم دی، نو د نثر ډير قسمونه دي، ادبي نثر دی، علمي نثر دی، د خبرو اترو نثر دی، د افسانو نثر او داسی نور ډير قسمونه لری، دا ټول د يوې ژبې له پاره ضرور دي.

ادبي نثرونه هم ضرور دی، چې يو لوی ليکوال پيدا شی او ويې ليکي.

او عادی نثر لکه په موجوده وخت کې چې رواج لری.

عادي نثرونه په مجلو، اخبارونو او صحافت کې چليږی.

علمي نثرونه هم ضرور دی چې د دې له پاره کار وشی، د نثرونو د ټولو موجوده قسمو تکميل ضرور دی، د نثرپواسطه درسی کتابونه هم جوړيږی ، قرائتونه هم جوړيږی، نو بهترده چې اسانه محاورې ته نيږدی نثربانديې وليکل شی، داسی نثريا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهيږي البته لوی لوی اديبان او پاخه خلک چې ادبی نثر هم ليکلای شی، بايد ويې ليکی، ليکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی، خو چې پس له دې يې هم څوک ليکي نو ادبي نثردی وليکي، فايده يې زياته ده خو د نثر ټول اقسام بايد تکميل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې چاپي اثار او تاليفات شکردي ستاسې په ژوند په ټولو پښتنو کې خپاره دي، خو دنا چاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه و وايې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتین: زما ټول چاپ او ناچاپ اثار او یا وته رسیږي، په دې کې اته څلویښتو پورې چاپ شوي دي، او دنورو د چاپ په لټه کې یم.

ځینې مو په پېښور کې چاپ کړي یعنې پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړي دي چې یونیورسټي بک ایجنسي یې چاپ کړي، خو کوښښ کوو چې چاپ شي او خلک ترې فایده واخلي، قلمي نسخې هم داسې یو شل دیرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شي.

پوښتنه: پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوي دهغې ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهیر وروسته نه دی پاتې، دلته د شوي کار د کیفیت په باب تاسو څه نظر لرئ، څومره ترې مطمین یاست؟

پوهاند رښتین: دلته هم له کومه وخته چې پښتو اکاډمي جوړه شوې ده، دهغې لومړي مشر مولانا عبدالقادر و، هغوی د پښتو له پاره ډیر کار کړی دی، بعضی کتابونه یې چاپ کړي دي، دیوانونه یې چاپ کړي دي، ترجمې یې کړي دي، ډیرې د اردو ترجمې خو د پښتوله پاره دومره مفیدې نه دي.

لیکن منظم کار او په رسمي ډول کار په کابل کې ډیرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري او عملي دواړه کارشوی دی، په دفترونو مکتبونو کې پښتورواج شوې چې دلته شاید دغه کارنه وی شوی، نو په دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.

د شعرپه برخه کې دلته ډیرکارشوی، د شعردیوانونه دلته ډیردي او ډیرچاپ شوي هم دي، خوما دمخه وویل چې د شعرڅخه زیات نثرته ضرورت دی نو باید په دې باره کې هم توجه وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانواو کیسو په باره کې هم دلته ډیرکارشوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خو بیا هم کابل او پېښور دا وروته یو شریک کار په غاړه دی، او هغه شریک کار ډبې خدمت او دژبې تکمیل دی، نو په دی باره کې لانورهم کوښښ کیږي، او ځوانان هم کوښښ کوی، لګیا دی، خومرکزیت پکاردی یوه لاربنوونه پکارده ،داسې لارښوونه چې ټول لیکوالان یو مرکز ته رجوع وکړي، داخبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کیږي او باید رفع شی.

پوښتنه: تاسو ځوانان یاد کړل، زما وروستی پوښتنه هم لکه چې دهمدې ځوانانو په باب شی او هغه دا چې تاسو کوم ادبي بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږ ځوانانو سره هم داهیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او ددې هیلې دترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یو علمي مرکز سره تړلی او پییلی وي، او دژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی او دهغوی په مشوره او مصلحت دی یو کار وکړی په خپل سر یو کتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کار نه دی، مشوره په کارده ،چې وکاندي سلا نویې ورکه شی بلا ، یعنی سلا او مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب دتجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، او نه ددې له پاره چې یو سړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲ ، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال مجلې سره مرکه

ځای: دهماکوربغداده
ملاقات: محمد همایون هما، نورالبشرنوید، عظمت هما مجاز.

پوهاند صدیق الله رښتین چې په (۱۲۹۸) ل کال زیږیدلی دپښتوادب یوژوندی تاریخ دی، دهغه نوموړی پلارمولوی تاج محمد – مهتمم صیب (۱۸۷۰-۱۹۲۵م) دانګریزی اعلی تعلیم یافته او ددیني علوم مومنتهی و، هغه دحاجی صیب ترنګزو (۱۸۴۸-۱۹۳۷م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پیرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ دپښتواو پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره.
دپښتوټولنې پخوانی مدیر، سترپوهاند رښتین دخپلو پیاوړو ملګرو، حبیبی، بینوا، الفت،اوخادم په ملګرتیا اوهمکاری پښتوپه افغانتسان کې دیودروند مقام جوګه اوددنیا دژبوسیاله کړه.
پوهاند رښتین دپښتو په قواعدو داساسی کارپه ړومبنیومعمارانوکې دی، دتحقیق دلارې روښانه مشال او دادب یومنلی شوی استاد، نقاد او مؤرخ دی.هغه داویا کتابونو مصنف دی، اوپه بې شمیره ادبي موضوعاتویې کم اوزیات یوزرمقالی لیکلی دی، دا سترپوهاند اوروښان فکره لیکوال چې سینه یې دګڼوتجربوخزینه اوقلم یې دپښتودناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکارداوه چې نن په خپل کلی کورکې ناست وی،اودهغه نه په ډېردرناوی د خپل وطن دنوی نسل د ذهني تربيت او دفکري روښانتيا کاراخيستی شوی وی،خوله بده مرغه دهغه په خاوره دتيرو پنځلسوکلونونه دانسانی وينی ارزانی روانه ده اودعالمي سياست دروايانوسترګې اخيستی قام يې کله دبې دينۍ په تبروهلی شی،اوکله ددين په نوم قربانيږی.داهغه حالات ووچې پوهاند رښتين ديواويا کالوضعيفۍ په عمر کې دخپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن دخپلې خاورې نه ډيرلېرې دپښتونخوا په يوګوټ کې ناست دخپل قام دروښانه مستقبل او په خپله سيمه د آمن اوسوکالۍ خوبونه وينی،لوی څښتن دې دهغوی داخوبونه رښتيا کړي.
مونږ دپوهاند رښتين همت،ميړانې اودپښتوژبې او ادب له پاره دهغه درنوخدماتوته په دواړولاسو سلام کوو.

هما: رښتين صيب ! چې پښتواو پښتون سره مينه لری،هغوی سره ستاسو پيژندګلو بيخی يوه رسمي خبره ده.په افغانستان کې دپښتوادب پنځه ستوري يادېږي،پوهاندعبدالحی حبيبی ،قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت ،عبدالروف بينوا او پنځم ستوری تاسويې ،دستوروپه دی جونپک کې تاسوپه خپله رڼا او ادبی هلوځلو پښتوته يومقام ورکړ،مونږ غواړو چې تاسودخپل ژوند د حالاتو او دخپلی کورنۍ په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.

رښتين: زما دپلارنوم تاج محمد دی،چې په مهتمم صيب مشهورو دی دميراحمد خان زوی، دمحمداکبرخان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.

زمونږ مشران وايي: چې مونږ په قام سليمان خيل يو ،زمانيکه ميراحمدخان دشيرعلی خان يا اميردوست محمد خان چې بيخی په اعتبارسره نه شم ويلای خوکيدای شی چې شيرعلی خان زمانه وه،په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پېښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغي او هلته دوزيرباغ په شاوخوا کې يې استوګنه غوره کړه، بيا زما نيکه ميراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذارې په نيت په ګائيډ پلټن کې نوکر شو اودمردان په بغداده کې داوسيدوځای وموند.دغلته يې ځای ځايګی پيداکړو اوپه دايمي توګه ورکې ميشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال(۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زيږيدلی دی، په لاهورکې يې تر (بی ای) انګريزی تعليم حاصل کړی و، اوبيا يې داسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پيدايش کوم ځای کې شوی دی ؟

رښتين: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پيداشوی يم زما پلارمهتمم صيب تاج محمد دترنګزو دحاجی صيب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو ،هغه څه موده (زما پلار) دپيښورد حمايت الاسلام په هايی سکول کې داستادۍ وظيفه غوره کړه، هلته يې د سياسی تحريک دعالمانوسره اشنايي پيداکړه.زما پلاردمردان په علاقه کې د ګدرپه مقام ديو اسلامی مرکز لومړی مشراو مهتمم غوره کړی شو.

په کال(۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګريزانو داسلامی خلافت په خاوره يرغل شروع کړ- نودهند ازادۍ غوښتونکودشيخ الهند مولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاودغه شان زما پلارهم ازادی علاقې ته واوړيدو -زما پلار مهتمم صيب دانګريزانوخلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونويعنی دبونيرڅخه نيولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبليغی سلسله په پوره قوت اوهمت ټينګه ساتلی وه. هغه دبونيرپه ړومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور ورونړه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: مونږ دری ورونه یو ، یو حبیب الله نو میږي او بل عبدالله، حبیب الله نن سبا په پیښور کې استوګنه لری. او عبدالله په جرمنی کې دی.
هما: بیا تاسو افغانستان ته کله لاړئ ؟
رښتین: ما ړومبی درس په غازی آباد مومندو کې واخست د طورومولوی محمد ایوب صیب نه، بیا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل شوم، داد مولانا نجم الدین چې دهدې صاحب په نوم یادیږي دهغه مدرسه وه – دغلته مې څه دری څلورکاله سبق وویلو- دغه دکال (۱۳۱۱) ش زمانه وه.
بیا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله واخسته.
هما: تاسو پښتوټولنې ته کله راغلئ ؟
رښتین: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتوټولنې ته راغلم.
هما: د پښتوټولنې کابل تاریخ که مو بیان کړښه به وي ؟
رښتین: په افغانستان کې د پښتوټولنې تاریخ داسې دی، چې پښتوادبي انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهارکې دوزیرمحمد ګل خان په امر جوړشو- دا پښتوانجمن دکندهارنه کابل ته راغی- دکابل د پښتوانجمن سره په کال ۱۳۱۲ ل کال کې یوځای شو او پښتوټولنه منځ ته راغله- ددې وړومبی عمومي مدیر عبدالحی حبیبی و. محمد ګل خان مومند حبیبی سردارمحمد نعیم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت دمعارف وزیرو- دی د سردارمحمد داودخان وروړو- سردارمحمد نعیم خان دمحمد ګل خان مومند نه تپوس وکړ- چې څوک د پښتوټولنې مدیرکړو نو محمد ګل خان مومند ورته د حبیبی نوم واخیست چې په هغه زمانه کې دکندهار د طلوع افغان مدیرؤ. بیاله هغه وروسته عبدالرحمن پژواک مدیرشو- دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا عبدالروف بینوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیرد شعبه قواعد وم –زه بیا بینوا سره د پښتو ټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما ځخه د مخه راغلی وو ،زه او بینوا په یو تاریخ پښتو ټولنې ته راغلو- دو مره وه چې دا نورخلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتوټولنه کې پاتې وم.ما (۳۵) کاله د پښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

رښتین: هو !دا ړومبی د مطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : د کابل حکومت د پښتو په خورونه کې او د هغې په معارفی کولو کې څه کارکړی دی؟

رښتین: د کابل حکومت پښتوټولنه جوړه کړه او هغوی ته د پښتو خدمت وسپاره نورکاربیا ټولنې کولو ،حکومت د هغوی په کارکې مانع نه و.

نوید : داد چا دورو ؟

رښتین: داد محمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته د حکومت سرپرستي حاصله نه وی،نو دومره کارد پښتو د خدمت له پاره خو ممکن نه و؟

رښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه،خو نورکارخو هغوی نه کاوه،تنخواه خو حکومت ورکوله دغه یوکارو- بل ځای به یې هم ورکوله ،خو دغه پنځه ستوری کوم چې ما یاد کړه،د هغوی خپله هم د پښتو د خدمت سره یو شوق و ،او ډیرپه مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله،او دا پنځه کسان چې وو ،دا حکومت نه وو تربیه کړی،دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی،نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې څومره کارکړی دی ؟

رښتین: پښتو ټولنې ډیرزیات کارکړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.ړومبی اهم کارخویې داوچې په ټولودفترونوکې یې دپښتوکورسونه جوړکړل مونږ دپښتوله پاره سل معلمان درلودل.

ړومبی دپښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم،ګل پاچا الفت اوبینوا برخه اخیستې وه.دشپږم سمسترچې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما داکتابونه صحیح کړل او د دولسوپه ځای مې شپږکړل،دیو سمسترله پاره یو کتاب.

هما : داکتابونه وروستو دطب او دانجنیرنګ دتعلیم دپاره څنګه پکاریدی شو؟

رښتین: وروستوبیا په وزارت معارف کې دپښتوریاست جوړشو دهغوی دسیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو،دسکولونوله پاره د ښوونځیوله پاره، دادبیاتوله پاره پوهنځی جوړشو، چې دهغه لپاره د پښتوادبیاتو تاریخ او بعضی نورکتابونه ولیکل شو.

هما : داخو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو ، پښتوټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

رښتین: پښتوټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څومره کتابونه ليکلي دي ؟
رښتين: ما اويا کتابونه ليکلي دي، يو زرمقالي مې ليکلي دي، دمخونو شميريې له لس زرو څخه زياتيږي.
هما : په دي اويا کتابونو کې څومره چاپ او څومره ناچاپ دي؟
رښتين: شل پنځه ويشت به ناچاپه وي، نورټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کارکړی دی .هغه دشبلي نعماني او سيد سليمان ندوي دسيرت النبی پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونو کې چاپ شوی ده.
هما : - دا کله چاپ شوی و؟
رښتين: دا په (۱۳۲۳) هـ ش کال کې ،بل غټ کار ددايرة المعارف چاپول دي.دا په اووه جلدونو کې چاپ شوی دی. وروستی دوه جلدونه په (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوی دی.
هما : دشبلي نعماني سيرت النبی خو زمونږ دپښتو اکادمۍ هم چاپ کړی و؟
رښتين: دوی خو ډيروروسته چاپ کړی دی،مونږ ډيرپخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نوستاسو دکار او پښتو اکيدمی په کارکې څه يوشان والی نه دی پيدا شوی- کوم کارچې دوی کړی هغه تاسو هم کړی دی؟
رښتين: پښتو اکيدمی خو ډيره وروستو جوړه شوه.دا ټول کارونه مونږ مخکی کړی دي، پښتني سندرې په نوم پښتولنډۍ مونږ په ۱۳۳۴ هـ ش کال کې چاپ کړی دی.په دی کې خالصې اته زره د پښتولنډۍ دي.ددې دويم جلد د پښتو چاربيتی دی.
پښتو اکيډمۍ د روهی سندرې ټپې په نوم دا کار ډيرروستو کړی دي، خو په هغه کې يې زمونږ دکارهډو څه ذکرنه دی کړی، بل کتاب ملی هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد گل نوري ليکلی و ،چې پخوانی نقلونه پکی دی، پښتو قاموسونه موږ پخوا ليکلی دی اول او دويم جلد ،د پښتو گرامر ما ليکلی دی ،ژبښودنه، دمصدرونو لارښودنه ،دا ټول کتابونه ما ليکلي دي په پښتو کې دگرامر ټول کار ما کړی دی،زما څخه مخکې محمد اعظم ايازي د پښتو گرامر ليکلی و خو هغه په پارسۍ کې و ، اول جلد او دويم جلد زما دگرامر ژبه هم پارسی ده.

هما : پښتو کې يو کتاب دی (پټه خزانه) ؟

رښتين: (پټه خزانه) دهغې قلمي نسخه عبدالحی حبيبی پيدا کړی وه او په ۱۳۲۳ هـ ش کال کې چاپ شوه .

هما : په دی هکله ما دا خبره کوله چې نن سبا دهغې په برخه کې کوم بحثونه روان دی، نوهغې دنوو ليکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پيدا کړی دی تاسو.......

رښتين: دا شکوک او شبهات دلته پيدا شوی دی،موږ په دی لړکې هيڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه همدا سې يوه يا دوه نسخې پيدا کيږی،ډيرې نه پيدا کيږی، زموږ په نظر پټه خزانه دشاه حسين هوتک په زمانه کې محمد هوتک ليکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دا بيخی صحيح ده،دهغی په برکت باندې د پښتو ادب تاريخ دويمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی. ددی کتاب په حواله امير کروړ رومبی شعر د پښتو ويلی دی – چې هغه يوه ويارنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصيدې راغلی دي،لکه دا سعد سوري اوښکارندوی وغيره، دا سې قصيدې اوس څوک نه شی ليکلی.

هما: زموږ يو محقق دی،قلندر مومند صيب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او ددې کتاب دځينو ټکو لکه: هيواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه، اوګروهيدل په هکله وايي چې په پټه خزانه کې دا ټکې په کومه معنى کې استعمال شوي دي – دغه معنى بيخي او سنۍ او جديد د اوزمونږ پخوانيو شاعرانو دغه ټکى په دغه معنوکې نه دي استعمال کړى.
دويمه خبره هغوى دکتاب دنوم او دترتيب په حواله کوى اووايي چې په دى کې دشلمۍ صدى نفسيات کارکوي- قلندرخودى کتاب ته بالکل جعلي ويلى دى، خود ادب دطالبعلمانو درهنمايى له پاره ستاسورايه اوريدل غواړو؟
رښتين: داسې اعتراضونه خوچې ځوک غواړي په هرکتاب کيداى شى، اعتراض خو بيل شى دى.مونږ دقلندرمومند سره موافق نه يو- پټه خزانه پخوانى کتاب دى او په دى کې هيڅ اشتباه نشته اومحمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړى دى لکه دشيخ کټه لرغونى پښتانه، تاريخ سوري او داسې نورټول کتابونه چې دا کتاب يې ترې ليکلى دى ښودلى دي.
هما: دالرغونى پښتانه اوتاريخ سورى خوهم نشته اونه پيدا کيږي؟
رښتين: پټه خزانه کې ددې حوالى شته.
هما : دکتاب داستناد له پاره يو داخلى شهادت وى او بل خارجي شهادت وي. داخلى شهادتونه خوپه خپل ځاى ،خود پټې خزانى داستناد لکه چې هغوى وايي څه خارجي شهادت مخى ته نه دى راغلى يعنى دنوروکتابونو په حواله ددې ذکرنشته؟
رښتين: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنوازلي دښمنان وو ،هغوى دپښتنودتاريخ په هکله چې څه اثاربيامونده دي هغه يې سوزولى دي.
هما : ستاسو دا دليل په دى سلسه کې واقعى دروند دى چې په هغه زمانه کې پارسى دربارى ژبه وه ،نودپښتوا همیت نه و ،اويوه مقابله ددواړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده او ښه په منصوبه بندۍ د پښتو د تاریخ او ادب تولي حوالی ګډې وډې کړی دي.
رښتین: د مغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه د غې دورې ته په خپلو ادبیاتو کې مغلواله وایي، او مغلواله وایي ظلم ته لکه چې حمید بابا وایي:
یو به نه سم مغلواله د رقیب ستا په رښتیا که زیږولی پښتنی یم
مغلواله ظلم ته وایي او دا ظلم دوی په پښتنو کړی دی.
هما: رښتین صیب: که پټه خزانه جعلی ثابت شی، نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شی؟
رښیتن: پښتو ادب ته به پرې زیان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ دریمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی.
خبره دا سې ده چې ما دوه مکتوبه همیش ګل همیش (همیش خلیل) او حبیب الله رفیع ته ورکړی دی، او پکې مې ویلی دي چې قلندر صیب ! حبیبی خو نه دعوې کړې د شاعرۍ او نه شاعرو، نو دا پنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړ کړی دي؟ او هغه کې ډیر لغات دا سې دي چې هغه اوس نشته لکه: نرمل – ترمل او برمل او دا ټول لغات د اسعد سوري په شعر کې راغلی دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړ کړی دي.
هما: حبیبی صیب شاعر نه و؟
رښتین: نه – هغه دعوې نه وه کړی شعر نیم یې ویلی خو شاعر نه و.
هما: قلندر مومند چې کوم کتاب لیکلی دی (پټه خزانه فی المیزان) هغه تا سو لو ستی دی؟
رښتین: ماله یې راکولو قلندر مومند د غه کتاب – خو ما وویل ماله یې مه راکوه ،زه د دې د کتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو د کتاب د کتو توان نه لري او تاسو د هغوی د کتاب د کتو توان نه لرئ- نو دا خو څه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنګه رسي ،مونږ دا مسئله نه ګڼو ؟

ربنتین: ما ورته وویل چې دا بې ځایه کار دی،تا چې دا خپل عمر په دې تحقیق تیر ولو ،نو بل څه غوره کار به دې کړی و ،او وه څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،تر او سه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی،نو ته یې پرې او س ولې کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نو هغه وخت دې پرې ولې اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه او کوټلي دلایل ورکړه - او خپل نکته نظرمو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دا بحث کافي و.

او س به نورې خبرې کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیر کار کړی دی او هغه مو یو مقام ته ورسوله، دا زما په خیال په کابل کې ستاسو د کړی کار نتیجه ده چې پښتو نن دومره اهم مقام حاصل کړی دی،او س دلته په دې پښتونخوا کې د پښتو د عام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

ربنتین: مانه به پاچاخان (خدای دې وبخښي) تپوس وکړو چې د پښتنو د ترقۍ د پاره څه کول پکار دي نو ما به هغه ته دا خبره کوله چې د یو قام د ترقۍ څلور اهم توکي دي- علم،اقتصاد ،کلتور او سیاست ،تاسو په یوه پایه ګاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مولاس اچولی دی - په دې پښتون قام ترقی نه شي کولای،دې لپاره د هغوی ړومبی علمي ترقی ضرورده بیا د هغوی معاش پلو ته توجه پکار ده ،بیا یې ژبه او کلتور و ده و مومي د هغې پس به سیاسی او چتوالی حاصلوی،تاسو چې په او رګاډی د خوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو د هغې نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونو ته د پاچاخان چوک وو ايي نو په دې څه كيږي، رومبی علم او اقتصاد پكاردی، ستاسو پښتو اكيډمۍ چې كتابونه چاپوي، نو پكارده چې پوهانو سره پرې مشوره وكړي – دوى بې فايدې كتابونه چاپ كوی- بل مونږ داكار په كابل كې كړی و چې لارې كوڅې، دكانونه موټول پښتو كړي وو ،دلته هم داكارو كړی،ولې چې ددې ځای نوم پښتونخوا دی.دوی د پښتو لغات چې پيدا كوی په هغه كې غورنه كوی،عربی او پارسی هرڅه پكې راولی دا صحيح نه دی.

هما : نن سبا په پښتو كې شاعری ډيره په غرب كې روانه ده ،ستاسو څه خيال دی چې د پښتو د ترقی له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.

رښتين: دا خبره ماځوځله كړی ده چې ډيره شاعری پښتو ژبې ته څه فايده نه رسوی د شعرنه نثرزيات مهم دی،ژبه په نثرترقی كوی- ډيره شاعری ښه نه ده يو نيم شاعرپكاردی،ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....

هما: د پښتو ليک لارديو كولو له پاره څه متفقه فيصلی شوی دې په دی باره كې ستاسو څه خيال دی؟

رښتين: دليک لارخبره داسې ده چې اول مجلس پښتو ټولنې په كابل كې په ۱۳۲۱ هـ ش كال كې كړی و د پيښور اديبان هم كابل ته راغلی و ،او بيا بل مجلس شايد (۱۳۲۷) هـ ش كال كې وشو ،بيا بل مجلس پيښور كې شوی و دا دری مجلسه مونږ كړی دی او دا ټولې خبرې په هغه كې فيصله شوی دی چې څه پاتې دی هغه ډيرې لږې پاتې وی.يو كتاب دی ادبي جرګه ورته وايي دا پښتو ټولنې كابل چاپ كړی دی،دا ټولی خبرې او فيصلې په هغی كې شوی وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره ګلی کې د لیک لار کوم سمپوزیم شوی و ،او په هغه کې کومې فیصلې شوی، هغه تاسو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تاسو کړی وی څه فرق شته ؟
ربښتین: فرق شته پکې د لیک لار او سنی بعضی فیصلې صحیح دی، بعضی نه دی.
هما : تاسو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟
ربښتین: دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړۀ (دل) په دې کې همزه نه وي.مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (هـ) لیکو.
هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟
ربښتین: داسې به لیکو (ربښتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) داسې لیکو.
هما : د خفی (ه) له پاره قلندر صیب چرګی (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهـ.
ربښیتن: نه نه چرګه (هـ) نشته داسې نه لیکل کیږی ،مثال یې دادی (ربښتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) د پاره به داسې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه)له پاره به داسې لیکو لکه غرمه.
هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره د خفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دامر له پاره (ی) د پاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.
ربښتین: داسې مونږه هم لګوو ،داصحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.
هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملی دی چې طالبعلمانو له پاره ډیرلوی مصیبت جوړ کړی دی ،لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.
نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.
هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې داټکی خصوصاً (ی) ګانې چې رالنډې شی نوښه به وي.
رښتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.
نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟
رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتود ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم یې ورته کېښود ،پارسی یې پکې داخله کړه پښتوټکي یې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه یې وروسته کړل پخوانی پوه خلک چې ووهغه مړه شول،څوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.
نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې د پښتو څه حیثیت دی.
رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتوهیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،
رباني هم تاجک دی مسعودهم تاجک دی،پښتانه نشته.
نوید : داخبره کیږی چې دمجددي په وخت کې د پښتو کتابونه سیزل شوی دي؟
رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې داسې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانو به کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره یې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یوسړی وویل چې نورمحمد تره کي د پښتو کورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وویل چې کورس خویوشی وی چې دلړې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده او س پښتو کورسونو ته ضرورت نشته.

هما : کتابونه که اوس لرې هم کړی نو ضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده ، پښتانه شوی دي.

نوید : خلک پښتانه شوي خو دي، خو هغه موجوده دي ، راتلونکی نسل به څه کوي؟

رښتین: هو کنه ، پروګرام خویې خراب کړو.

نوید : بهرحال نقصان خو دی د پښتنو له پاره.

رښتین: په دي هرڅوک پوهیږي ، په زرو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی ، اوس تاجک دي په کابل ښار کې د پښتنو اختیار نشته.

نوید: دلته ادب او سیاست یو دبل سره جوړه رارو ان دي ، په افغانسان کې د ادب او سیاست څه بیلتون و ، دیو بل څه اثر خویې نه قبلولو؟

رښتین: هغلته ژبې ته دژبې په حیث کتلی شول، څه سیاسی تړون یې ورسره نه کولو.

نوید: د کابل ریډیو او ټلی ویژن چې د خپل انقلاب کومه پروپیګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و؟

رښیتن: د خپل تبلیغ له پاره خویې استعمالوله.

نوید: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی، د هغې څه اثرات دي، ستاسو څه خیال دی؟

رښتین: افغانستان خویې خراب کړ ،آبادی یې خرابی کړی، وړاندې خود روس پوځ و ، هغوی هرڅه خراب کړه، او اوس چې دا مجاهدین ځان ته وایې ، دوی په خپل منځ کې جنګیږي، د اباقی پاتې به اوس دوی خراب کړی، دوی د چوکۍ د پاره جنګیږي، د خدای له پاره نه جنګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دورکې هلته پاتې شوی وی؟

رښتین: دنجیب الله په دور کې هلته وم، خود حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهی چې عدم تعاون له کولو، رسول امین دلیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو، ماته څوځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه، دباچاخان په مخکی یې راته ویلی وو، چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه. خوما ورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی، نودری څیزونو له پاره یې کوي، شهرت له پاره یې کوی، دموټرله پاره یې کوی، دپیسوله پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی دموټرسورلی مې ډیره کړی ده، نوره یې نه کوم، او پیسی ماسره دومره شته چې زما کارپرې کیږي، نورې نه غواړم.

پس له هغی سلیمان لایق له مانه لاس واخیست، ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی، نوزه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه، کتاب ماته راولیږه کورته، قاموس وي، ګرامروي، زه به یې صحیح کوم، خودغه کارهغه نه کولو، ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته، هغه مانه کوله.

کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.

هما : دانقلاب په دورکې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله اوهلته وی، اودلته راغلی اونورملګري راغلل داولی؟

رښتین: زه ناجوړه وم کنه، دناجوړتیا دلیل و، سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.

نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله دا څوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتين: دا خلقيان وو يا پرچميان وو ،دوی ويريدل چې دا ملايان به مونږ په غذابوی،نو دوی د ملايانو نه راو تښتيدل.
نويد: تاسو ته په دې دور کې تکاليف نه وو ؟
رښتين: ماڅه برخه هم نه اخسته او مريض هم وم.
هما : اوزما په خيال يوه وجه دا هم وه ،چې تاسوټول عمر علمي کارکړی دی او سياست کې مو برخه نه ده اخيستی ؟
رښتين: په يو دورکې زه سياست کې وم،په ويښ زلميانو کې وم خولږه موده وه.
هما : دا کوم دور و ؟
رښتين: دا د شاه محمود خان دصدارت دور و.
هما : دا ويښ زلميان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
رښتين: دوی اصلاحات غوښتل ،نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما : دحکومت له طرفه په دوی څه پابندي نه وی ؟
رښتين: د شاه محمود خان په دورکې نه وی ،وروسته وربانديې ولګيدی ټول،بيل بيل شو ،غلام احمد صافی او بينوا استعفی ورکړه يوزه اوبل نيک محمد پکتيانی پکې پاتې شو.
نويد : دپاچاخان دکتاب متعلق تاسوڅه وايې ؟
رښتين: ښه کتاب دی ،خپل تاريخ يې ليکلی دی،ماکتلی دی،صحيح کړی مودی،باچاخان ماته خط راليږلی و ،زه په جلال آبادکې وم ويل يې زه يې ستاد کتونه بغيرنه چاپ کوم،بياماوکتو په اخره کې هغه زما نوم هم ليکلی دی،او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (دکانګرس بی وفايي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نويد : دولي خان کتاب موکتلی دی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: نه مانه دی کتلی ،باچاخان دپښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې دپښتنو خوښ و ،حتی چې دبچه سقاو په کابل کې پاچاهی شوه –او نادرخان پیښور ته راغی نو باچاخان او میاجعفرشاه پاڅیدل او چنده یې ورله وکړه او کومک یې ورسره وکړو ،اوددوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،اوس هم په کابل کې دبچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،اود پیښور پښتانه هیڅ غږ نه کوي.
هما : دا ستاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي،دهغوی دکار متعلق ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کار پخوا شوی دی،اوسه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته دسنو غلطۍ پکې لاډیری دی،اوزیار صاحب چې کوم لغات جوړوي دځانه ،ترڅو پورې چې یو مجلس علمي دهغو تصویب ونه کړی،هغی پورې دا صحیح نه دي.
دا زیارزما شاګرد دی ماورته درس ورکړی دی،ډاکتری یې زما په کتاب دپښتو(اشتقاقونه اوترکیبونه) په مدد اخیستی ده دازما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.
نوید : ستاسو سره چې ددوی اختلاف و ،نو داسیاسی و ،که ادبي ؟
رښتین: داحبیبی چې و ،دی زمونږ دننګرهار دژبې مخالف و ،دی هلکانو به دهغه قدرکولو- په دې کندهاري اوننګرهاریت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی مابه ورته ویل چې داسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهار کې صحیح وی،هغه به دکندهارنه رااخلو او چې کومه په ننګرهار کې سمه وی هغه به ترینه اخلو، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیاربه دحبیبی صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داودخان په وخت کې دحبیبی اختیار ډیرؤ او هغه ددې هلکانو کتابونه چاپ کول،نودوی به دهغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خودامخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به دځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو مابه ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چاته ویلی و ،چې پښتوتولنه مونږ ته په یولغت باندې پنځه روپۍ راکوي او رښتین مونږ ته لاربندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه دپیسو معامله وه ؟

رښتین: زیوردین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورستۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

رښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې ددی اخرته دا (ذ) ظرفی توری دی چې دفعلی مادې اخرته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نوچې ته اخلیزوو ایې نوداصحیح ده ، دی ماخذ ته(اخذ) وایې داغلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان دموجوده حالاتودصحیح کیدو او ددې خلکو دواپس تلوڅه امکانات شته ؟

رښتین: امکانات شته خوپوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

رښتین: حل یې دادی چې ټول خلک داکثریت تابع شی،پښتانه اکثریت لري،اوس پښتوته په ښه سترګه نه ګوري – پخوا هم مونږ دپښتوله پاره جګړې کولې، پخوا یوسفیردایران ماته وویل چې ته دپارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړي،ما ورته وویل چې داسې نه ده ،پارسي په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ، پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی،مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعرپه خپل دیوان کې دپارسۍ شعرویلی دئ لیکن دپارسی شاعرپښتو شعرنه دی ویلی.
اوس همدغه حال دی، نوما دایران سفیرقانع کړو په دې خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ،خو پښتو دااکثریت ژبه ده .
ملافیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلی دي.
بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان دراخرآن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.
ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیرو ونو کلمه (ستان) دافغانستان سره ونښلول شوه اوټولو مناطقوته چې افغان پکې وسیږي اطلاق شوه.
نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره دپښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده .
رښتین: ما دامیرمحمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني،نودې سیمی ته په روهستان یا گندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته دپخوانه وایې ،دانوم زیات مناسب دی.
دشیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی –دی دانا په هرگروه دی
یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې –زه شیدا په روح ساده دروه افغان یم
اشرف خان هجری وایې: قاصدان له روهه نه راځي مدت شو- سلام باد رارسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، رښتين صيب ستا سو ډيره ډيره مننه چې تا سو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصيل او په روڼ تندي خبرې وکړې.(۱)
راته خپل څه کلام عنايت کړې.
رښتين: زه بنيادي طور سره نثرنګاريم شاعري مې ډيره نه ده کړې خو (خندا)يورباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
رښتين:

له مړينې وروسته يو ځل به راشې
قبر زما له که وفادارو ې
هم به نثار کړې ګوهر داو ښکو
زما دخاورو که رښتين ياروې(۱۰:۲۰ ، ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنیف خلیل

صدیق الله رښتین د پښتو تاریخ ،تحقیق او تنقید د میدان یولوی نوم دی.
د افغانستان په پنځوستوروکې د دوی نوم هم شامل دی.
د افغانستان د پښتو ټولنې د رئیس په حیث یې د پښتو ژبې او ادب ډیرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه یې په ګڼ شمیرکې لیکلی دي.
بنیادي موضوعات یې دزړو او نوو شاعرانو تذکرې، پښتوګرامر،د پښتونثر، تاریخ او متفرقې تحقیقي مسئلې دي.
شاعري یې هم کړې ده ، ډرامه یې هم لیکلې ده،خو بنیادي میدان یې د تحقیق دی، او په دې میدان کې ډیرلوی نوم لري. د پښتو ادب په مستقبل کې د رښتین صاحب دیو محقق په حیث لویه برخه ده.

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو د تحقیق چې تاسو هم پکې شامل یې مخکې له هغې نه د تحقیق لارې مکمل نه وې خلاصې نو تاسو ته په تحقیق کې کوم مشکلات پیښ شوي وو ؟

ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو د تحقیق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنه دی کړی،ټول عمرمو په تحقیق کې صرف کړی دی،د پښتو ټولنې له خوا د ژور تحقیق شروع عبدالحی حبیبی وکړه، هغه او ما پښتانه شعراء ولیکلو، خادم، الفت، بینوا او ما د حبیبی سره یوځای تحقیقي چارې جارې وساتلې او په خپله مینه او ذوق مو کارکولو نوځکه راته ډیر مشکلات نه دي پیښ شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې دافغانستان دغه پنځه شپږ ادیبان ،حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ،بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړي وې او په تحقیقي کارېې اچولي وې ؟
ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله د تحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده ،چې وزیرصاحب سپین ږیری و ، مشرو ،استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړی، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، او مونږ لیدلی وو ،مایو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند او هلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې دا ټولې خبرې شته دکومو چې ته پوښتنه کوې امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نو خبره دا سې ده،چې کله پښتو ټولنه جوړه شوه،نو سردار نعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو مدیربه یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نو دوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب د کندهار نه راوغوښتی شو او د پښتو ټولنې مدیرشو.
په هغه وخت کې په کندهار کې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو ، وزیرصیب یو ځل دا هم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبار پښتو کړ.
پوښتنه: ایا تاسو د تحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کېسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟
ځواب: شعرونه می ډیرلیکلی دی ،کومه یوه کیسه به می هم لیکلی وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تورسرې) اېښې دي.خو مونږ صرف شعر، افسانه او ناول ته تخليق نه وايو هر ليک تخليق ګڼو.

پوښتنه: تاسو په افغانستان کې دکومې سياسي نظريې مرسته کړې ده ؟

ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو ،البته نظريه مې پښتنه نظريه وه د پښتو ژوند او بقامو غوښتنه وه، دا خبرې ما هم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې) کې ليکلې دي. يوځل په کابل کې دايران سفيرماته وويل، چې ته غواړې چې پښتو د پارسي سره همځنګ شي. ما ورته وويل چې ته چا په غلطه پوه کړې يې ،پارسي خپل ځای لري، پښتو خپل ځای لري خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ،مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي.خوشحال خان ختک وايي:

پارسي شعرمې هم زده

سليقه لرم د دواړو

په پښتو کې شعر وايم

نو داخبره چې ژبه خدای پاک پيدا کړې ده.وعلم الاسماء کلها .

پوښتنه: تاسو د مياشرف (پښتو عروض) نومی کتاب باندې تحقيق کړی دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خليل بن احمد دعربی شعرله پاره جوړ کړی وو ،ايا دغه عروض په پښتو شعر تطبيق کيدای شي؟

ځواب: خبره داده چې مياشرف دعربي څوارلس بحرونه په پښتو شعر تطبيق کړی دی، خو شعرونه يې ورته پخپله جوړ کړی دي.

پوښتنه: که مونږ د مياشرف څخه علاوه دبل چا په پښتو شعر دغه عروض تطبيق کړو نو کيدای شي که نه ؟

ځواب: په ځينو شعرونو کيدای شي او په ځينو نه شي کيدای، خو په کامله توګه په پښتو شاعرۍ نه تطبيق کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟
ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم ،خو میاشرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی،هغه شعرونه ډیر ښکلی دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.
پوښتنه: دقلندرصیب د پټې خزانې فی المیزان او دهمیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده ؟
ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم ، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې
همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو ،مالیکلی وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندرمومند زما اشنا دی ،یوځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به درورم ،ماورته وویل چې مه یې راوړه ،حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی،زه یې حوصله نه لرم،ما قلندرته ویلی وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و ،نو اهمیت به یې زیات وو ،څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،ته پرې اوس اعتراض کوی،چې حبیبی ژوندی و داکتاب به دی دهغه په ژوند لیکلی و.
په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي،خو دا ټول ادیبان دی ماته وواېې چې د حمید بابا د پلارنوم څه دی؟ چاته هم نه دی معلوم،ګنې حمید بابا څومره مشهورسړی دی،نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی.خبره داده چې حبیبی صاحب خونه شاعرو اونه یې د شعردعوه کوله نو هغه به څنګه دغه ټول شعرونه له ځانه جوړکړی وو ،اوبیا دښکارندوی قصیده خوډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم دقلندرمومند غلطه ده ،اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده ،لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال يوه کلمه ده ،څرنګه چې اباسين د پوځيانو سرحد يا بريد دی،نوځکه دقلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل يو کتاب کې ليکلي دي چې حبيبی صاحب په پښتانه شعراء کې دځينو شاعرانو معلومات زما څخه اخيستي وو ،خو بغير دحواله يې ليکلی دي ؟

ځواب: حبيبی صيب ته دلسو شاعرانو په هکله معلومات مالاس په لاس ورکړي وو ،خو هغه زما حواله نه ده ورکړې ،صرف دومره يې ويلي دي چې ما سره يې همکاری کړی ده. يو ځل زه او حبيبی دواړه په ګاډي کې ناست ووحبيبی وويل: چې دا قلندر شاعرڅوک دی،ماورته وويل چې اپريدی دی هغه وويل له څه نه يې معلومه وی، ماوويل: دقلندر ددی شعرنه چې:

ستا دحسن په چمن کې دوه رودونه

د دوو سترګو دماضی باړه جمرود

دباړې جمرود ذکردا ښايي چې قلندر اپريدی دی.

نوخبره داده چې حبيبی صيب په څيړنه کې ما سره او ما هغه سره ډيره همکاری کړی ده،خو دا خبره يې نه وه واضح کړې چې دغه لس شاعران ما ورکړی دي. (۷: ۱۲،۱۴)

(پای)

يادونه: دغه مرکه دښاغلي حنيف خليل له خوا دری ځلی نشرشوې ده.

۱- وفا جريده ۱۳۷۴ل کال دغبرګولی (۲۵) نيټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاند رښتين سره مرکه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م کال (۲-۴) مخونه.

۳- (مخ په مخ) رساله دادبي شخصيتونو سره مرکې، ۱۹۹۵م کال دا پريل دريمه نيټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جريدې سياسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکيچ دحل لار لويه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانو حکومت کول ناشونی کار دی .

پوهاند صديق الله رښتين زمونږ دهيواد دوتلو ليکوالو څخه دی.مونږ د افغانستان درواني وضع په باب ورسره مرکه کړی ده چې په دې ګڼه کې يې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پيدا کړي ؟
ځواب: دافغانستان مسئله بايد څوکاله دمخه د روسانودوتلو وروسته حل شوی وای،ښه داوه چې تنظيمونو هماغه وخت يو مشرتاکلی وای چې ددغه کارله پاره يې وړتيا درلوده ،ليکن داکارونه شو،اوبه له هماغه ورځې خړې شوی دي.
ماتل داويلی او ليکلي دی چې دافغانستان مسئله ډيره زړه شوه،(اوګره چې سرېږي بلاپرې لګيږي).
دافغانستان دغه روان کړکيچ خود ضياءالحق نه پيدا شو،چې اووه تنظيمونه يې جوړکړل،چوکۍ يوه وه او ده پرې اووه کسان کښينول غوښتل اوس ددغه کړکيچ دحل يوازينۍ لار لويه جرګه کيدای شي چې دغه لويه جرګه په ننګرهار،کندهار ياد امن په کومه بله سيمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلي.دغه لویه جرگه باید دافغانستان پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه اویا دده په څیرکوم بل خیرخواه انتخاب کړی، نو همدغه لویه جرگه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسي.
اوداچې اوسني واکمنان یا ددوی په شان کوم بل څوک په زوره حکومت کول غواړی،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خیر ! دافغانستان مسئله به اخردحل لارمومي ،خو اصلی خبره داده، لکه څرنگه چې په کویټ کې دالصباح کورنۍ ته بیرته واک وسپارل شو ،نودملگروملتوپه ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک باید دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.
پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظیمونه صالح رول ولوبوي اوکه نه ؟
ځواب: دتنظیمونو په باب باید ووایم چې دوی اوس هم کولای شی چې اتفاق وکړی، سره یوشی او دافغانستان دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمدظاهرشاه اویا دده دکورنۍ دغړیو ،یاکوم بل خیرخواه ته بلنه ورکړی چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.
ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي اوپه زرو باندې حکومت کوی،دوی نه پوهیږي چې په زور یاري نه کیږي.
اودوی باید په دې هم پوه شی،چې یوازې دکابل په ښار حکومت نه کیږي،ځکه ددې نه زیاتره ولایات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسایلو ته هم لمن ووهله،ځینونورو احساساتي کسانو هم ملی مسایلوته لمن ووهله اوهمدارنگه ددوی بهرنی دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسایلو ته لمن ووهله،غلطې احصایې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسې دظاهرشاه څلویښت کلنې پاچاهی ته نظرواچوئ،نو وبه ګورئ چې دهغه په دوره کې دافغانستان دیوموټي پاتې کیدو له پاره هرقوم بیله بیله برخه درلوده، ځکه دهغه هدف یوازې دافغان دنوم خوندي ساتل اویو متحد افغانستان غوښتل و.دکابل حکومت او ددوی ملګري که ملی مسایلوته داسې لمن وهي،نوخدای خبرکه دافغانستان ننني کړکیچ دحل لارومومي.

پوښتنه: دښاعلي مستیری دهلوځلو په باب څه وایاست؟

ځواب: دمحمود مستیری هلې ځلې ښې دي،ولی دې بې زړه دی، څوچې دې له ګاونډیوهیوادونو سره موافقه ونه کړي،نو دده هلې ځلې به کومه نتیجه ونه لري.بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډیو سره پخه کړي او بیا خپل کار روان کړي.(۹:۴،۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: دکابل ادبي انجمن په هکله، هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ، او دا هم ووایې چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: دکابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمریزکال په پسرلي کې په کارشروع وکړه، چې په شروع کې یې د (کابل) مجلې په نوم یوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمریزکال یې (دکابل کالنۍ) په نامه یوه کلنۍ مجله هم خپروله، ځینې ځانګړې کتابونه یې هم نشرکړې دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود. چې (۲) مادې یې ددې انجمن دکار دڅرنګوالی په هکله وی او په (۸) مادوکې ددې انجمن تشکیل ته اکل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمریزکال کې جوړه شوه چې لومړی مدیریې عبدالحی حبیبی و. دویم یې عبدالرحمن پژواک، دریم یې بیا حبیبی صاحب، او څلورم یې عبدلروف بینوا، پنځم یې زه وم، شپږم یې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بیا رئیس شوم، چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته یادو شوو کسانو کې ما ډیر کارکړی دی، چې (۷۱) کتابونه مې دپښتو دترقۍ لپاره کښلی دي او ددې ټولنې پنځه ستوری دادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رښتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظر وړکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نومونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه، ظریف خان او مابۍ، مومن خان او شیرنۍ او نور، د دې لړۍ دویم ټوک ما لیکلی، دریم ټوک پښتو ټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشرقلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب: زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې د دې دالیک د پټې خزانی په هکله او دهغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱) شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعر هم نه و، نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلا بیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستا سو محترم په نزد د صحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی ؟

ځواب: د دې پوښتنی له پاره دی زما کتا ب د ښکلا وږمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايې چې پخوا پښتو ډېره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام د افغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ،او دی هم .ددوی په هکله ورانده ينو افغاني دربارونو ډېراوبې کچه زياتې کړی و ،نو د پښتون قام د حق دحصول او د پښتو دلوړتيا احساس و چې پښتو مو دعلم ژبه وګرځوله او بايد دا هم ووايو چې پښتو دافغانستان رسمي ژبه هم ده، او سياسی رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: دافغانستان او سني بدلونونه په ادب څه اثرلری که نه ؟

ځواب: هو کله چې دغوايي کو دتا وشوه ،نو د ادب دروازې وتړل شوې او کتاب خانې تالا شوې، خو دهجرت په حال کې بيا هم ډېرکار وشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکرپه بره او کوزه پښتونخوا کې ادب ته څومره کارشوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتو ادب ته ډېرکارشوی دی او په کوزه پښتونخوا کې هم،خومتاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکزموجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب او سياست سره څومره لازم ازملزوم ګڼۍ ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډېراوبې حده لازم او ملزوم ګڼم .مابه پاچاخان ته همدا خبره کوله چې د سياست له پاره علم، اقتصاد ،او کلتوريوه اساسی زيربناء ده ،نوحتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم دزماني دغوښتني سره سم دنثرضرورت زيات ګڼۍ که دنظم ؟

ځواب: نظم او نثرهريو خپل مقام لري، خوزما په فکردنثرضرورت ډېردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کارڅخه مطمین يې ؟
ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کاروکړی او خپل جد وجهد ته د مرګ ترسرحده دوام ورکړی، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.
پوښتنه: تاسو محترم دنوی کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟
ځواب: زما دنوی کول یا نسل شاعرانو څخه داهیله ده چې پښتو دنورو ژبو سره سیاله کړی او خپل راتلونکی نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب(۳: ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جریدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتین د شین اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لاتراوسه یې رڼا لکه د سهار سترګه هرې خواته خوره ده. دی د ادب په میدان کې پیژندګلوی ته اړتیا نه لري، نیږدې نیمه پیړۍ یې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډیره مینه د منزل په لور لاروهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم په لاس د هیواد او هیواد والو دردونه لیکي.او د پښتو ادب د بډاینې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
دخاورې جریدې یوغړي ورسره مرکه کړې ده چې د درنولوستونکوله پاره خپریږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتین تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نیمې پیړۍ څخه زیات خدمت کړی دی، څومره د خپل کارڅخه راضي یاست، اوکوم ارمان موپه دې اړه په زړه کې پاتی دی چې سرته رسیدلی نه وي او ځوانانوته یې د سرته رسولو توصیه غواړی؟

ځواب: ماچې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اویا (۷۰) څخه زیات کتابونه مې لیکلی دي ،چې زیات یې چاپ شوی دي، اودنورو دچاپولوله پاره کار روان دی.

د پښتوګرامر، ادب تاریخ ،هنری نثر، شعرونه او سفرنامو......په باب مې کار کړی دی، داچې دژبې تحقیق او څیړنه لوی کاردی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو، پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام ومومي دژبې او ادب پرمختګ نورو ځیړنو او کارته ضرورت لري، او ترمرګه پورې دالړۍ جاري ده. پښتو په نړیواله سطحه خلکو پیژندلی ده ،انګلستان، امریکا ،ایران، چین، المان، روس، هندوستان ، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لری، پښتو مود افغانستان په اداري چارو او دولتي ادارو کې وکاروله ،او دازمونږ لوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسو اثارمونږ مطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده ،ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري،له هغه څخه زیات نثرد اهمیت لرونکی دی.دنظم ویل ښه دي خو په اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي، څنګه شعرڅومره شعر، یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای، دنثروخوا ته هم توجه وشی.ددې له پاره چې دپښتودنثر خوا پراختیا ومومي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه ،اوپه دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسو کوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خوپښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي، په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي، خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی، په دفترونوکې پښتورواج شوی، مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شوی، چې دلته دا کارنه دی شوی، دلته د شعر په برخه کې زیات کارشوی.نثرته دومره توجه نه ده شوی.چې باید دې خواته هم توجه وشی.
دافسانو او کیسو په برخه کې دلته ډیر کارشوی.
دلرو او برو لیکوالو له پاره یو مرکزیت پکاردی، چې په مشترک ډول د پښتو ژبې خدمت وکړی.
پوښتنه: په خپلو اثاروکې موکوم اثرخوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښېږي، دهریو په لیکلو کې مې زخمت ګاللی دی، خود پښتو ژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې د ژبې د ځیړنو په باب اساسي رول لري، خو بیا هم وایم چې د پښتو ادب تاریخ او ګرامر.... هریو مې خوښیزي.
پوښتنه: داچې تاسو په افغانستان کې د نثرپه ټوټو لومړۍ درجه جایزې هم ترلاسه کړي دي، که وو ایې چې دغه استعداد مو څنګه پیدا او وروزلو، په دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول ترکومه ځایه پورې کړی ده؟
ځواب: خپلې لومړی زده کړی مې د ننګرهار په نجم المدارس کې سرته رسولی، اوبیا دلوړو زده کړو له پاره کابل ته لاړم، او د کابل په عربي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه، او په ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پیل کړه، خو تردې د مخه مو په ۱۳۱۲ لمریز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپور شو، او په ۱۳۲۷ لمریز کال مې یوې نثری ټوټې (نوی کال نوی زیری)ممتازه جایزه وګټله.د دې مسابقی په هیئت کې، محمدهاشم میوندوال، سید شمس الدین مجروح او عبد الرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظر بهترین شعر کوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب:بهترین شعرهغه دی چې مقصدیت ولري،یوسپیڅلی هدف اومقصد ولري،شعرونه مخکې له چا په باید اصلاح شي،چې په تول برابروي،بیادی چاپ شي،دشعرچاپیدل په هرصورت باید په اندازه وي.
پوښتنه: تاسوچې دپښتوژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړی دی په دی لارکې زمونږځوانو لیکوالانو او شاعرانو ته څه توصیه او لارښوونه کوئ ،چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړشی؟
ځواب: زما توصیه ددوی له پاره داده چې دژبې کمبود پوره کړي یعنی دنوی عصرپه تناسب نوي لغات جوړکړی،ددې له پاره چې پښتو ژبه پرمختګ وکړي دپښتو بنیادي کتابونه باید ولوستل شي،لغات راټول شی،داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ویل کیږي چې راغونډشوی نه دی او پاتې دي همدا ډول دپښتو ژبې تدریس ته باید زیاته پاملرنه وشی.دانسان فطرت هیڅکله هم نه مړیږي،خوبیا هم دپښتو تاریخ مکمل نه دی لیکل شوی، دی ته باید په پوره ډول کار وشی،که زما په وخت کې داکمال پوره نه شي نو تاسو یې ، هیله لرم چې په راتلونکې کې داکارترسره شي،ځوانان دی په یوه مرکزیت سره راغونډشی، او دژبې او ادب له پوهانو سره دی تماسونه ټینګ کړي او مشورې دی ترې واخلي،په هرکارکې دی دمشرانو سره مشوره کوی،او بیا دی کارونه سرته رسوي.(۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر

دارو ابناد پوهاند رشتین په علمي ادبي، فرهنګي، سیاسي او ملي هر اړخیز شخصیت باندې ډیرو بهرنیو او کورنیو پوهانو او نامتو شخصیتونو په مختلفو وختونو کې په خپلو لیکنو، ویناوو، اشعارو او پیغامونو کې ثرګندونې کړې، چې دا ثپرکی همدې موضوع ته ځانګړی شوی او په دوو لویو برخوویشل شوی.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلی چې د پوهاند صاحب په ژوند یې په خپلو لیکونو او پیغامونو کې ثرګند کړی دي.

فاضله رښتینه رب دې مه کموه !

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې لـه خـوا دوې شـمارې ۳۴۱-۳۴۲ راورسـیدی. زه ډیر ممنـون او شاکریم.زه به ستا او ستا د ټولنې د کوم کوم احسان شکرادا کړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکوری کړي. پښتو مړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندی لرینه.

د پـــــــښتو ځـــلانــــــــده لمـــــره
رب دې تـــــــاکړي بهـــــــــــــروره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت بار دی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ویاړي
پښتون ټوله لروبره
وفا خواست کوي له ربه
چې رښتین کې منوره
بریالی په دواړو کونو
بریالی او نیک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک را ورسید چې موجب د ډیر فرحت وګرځید.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسیموا !

پوهاند رښتین هغه شخصیت وچې دافغانستان دمعاصر فرهنګ په وده او پرمختګ کې یې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتین دافغانستان د فرهنګ له پاره نه هیریدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۲ مخ.
دپښتوټولنې مشرښاغلی رښتینه !
زه غواړم چې تاسو ته دمجله کابل او ددو کتابو د پاره چې ماته لیږل شوی وو ډیرتشکروو ایم. تاسې خبریې چې زه د پښتو د خوږې ژبې په بابت کې ډیرشوق او ډیره مینه لرم هروخت چې مجله پس له لوی سفرله افغانستان څخه زما کورته راورسیږی، زه ډیرخوشحالیږم.زه امید کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما وکورته ورسیږی.سره ددې چې اوس دان آربرپه ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو دښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شی؟
سلامت اوسئ صاحبه اوبیا ډیرتشکر.
هربرت پنزل - سپرلګ ستریټ - ان آریرمیشیګن - امریکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتین دپښتوټولنې مشر !
ډیرشکرکوم چې ستاسې په لیک سرلوړې شوم،ستاسې پښتوګرامر راورسید ، زه پوره یقین لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره دپښتوپه مطالعه کې ډیرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په یوه بله مسئله کې رجوع وکړم.تاسې به خبریاست ،چې ستاسې په باره کې (ددنیا د ادبیاتو په انسایکلوپیدیا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمی ویلې شوی دي.
اوس په سودا کې یم چې دغه مقاله کې خطایي نه وي راغلی نوله تاسې نه څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې دزیږیدنې نیټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنی شغل څه دی ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډیرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس - برلین. (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !
ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو رالیږلې ده ، ما و کتله او زه پرې ډېر خوشحاله شوم.تاسې د غه کتاب زما د پاره رالیږلې و خو هغه د برتش موزیم مامورینو د ځان د پاره وا خیست. ما د هغه کتاب رسید تاسې ته درو استاوه.
ګ. مردیت اونس د ختیځ پېژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !
کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تا سره وعده وکړه چې زه به تاته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې درکړم.څنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تاوګورم. زه به په منی کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تاوګورم.اوس مې په خپله مقاله دوهم وارنظرا چولی دی.زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډېره ده ، غواړئ چې ترجمه یې کړئ او د اکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.
ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ - غربی المان (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !
ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر راورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړي سره ډېره مینه لرم.ستاسې د کتاب رالیږلو څخه ډېر تشکر کوم.
زه بیا په دې خبره ډېره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی،ماته رالیږلی دی.د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیر انتظارنه راورسید. ماهم تاسې ته دخپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر- بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي ليكونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسو ښه کتاب د پښتو مصدرونو لارښود راورسید او راته به دفعل دزده کولو د پاره بیشکه ډیرمفید اوګټوروي.زه به دا بخش اوستاسو د ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ اوسخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه يئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن – اوسلو - ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي ليكونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس دقاموسونو په نشراتي مؤسسه کې دشرقي ژبود شعبې مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یو کنفرانس ورکړی، چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې رالیږلی دي، دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نوستاسې ددې مهربانې څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړو ته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۶۵ع – ۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
ځوور ځې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنې ژبښودنه او پښتو کلی مې واخیستل ، د دې کتاب د پاره ډیر تشکر کوم. زه تر اوسه لږ پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پیژنی ، چې بې کتابونو کار نه کیږی. زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزی ژبه یې په پراګ کې خپور کړم. ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي. زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم. زه جورنال کابل ته ډیر اړتیا لرم که ممکن وي ما ته یې را ولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا – پراک ، چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثار وخاند دی ، د ژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لری ، دده د هند سفر یو په زړه پورې منلی اثر دی ، چې په نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره ، ۱۳۷۰ل د سنبلې میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !

ستاسې لیـک د پښـتو کلی دلـو مړی ،دویـم او دریـم ټـوک سـره راورسـید او ستاسې څخه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسـتـه زمـونږ دزیـات تشـویق سـبب کیږی.زمـونږ د پښـتو انجمـن کلا سـونه پـه ابتـدایي مراحلو کې دي.زیاتـه هیلـه لرو چې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې داصولو سره سم د پښتو ژبې په تدریس پیـل وکړو ،اوس زه دستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښـتو په لیکلو او تـالیف بوخت یم. او دا کـار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسـین شـاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.

داکتـاب بـه پـه عـین حـال کې مختصـراودژب ښـودنې پـه انـدازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې داسې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورتـه اصلي پښـتووي.اوپه ضـمن کې بـه شـریک کلمـات هـم ولري.پـه آخرکـې بـه د پښـتو پخوانـي اونـوي ادبیـات خصوصـاً دخوشحال ختک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشناشي.

له تاسې اونورو دوستانو څخه هیلـه کـوم چې پـه دې کـارکې راتـه دبریـالی توب دعا وکړئ.

په ډیراحترام

علی اکبرجعفري ،تهران-ایران (۱۳۴۵ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسررښتین !

ماعزم درلود چې دعشق آباد او کابل دراستنیدو سره سم درته لیک ولیکم،ماپه عشق آباد کې ستا له وینا اودوستۍ څخه معنوي اوعلمي استفاده وکړه،دپښتوژبې اوادب سوال تراوسه پورې زما په مغزواوفکرکې دی اوهیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی.ددې لیک په ملتیا دهغه لیک یوه کاپی درلیږم،چې ماپه همدې مناسبت داکترن ،بامیټ ته لیکلی دی او ستاسو مطالعې ته یې وړاندې کوم.زه په کلکه سره دتاسونه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یولیک واستوئ.

زه یقین لرم چې دې به دپښتوژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم اوټینګارته پوره توجه وکړي.داسې امکان شته چې زه به دپسرلي په میاشت کې اروپا ته دتګ په لاره کې له کابل څخه تیرشم.که ممکنه شوه نوزه بیا ستا دلیدلو شوق لرم.

داکتررام راهول–دجواهرلال نهرو پوهنتون دنړیوالو څیړنوښوونځی ډیلی–(۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !

دنوی کال په نسبت تاسې اوستاسې ملګروته دمینې ډک سلامونه اوتبریکونه وایم اوستاسې روغتیا اوبری غواړم. ډیرشکرکوم،چې دکابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی.دغه مجله اوهغه نورکتابونه چې ماته مورالیږلی دي،زما دکارد پاره ډیرارزښت لري. دافغان پیژندنی د محصلانوسره یوځای یې لولم اوښه فایده اوګټه ورځنې اخلم.هیله لرم چې دغه دوستانه روابط به همیشه دپاره ټینګ وي.دعشق آباد سفرپه باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستاسې مقاله په ډېره خوشحالی ولوستله.په عشق آباد کې ستا په لیدو ډېرخوشحاله شوم آرزولرم چې بیا سره ژرترژره وګورو.ددې لیک سره یوځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستی وو ، دراستوم.
په ډېراحترام
ډاکترمانفرید لورنتس – برلین (**۱۳۵۱**ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ،**۵۲** مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نوميالیو ليکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پيرزوينې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بيان شوی دي.

زما ګرانه وروررشتينه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاريخ راورسيدئ، سترګې مې روښانه شوی زه تا ته تبريک وايم، چې د اسې يو مفيد اثر دې ليکلی دی.خدای زده چې ډیر خوښ شوم.رب دی عمراوږد کا ،چې پښتانه ستاله زحمته ګټه یوسی.
وروره !له پښتو ټولنې څخه ستا په انفکاک ډیر خپه شوم.ته به وايې چې ته نو ولی لاړې؟ وروره ! دا د پښتو ټولنې بد بختی ده، چې ياران ټول سره متفرق شول،خير:
خدای به تللی ياران بيا سره راټول کا
توري خاورې به په سرد رنتبول کا
زما غزيزه !هرچيرې چې يې،تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړې، پښتو غريبه څوک نه لري.خدای دی تاغوندې زلمی ژوندی لري. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښه نه دی، زه له خدایه غواړم، چې تاته کامل صحت عطا کړي، ځکه چې ته د پښتانه د کهول یو څراغ یې !
ورو ره د پښتو تولنې په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او د بانډې ونه وتي ! د دنیا سیر او تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوی، زه که څه هم له تاسې څخه لیری یم، خو زړه مې ستاسی سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې او کتابه لیری یم، امید لرم چې ته به د غه لار نه پریږدی، زه خو اوس تش لاړ و شوم.
وروره ! دا څو کرښې مي تاته د دې د پاره وکښلې، چې د پښتو ستر ګور خلق ستا قدر کوي، مه مایوس کیږه. د دنیا ډګر دونی پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي ! ستا کار او زحمت قدر لري، زما نه هیریږی، د خدای هیر مه سی !
ستا ورور عبدالحی حبیبی
اول قوس ۱۳۲۵ ش قندهار
ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (۵-۲) مخونه

ښاغلی فاضل رشتین صاحب خدای دې روغ جوړ لره !
مونږ له ډیر وخت نه په دعا ګانو اموخته شوی یو او په مکتبونو کې هم راته اول ځل دعا خولې ته راځي. دا زمونږ زوړ عادت دی، مګر دومره ښه ده چې زه د غه شان دعا ګانې هغه چاته کوم، چې د هغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي او یو کارېرې جوړ وي.
له دې خوا خیریت دی او تر اوسه ژوندي پاتې یو، مګر دیر غابنونه راته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظر کې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مګر هغه کسان چې زمونږ خبرې د ځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينښ دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکې د دغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد اميد هم واى.
په هرصورت مونږ اوس خپلې ماليخوليا مجبورکړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو اوخپل هغه مسئوليت چې د نن ورځې تفتيشونه يې پوښتنه نه کوي اوزمونږ په ژوند يې ښوک پانهه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولاى شو.هغه څه چې يوريا ست يې مقابله نه شي کولې ،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرو مشکلاتو سره مواجه يم اوکه رشتيا ووايم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غوندې افراطى شوى يو.خير دا قصه به پريږدو اوتاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرسته يوڅه قدر ژوندى شوى و.يوزه خوهيڅ نه شم کولى اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختوکې که دښاغلى خادم صاحب مرسته له مونږ سره نه واى.نواخبارخوبه دپخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوى و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.دتيرو ورځودپاره خوته قوى ځواب لرى.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلى،ولى دى اتحاد مشرقي هيرکړې دى ؟
رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقومينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده. اتحاد مشرقى ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړى ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځاى علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، (۷-۸) مخونه

گل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۲۲ش)

په مونږ گرانه رښتينه روکيه !

خط دې په داسې حال کې چې زه د ناروغتيا په کټ پروت وم راورسيد ستا ليک د مشرقي دخلکو په شان لوخ لغړو ،په مايې تاثيروا چاوه ،ليکلې دي وو ((د کابل مجله او پښتو ټولنه به نه هيروئی-اوريدلي مووو چې دغلته دکلوب سره کومه مجله هم ملگري ده ،مگر په پته يې پوه نه شوو.چې څوتاسو خوځيږئ نو په هرات کې خو ادبي پارسی مجله راووته او مزار کې به هم راووځي، هغه بله ورځ خبرنه شوې چې تجارو غونډه وکړه او د مجلې دنشرد پاره يې يولک افغانۍ غونډې کړی.په کابل کې لطيفي له مرستون څخه دبرگ سبز په نامه يوه فارسي مجله په گستتز چاپ راوويسته.مونږ ويده يو ،چيغې وهو ،نوروينښو وا و په خپله حرکت هم نه کوو.خدای دې زمونږ عاقبت ته خيرپيښ کړي !))

روکيه !دکابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهيږي،دگردو پښتنو او پښتونخوا مشترک دولت دی.دې دولت ته ترقي ورکول يا ورسره کومک کول په کوم رښتين يا کوم بينوا يا کوم يوبل باندې احسان بارول ،ددغه شخص په بی ذوقۍ اوکوتاه بينۍ محموليږي !

ددې ځای دکلوب او مجلې په باب خوترا وسه څه نه دي شوي.ددې ځای ژمی لخوا خوتيرشو.په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کيږي،نوکه ژوندي وو ،بيا بل ژمي کې ددغو شيونو پوښتنه کوه ،هيله ده چې داخبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تيره کړي، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنو ته نن دصبراو سکون تربيت او دسبا وعدی ورکولی شي .مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه ټينګ مسلمان يې نو چې مساجد شته.نو کلوب ته څه حاجت دی؟دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه او مجلی چاسم کړل، چې لانورهم غواړي ! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب او مجلې په باب ليکلي وو ،نو خبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخراخباردي او بيا دهمدغو خلک چې ته تري شاکي يې ! دلطيفي په برګ سبزاو دمزاراو هرات په ادبی او مطبوعاتي پيشرفت مې شکروويست.
خدای دی توفيق ورکړي.مګردسيستان هديه او دميمنی تحفه چې اوله راوتلی ده او دويمه راوځي تاسونه دي ياد کړي !
اوريدلي مې دي چې په طلوع افغان او بيدارکې هم حرکت پيدا شوی دی.په هرصورت تا غوښتی دي، چې مشرقي دهرات او او مزار سره مقايسه کړی، مګرستا هيرشوی دي، چې هرات يو مدني مرکزلري، چې په عصري اصولو توسعه او تعميرشو ! مګرجلال آباد په لوی لاس خلکوو ران کړ ! په دې لس دولس کاله کې روسيه ،اروپا ،جاپان وران شوی وو ،بيرته آباد شول.ستاسو جلال آباد لاهماغسی کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ځوک کناراب قدری جوړولی شي.په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلد يې مجله څومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي،اودلته يو اتحاد مشرقي دی، چې نه لوئيږي او نه ورکوتی کيږي.هلته دمعارف رياست اودلته يې مديريت دی، مزارلاهم دغسې درواخله !
په عقرب کې ماسره چا تيلفونی خبرې کولی ،ويل يې چې په مشرقي کې هرشي ډيروي راويې ليږه ! ماورته ويل دلته تبی ډيرې دي، ده پناه وغوښته ،ويل يې دخدای دپاره نه يې غواړم ،زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر کاڼو کلی خوبه تالیدلي وي، د دري سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما او ریدلې دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دي.
دا سې د مشرقي هر کلی درواخله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو اوژړلو هم قهریږي، نو ښه ده چیغې به هم نه وهو.

قیام الدین خادم

جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (۱۳-۱۴) مخونه

عبدالروف بینوا:

... د رښتین صاحب دژوند زیاته برخه د پښتوژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتوژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنانه وي اوزړه یې نه پیژني نود ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه څیرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نااشنا خلکو ته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنایانو ته د پاک زړه خاوند دی اوزړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک د ده د مینې سره مینه ونه لري او د ده سپیڅلې مینه په مینه استقبال نه کړی، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدار نه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان وښيي. (۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکادیمیسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروا ښاد پوهاند رښتین د پښتو ژبې د تحقیقي ادب یو تکړه سپورو ، ده د پښتو ژبې د غنا له پاره ډیر ترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتو ته یې ستر فرهنګي سوغاتونه راوړي دي.

زه د پوهاند رشتین مړینه د پښتو ژبې او ادب ستره ضایعه بولم.

اروا دې ښاده وي – د اروا ښاد پوهاند رښتین د ادبي زیار او کارستاینه او لمانځه د ده حق دی.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۲۰۵**مخ.

ګرانه وروره رشتین صاحبه !

بختوریم چې پس له ډیرې مودې نه مې ستا یو ټوټه لیک واخیست، رښتیا ده چې هغه لیک داسې نه ولکه دا نورعادي او معمولي لیکونه ، هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنو ته د ویښید و چیغې وی، زه یې تل د ځان سره ساتم او خواخوږو پښتنو ته یې لولم ، ښه ده چې د کابل غونډې ځای کښې هم د خوارو پښتنو غم خوری.

ورورګله ! رښتیا ده پښتانه خدمت او خادم ته اړدي، خوډیره د خوشالی خبره ده چې دیوې ډلې ځوانانو په ککړی کې د پښتنو دیوالي او ویښید و فکر او اراده لیدل کیږي.زه اطمینان او تسلي درکوم چې پښتانه به د زمانې رفتار یو او راویښ کړي او دا باسیند دغاړې نه واخله تر امو پورې به یو پښتون شي.

ځکه چې دا داوسني عصرړومبنۍ تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیراوفقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یوشي اوکاراوهمت وکړي.

ویښه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم.سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي.دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی.خدای دې درته یاد کړي،چې زما قرض خوراکړی.په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ،بری اوبرم غواړم.کله کله مو یادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیرتشکرکوو.

نوردی په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډاخیل – مومند (۱۳۴۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

دپښتوټولنی فاضل اولوی مدیرصاحبه !

له پخوا څخه دکابل مجلې سره شوق اوذوق لرم،ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، اوتل دمحترمولیکوالو دځلاندوافکاروځنې چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ،ډیرخوند اوفایده اخلم،په نتیجه کې داراته ښکاره اومعلومه شوه،چې د دې مجلې لویه برخه او اصلی هدف هغه شی دی،کوم چې دپښتنو غایه اومقصد دی.رښتیا اوسپیڅلی خبره ده اوشاید هرچاته به معلومه هم وي،چې پښتوټولنې په دې موضوع کې،چې ویده پښتانه یې راویښ اوخپل مرام ته یې ملتفت کړل،پوره اوکافي خدمتونه کړي دي،چې دادقدروړخدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي،اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نو که مونږ وو ایو ،چې پښتوټولنه د پښتنو د پاره یو علمي او اجتماعي مرکزدی، او په خپله (رښتین) ددې وګړو محور او ستر غمخوردی، البته دا خبره به د حقیقته ځنې لیرې نه وي.بلکه عین حقیقت او واقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه (۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپی په شان له ښکلو مرغلروډک و د پښتو معلم په لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې د کندز د سیند اوبه او دچاردرې شنی ونی موځنګه ترپام ښی شوی دي، ځکه هلته مو چې کندز ته تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې، که باوروکړئ د سږ کال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا راباندې تیرشو.په هرګل می یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نه وزګاریږئ چې دقعغن دطبیعي ښکلا ننداره وکړئ.

محترمه ! ستاسی خدمتونه که څه هم د پښتوژبی په لارکې دهیریدانه دی، خوبیا هم تاسې ته لاډیرې هیلی لرو ،مثلاً داتحاد جریدې ته هم وګورئ یعنی داتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده به نه وي ،ځکه چې داتحاد پښتو برخه ډیره ضعیفه ده ځکه چې مدیر یې غیرپښتون دی.او د پښتوبرخې ترتیبوونکی یې دادبیاتو دنړی نه لیری پروت دی،نو په دې صورت د پښتوترقي په اتحاد کې یوه ناشدني آرزو ده .که فرصت وشو ننګرهاري ته می سلامونه وواياست.

څوبه ګورمه ستا لارته شرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازی شوی دا سې سترګی　　امـــید ناست دی ستا دیدار ته
ساه می غوټه شوه مری کې　　غـــم مې نه پرېږدي ګفتار ته
ارمـــانونه دې ټول شو ي　　کړی عرضونه ستا دربار ته
لکـــه سوی شمه ناست یم　　ســـتا دمړې شمعې مزار ته
تـــه نوکاشکی دیدن راوړی　　دخـــپل وصل امیدوار ته
پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ

راته ګرانه رښتین صاحبه !

السلام علیکم: زمونږ په دې کتاب کې ډیرکټ کوټ شوی دی ستاسو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه. مهربانی وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.

فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ

خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !

ستالیک راورسید ،دیوسنجیده اوپه کارسترې ادیب خیالات پکې ځلیدونکي ښکاریدل.

وروره ! مونږ یې لاسو پښویو، ستاسو دترقی اوکامیابۍ دعاکوو ،زمونږ په ځلموکې هم ستاسوله برکته دژوند آثارښکاره شوي دي.اوس په خوبولوخیروکې دنوې غزونی آثارښکاری. دمحکومو پښتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی، خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي،چې ته یې داوریدو خواهش کوی،زما یوه دکابل سفرنامه وه ،هغه هم سی آیی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښووده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لراوبرته یې ماخیال وکړ
یــو محمد نوراوبل رشتین پکې کمال وکړ
کــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولونه به یې دواړه سره یو کړه جوړ به پړی شو

هسی خونږدې دهري ورځې په رویداد کې ستا ذکردی، خو په یو شعرپکې دادی:

مــــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کــوم وخت چې مونږ د کابل نه راوتو:

مـــونږ ســره تــردې لکه د سورې لګیدلی و
کوزشوبګرامي کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـــدایـــږو په پالنه کې زمونږه ستړی شوی و
دی پـــه حــوصله کــې د فولادو لکه پړی و
ده پـــه ډیـــراخــلاص درخصتی معانقه وکړه
مـــونږ یـــې دکـــړاو او د پالنې شکریه وکړه

په آخرکې به دا وایم چې زه ستاسو د کامیابي د پاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه

جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشتین صاحب تخلص د هغه د نوم ترجمه ده. څنګه چې يې نوم رشتين و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتين د سمندر مثال لري د هغه د خدمتونو خيرل دا معنى وركوي لكه سمندر چې څوک په كوزه كې بندوي،دهغه خدمتونه دلمرپه شان روښانه او ښكاره دي،هغه په دې لاره كې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف كړى ؤ او رشتين صاحب د پښتو ژبې او ادب د پاره ستر خدمت كړى دى اود افغانستان معارف ددوي له كتابونو څخه پوره استفاده كوي دهغه خدمت دافغانستان دخلكو لپاره لويه سرمايه ده اودهغه خدمات به هيرنه شي !
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰مخ
سيد شمس الدين مجروح:
پوهاند رشتين يو ملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،يعنې د پښتو ژبې ،پښتني كلتور،خپل وطن او ملت سره يې عشق درلود او ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتين د پښتو اديب ،نويسنده او عالم په حيث د پښتنو لپاره ستر خدمتونه كړى دي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ۱۰۹مخ.
استاد قتيل خوږياني:
د پښتو ادب دهسک ځلانده ستورى اروا ښاد پوهاند رشتين د پښتني فرهنګ او ثقافت په نړۍ كې هغه ستره علمي اوفرهنګي ضايعه ده چې وختونه به تيرشي خودا تشه به ډكه نه شي.
پوهاند رشتين په هغه وخت كې د پښتو د تعميم او ترويج لپاره خدمت كړى دى چې چا په زړه وره توګه د پښتو او پښتون نوم نه شو اخيستلاى.
له الفت او بينوا خادمه خلاص شو
لوى استاد راځنى واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغـــو تختې لانه وې وچې شوې
چــې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتو ژبې ته د رشتين صاحب لوی خدمت دده ګرامر دی.
ده پـه پښـتو ګرامر ډير کار وکړ او هغـه يـی تکميـل کـړ او وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانو د رشـتين صـاحب لـه ګرامر څخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټري اخيستی ده نو د رشتين صاحب د ګرامر څخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي او خپل کتاب او اثريی پرې تکميل کړی دی.
د مرحوم رشتين يو عالي صفت او خصوصيت دا و چې لکه څنګه چې يی نـوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.د ه هيڅکلـه د مسـامحی څخـه کار وانخيست. خپله عقيده يې په هر وخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .د رشتين صاحب دا خاطره به د افغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي او هغـه دا چې ده د کمونيستی نظام په دوران کې د حکومت او دولـت سـره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يو منل شوی ملي شخصـيت ؤ او د خپـل ملي فرهنـګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه او ګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښـتو ژبه ليکلـی دی او د پښـتو ژبـې د زده کـړې لپـاره پـه پوهنتونونـو او کورسونو کې ورڅخه استفاده کيږي هغـه ترا وسـه پـوری پـه خپـل قـوت سـره پاتې دی او زمونږ د ژبې او فرهنګ لپاره ډير غنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانباد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخوانی پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کارېې په ډیره ښه توګه ترسره کړ.

اروانباد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او رښتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یې رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعو په ساتلو کې دفرهنګي بریاؤ په خوندي ساتلو او خوندي کولو کې د واقعي تنویراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره یې ډیرخدمت کړی دی.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.

محترم مینا پاسنۍ کرباسي:

باید با تاسف گفت: ما که درین سن و سال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره و شخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعداً پناگزین گردیدیم.

متاسفانه به نسبت کمبود و سایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه در بارهٔ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنگ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود وملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درگفتارو بیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرز و آموزش است:

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژند ګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیر اوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایی عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به تر هغه وخت پورې ژوندې وي ترڅو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.

ښاغلی محمد صابر خویشکی:

پوهاند رشتین د ادبیاتو د پوهنځي دلومړنیو او منلو استادانو څخه و. دنومورې تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ دژبو او ادبیاتو د پوهنځي دزده کړولپاره خورا درانه آثار وو. چې دادی تردې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار دهیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.

ښاغلی بدیع الزمان داودزی:

پوهاند رشتین یو داسې ځلانده ادبي ستوری و چې دهغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې دلته زمونږ په دې سیمه کې اودنړۍ په نورو ځایونو کې هم دتل دپاره ژوندۍ وي.

هغه چې په عملي توګه دپښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو د تاریخ یوه درنه برخه ده چې دراتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.

ارواښاد پوهاند ډاکټرمحمد طاهربورګی:

پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمراو د ژوند سرمایه ټوله دوطن د اولاد دعلم او پوهې دزده کړې په لاره کې صرف کړې وه ده دافغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لویدلې ژبې پښتولاس نیولی ؤ.او غوښتل یې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سیاله او په یو صف کې یې ودروي. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته برې ترلاسه کړدده برې په دې کې ؤ چې دده په خپله وینا ، ده هغه وخت د پښتو ژبې لاس ونیو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرمیدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچیانو.زیارویستونکو بې سوادو له ښارونو وتلو او دغرو او رغودخلکوژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونوکې اوسیدل او په ماموریت او یا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتو لری تښتیدل ،خود پوهاند رشتین او دځونورو خدای بخښلو دپښتوژبې مینه والو په زیار او هڅو پښتو له دې حالته راووتله. دپښتو په ویلو نور نو پښتانه نه شرمیدل. دسواد خاوندانو به هم په پښتوخبرې کولې او یو بل ته به یې په پښتو ژبه لیکونه لیږل. پښتو دنورو خویندو ژبو په شان یوه ژبه شوه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.
پوهنوال غلام دستګیرړنګ:

چې طبیب دخپلې ژبې وي حبیب شي
خوله مرګه وروسته هرچا ته قریب شي
پوهاند رشتین پښتوژبې ته یو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پیدا کړي.
پوهاند رشتین لومړنی شخص وچې په کابل پوهنتون کې یې دپښتوژبې مسئولیت په غاړه واخیست او ددې ژبې دغنا او بډاینې سبب وګرځید.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :

پوهاند رشتین صاحب لکه دکانړي دروند په خپل ځای په خپله ځمکه او په خپل مقام ټینګ ولاړو او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنوعالمانوډیربنیادي کارونه کړي چې دهغونه به مونږ دلته دپیښورپوهنتون په پښتواکېډیمۍ کې استفاده کوله.

پوهاند رشتین یوډیربارعبه اوځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې.څه چې به یې وې هغه به دکانړي کرښه وه. په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي دروندوالي نقشونه په ذهن راکښل ،دنورو ملګرونه په ډیرو خویونو کې یوبیل شخصیت ؤ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.

ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دسترشخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.

زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یوسرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتوادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.

الحاج عبدالغفوررویاند :

پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتو څخه نه دی تیرشوی.خپله خوښي اوخپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولو اوعلمي کولو کې لیده،هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر اوچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې ته دده خدمتونه به ژوندي او تل به دهغو کسانو په دماغ کې چې رښتینی پښتانه او د پښتو ویونکي وي پاتې وي.

پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او دده څو ملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت او د پښتوژبې د تعمیم علم بردار خدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل مومند لیدو ته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله خبرې پیل شوې، یو ملګري د مرحوم وزیرصاحب نه دیوه شي په اړه د اسې پوښتنه وکړه:

((بابا فلاني شي ته په پښتو کې څه وایې؟)) هغه په ډیر اخلاص مخ مرحوم رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکار هغه وخت کاوه چې صدیق الله خان نه و ،اوس چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله د هر مشکل د حل د پاره د صدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.

زما د دې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو د تعمیم علم بردار هم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظر کتل او په پښتو کې یې دده پوهه منلې وه نو ځکه یې د خپل مکلفیت بار دده په اوږو واچاوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.

ډاکټرخورشید عالم:

د ډیرغور خبره ده چې پښتو رشتین صیب و او که رشتین صیب پښتو وه.

اروا ښاد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یو نوموړی بچې ؤ په خپله هم یو تاریخ ؤ.هغه یو محقق ،عالم ،مفکر، سیاستدان او یو داسې نومیالي ادیب ؤچې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه وو ایم چې هغه یې مستحق دی.هغه د عظمت یو مینار ؤ ،زه چې دغه مینار ته ګورم نو توپی ،مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه وغور ځيږي، د عظمت د دې مينار ستاينه زما کار نه دی ځکه چې زما
د قلم توان دومره نه دی خو چې پښتو نخواکې ګورم نو مونږ په حيثيت د قام
د خپل تاريخ.خاورې اوژبې قرض داريو ،خو پښتو ، پښتو نولی پښتون قام
او پښتون تاريخ او خاوره د ارواښاد پوهاند رشتين قرض دارې ده زه نه يم
پوه چې مونږ به حيث د قام خپل تاريخ ته څنګه مخامخ کيږو د قرض داری
خو جنازه هم نه کيږي مونږ به د اروښاد پوهاند رشتين قرض څنګه خلاصوو
دا به د پښتنې ايمان سر بې ايمانی وي چې د دې تاريخ تسلسل ختم شي.
زما په تش سلام به ارواښاد ته څه خوشحالي ورسي !
که زمونږ زور سره همت مل نه شي.نو ژوند به راته يو پيغور شي او پښتون
سره هغه دی چې په توره نه پريوځي.خو په پيغور ارومرو پريوځي دا اوس
د نوی کول کار دی چې فيصله وکړي.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.
ښاغلی محمد نواز:
ښاغلی رښتين صاحب صرف يو شخصيت نه وبلکې يوه اداره وه چې مونږ
پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته د دې ادارې نه
د استفادې حاصلولو د پاره د قام د قلمکارانو پوهانو ډير محنت ضرورت و.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.
ښاغلی پرويش شاهين:
ماته به چې کله هم چيرته په پته د کابل چاپ رساله او کتاب په لاس
راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.
خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتين به هلته ضرور حاضرؤ ، کوم
کتاب له به مې چې پاڼې اړولې ،رشتين به هلته موجود ؤ ،اول سرکې پری
زه تيروتی وم.زما خيال ؤ چې دا رشتين کوم انجمن دی.اداره ده. پراجيکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ
د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو د مطالعې په سبب پوه شوم چې (نا)
دابل څوک نه لیکي ،دا خوپکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او
دغه وخت کې یې زما په زړه او مازغو رشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر
وغورځولو.
کومه رساله ده.کومه موضوع ده. کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه
لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی، که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که
ګرامریې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس
اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که دکلیو او سیمو په جعرافیه نظر اچوي.که
زاړه ټکي او لفظونه راګیروي او جاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي او که
زند.اوستا که پهلوي څیړي.که د پښتنو په شجرو او خیلونو نظر اچوي او که د
عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که د فلکلور په ښاریه ننوځي او که
د شعر په ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم
.او سم نیغ په برابرګو درخیژي.
د پوهاند رشتین هڅه او مرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت
د سرهسکول وو ترڅو دا دکار او د مقام ژبه او چته شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز:
زه دومره ویلی شم چې اروا ښاد پوهاند رشتین صاحب د پښتو ژبې او ادب
د خپل عصر د هغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتو ادب دیو
مضبوط عمارت په شکل درولی دی او د نوي کول لیکوال یې د نورو چتولو
او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله ترآخره خته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم د پښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې د مرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی.
یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې د پښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي رښتیا ده چې رشتین رشتین و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:
په مونږ دریو وروڼوکې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیو تیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونوپه دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.
پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک د پیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمروځلید.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۲مخ.
الحاج فضل الله رشتین:
پوهاند رښتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باور وکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسر جهانزیب نیاز :
مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي
تـل تـرتـله پـه ښه نام پایي ښاغلی
رشتین صاحب نه مري.که دیو کوره لاړ خو پـه زرګونو پښـتنو زړونـو کې ځان ته کورجوړکړی دی.دټول عمرلپاره زمونږ دلارې مشالونه دي.هغوی پـه خپلوو ینو مونږ ته لیکلي دي.
پښتو ټینـګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره
ته هم دې یې پښتون کړی ته هم دا کړه مشهوره
ترکومه چې د پښتون یو بچی هم ژوندی وی د رښتین صاحب دنوم انګازې به په فضا کې خوری وي.
رشتین صاحب په پښتو عاشق و ،پښتو دهغه لیلی وه او هغه یې مجنون و.دا سې عشق چیرې هم نه فناکیږي،دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چې ورژی خو تخم پـه ټولـه دنیا کې خپورکړي او دیو ګل پـه ځای یې زرګونه ګلونه ګلونه تازه شي او ماحول په خپله خوشبویی معطرکوي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.
اوراښاد خان عبدالولی خان:
اروانبـاد پوهانـد رشـتین یـو رښـتینی پښـتون ؤ ،هغـه خپـل ټـول عمرد پښـتوادب دتـرویج اوپـه پښـتون قـوم کـې د شـعورد پیدا کولولپاره تیرکړ ،پښتوادب ته دهغه خدمات به ترقیامت پورې هیرنه شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.
سناتوراجمل ختټک :

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین صیب په اخلاص او ایمانداری، رښتینولی پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.رښتین صیب دیو نغري.دیوې کورنۍ دیوې قبیلي، دیوې سیمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنۍ، قبیلې او بیا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.
قاضی محمد امین وقاد :
ټولو منلی ده چې پوهاند رشتین دخپل وخت هغه بادیانته ،پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت رښتینی خدمتګارؤچې له خپل بصیرت، ذکاوت،علمیت او همت سره یی دې ټولنې ته ډیرڅه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي،بلکې دې ټولنې ته یې پریښې دي.که پښتوورکه شی نود پوهاند رشتین صاحب په اثاروکې به یې پیدا کوو ،او که غلطی پیدا شي نو دهغه له آثارو به یې اصلاح کوو.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

ښاغلی نورالبشرنوید :
پوهاند صدیق الله رشتین دافغانستان د ادب داستاذانو استاذ و ،هغه د افغانستان سپین ږیری زوی و.ټول عمریې پښتون قلم دپښتو دادب او تاریخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپیدلو لاسونوکې نیولی و او مونږ نن رشتین صاحب درپیدلو لاسونه حرفونه داسې وایولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه لیکلي دي.
ای دپښتنو وطنه !
دپښتنو مسکنه
دغیرتونو زانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غیږکې زنګېدلي بچي
ستا په سینه دي روزېدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتویی ولې پرېښودله
هغه پښتوچې ما لیکلې هم ده
اوماویلې هم ده
اوما ښودلې ده
هغه پښتوچې ما دمورد پیو په شان په ځان یو قرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خودغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دریالوبوج مې نه ماتوي
په ما کا لدارې هم راپورې نه دي
خوزه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ما له زما دخاورې مور رضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۵مخ.

پروفیسررسول امین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښوکې ونه لوید.دچا په پښوکې يې سرټيټ نه شو ،دافغانستان په سرېې چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سربانديې دچا په خدمت کې ونه دريد کله چې په کابل کې دکمونستانو رژيم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه اوده ته يې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دليک څخه په خپله ګټه کاروا خلي مګرپوهاند صاحب يوازينی سړی و چې هغوي ته يې وليکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کيږي هلته نه کښينم.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۶مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتين ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دايې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
يـــو قلـم دويم کتاب دريم اشعار خپل

اروا ښاد پوهاند رشتين په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجيبه ده خودتعليم يافته او تيزفهموخلکو ذمه واري ډيره درنه ده.

خــدمت دې خـــومره په مـــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه څومره باقي شمه

دپوهاند رشتين درنه وضعه.په سړه سينه اوريدل.په حوصله ويل په مخصوص اندازليدل کتل او درانه کيناستل او پاڅيدل ډيرخوندورو و.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه داچې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی او که دانه وې نوخدای خبرچې د پښتون به څه حال و.رشتین صاحب د قلم په واسطه علمي سفرمنزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله د رومی تـر کافه
دغه علمي لار رشتین صاحب صافه کړی ده او ده د پښتوژبې او ادب د پرمختیا لپاره په افغانستان کې ترهرچا زیاتې هلې ځلې کړی دي دا د پنځوستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده دخپلې ژبې خدمت کولو.ځوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کوم کارچې پوهاند رشتین پښتوژبې ته کړی دی.هغه یقیناً ډیر درونـد کاردی.ځوک چې دژبې لپاره دومره ډیرکاروکړي هغه هیڅکله مرګ نه لري بلکې دهغه نوم دتل لپاره ژوندي وی.
د ادب په محبت کی لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د ښېرازۍ ارماني و
د ادب په حواله تورو تیاروکې
دوطن په افق ستوري کارواني و
ځکه تا خپلو شعرونوکې زه ستایم
خدای ګواه چې ستا دفکرهمنوایم
ستا قلم ودوخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستا دغه اعجاز باندې ګوایم
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتوژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځېده .په دې برخه کې پوهاند رشتین صاحب ډیرزیار ایستلی دی او ډیرکاریې کړی دی.پوهاند رشتین صاحب دملت جوړولو په کاروان کې ډیرستر اومهم رول لوبولی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

سید صابرشاه صابر:
پوهاند رشتین د افغانستان د پښتو ادب په تاریخ کې دخان بابا وزیرمحمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري اونه ثاني.که پوهاند رشتین نه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښتوبه په افغانستان کې نه وه خودانن چې پښتوژبه په څومره تیزۍ سره مخ په وړاندې روانه ده په دې کې دپوهاند رشتین لوي ،قوي ،اوبنیادي لاس ضروردی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدا محمد فایض:
استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده د مخه څوک په دې لار نه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه ،ژبښود نه سمه نه پیژندله، ددې ډګر لومړني قدمونه استاد رشتین کیښودل نوروېې پیروي وکړه،اروانښاد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډیر حقوق لري.د استاد رشتین په ځیرشخصیتونه ددې وړدي،چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. دهغوی آثار چاپ شي.دهغوی د آثارو دلوستلو او څیړنوزمینه برابره شي او دهغو یاد ژوندی وساتل شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکترمحمد رحیم الهام:
زه د پوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرڅه زده کړی دي.
پوهاند رشتین یو ثابت قدم انسان ؤ،دروغ یې نه ویل د اخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و،چې دا دده د علمیت پوره نخښه ګڼلی شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:
پوهاند رشتین د پښتو ادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه ،وینه او ژمنه سمسوراوښیراز وساته چې (دده په خپله وینا) ددې عصرخوشال خان (محمد ګل مومند بابا) د میوه یې نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اینبودو جوړکړ، دپنځګونو ښوالو لومړنی اوپیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بڼ دبنسټګرپل پسې واخیست، استاد خادم پکې دشعراو ادب کیاری اوکورارې جوړکړل، استاد الفت ورته دخپلومغزوله سینده دژورو فکري، ابتکاري اوفلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل، استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونوپه ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رشتین خدمتګاریې وهری ګلونې اوهرګلبوټي ثانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوخځې نه دوریښمینو ټوکیوپه رنګونوو ګاڼله ،ویې رنګوله او دهرې ثانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورکړ کړاودهرې ثانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنی ټولنې دمغزوپه خوږ بویی کې.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:

پوهاند رشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیتؤ او دپښتو نامتو څیړونکې اوژبپوهاندو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی محمد جاوید خلیل:

دپوهاند رشتین عالمانه خبرو او درونډ خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یی ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه، یوه انسائیکلوپیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیډیمي وه هغه دپښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دافرض یې ترآخري عمرپورې برقراروساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی میا روښان خادم:

مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه دخپلې دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي او دپښتوژبې دعلمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی او دهرفرهنګپال او په خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.

رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کټه پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی اوماتم دی؟
چا وویلی پنځم لمرله آسمان وخوځیده

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ډاکټرحفیظ الله خوږلن:

دپوهاند رشتین صاحب نوم دپښتو او پښتوټولنې سره داسې غاړه غړۍ او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بیلید ونکی ښکاري اوکله چې دپښتو اوپښتوټولنې نوم یاد شي ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندۍ شي.اوکله چې بیا درشتین صاحب نوم واخستل شي نو دپښتو او پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.

دغه ویاړ درشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونو په بدل کې ورپه برخه شوی دی چې دپښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.

ډاکټرمیراحمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوژبې مشهور متل دی چې (سل دې ومره خو د سلو سره دی مه مره).
د رشتين صاحب پوهـه او زړه ورتيـا بـه پـه ګوتـو شـمارو افغانـانوکې پيدا شي.په رښتيا چې پوهاند رشتين په پښتو او افغانيت ټينګ شخصيت و ،وطن ورباندې ګران ونوځکه دوطن په ناخوالوډېر و دردېد.

په هجرت بې وطنۍ کې ډېر غمګين شوم
چې خبرزه د پوهاند صاحب رشتين شوم
چـــا پـــه غـــوږ کې راته وويل داهم لاړ
ماويل څوک ؟سم دغصې نه ورته شين شوم
مـــا ويــل هـــر افغان زما دزړګي سر دی
څـــوک کـــه پـــورتـــه دپاميريا دخيبردی
ای (اکبره) مات ګوډ شـــعردی ورنه جارو
دارشتـــين صـــاحب مـــومند دننګرهارو

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک :
مرحوم پوهانـد رشـتين د پښـتوژبې او ادبيـاتو دژونـدي کولـو دغورځنـګ يوسترسالارو.دده علمـي جدوجهـد دومـره دی چـې نسـلونه نسـلونه بـه دده دآثاروڅخه استفاده کوي.دده علمي هلوځلو اوخدمتونو ته ټول پښـتانه پـه درنده سترګه ګوري.

يولـــوی ويرمو وکورته له ناورينه سره ولاړ
محـــفل د پـــــښتوژبې درشتينه سره ولاړ
د پـــوهې او ادب پرګدۍ ناست يوسترمرشدو
له وعظو له ارشاد اولــه تلـــقينه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـالار د قـافلو و د پښتو د خوځښتونو
لـه علم ولـه وقار او له تمکينه سره ولاړ
سرونه پـرې زنګـيرې لارويان د ادب ژاړي
يو ستروياړ رانه ولاړ خوله تحسينه سره ولاړ
خـاطـريې لتاوه پکې اهونه وودروند غم و
يـو قـصرد ادب لـه شاه نشينه سره ولاړ
پيږۍ پکار دي چې د رشتين خلا ډکه شي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کليوال:

استاد رشتين د پښتو ژبې د سم لوستلو او سم ليکلو د پاره د پښتو ژبې ګرامر ترتيب کړاو پـه دې توګـه يې وکـولای شـول چې د معيـاري پښتو د ليکلو په ډګرکې تربل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې ته تلپاتی خدمت وکړي، سربيره پردې اروانښاد پوهاند رشتين د پښتو ژبې د زده کړې د پاره د اسې نوې لارې پيدا کړې چې د غيرپښتو ژبې کسانو د پاره هم د پښتوژبې زده کړه آسانه کړی.

څـپې د غم دی را روانی د پښتو په کلي
چې دا ستا د مرګ خبرراغی ددو په کلي
که ستوري نشي او د ستوروځای ژرونه نيسي
بيـا به پښتوګرځي سرتوره د پردو په کلي
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبد الباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروابساد پوهاند رشتین خپل ټول عمرد پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ،هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراو کلتوري څیړنو او تحقیقاتو په ساحوکې برجونه درولي دي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې د ګرامرپه برخه کې خصوصاً داسې تحقیقات وکړل چې د ډیرو داخلي اوخارجي پوهانوپام یې دغې په زړه پورې اوپه ضمن کې نیمګړې پاتې موضوع ته واړولو.
مونږ په خواشینۍ سره ویلای شوچې دا ګړی دګوتوپه شمیرپښتانه دهغه سره سیالي کولای نه شي او ځای به یې دتل لپاره خالي وي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.
ډاکټرسلمی شاهین:
پوهاند رشتین یو همه ګیرشخصیت و.دعلم غر،دمینې چینه، دصبرانتها ، د پښتوخواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولوعلمبردار،نه ستړی کیدونکی،خواریکښ دلفظ په حرمت پوه،ادیب، شاعر،محقق،مولف په یو ذات کې څه څه نه و.
هغه دکتاب اوقلم نه پرته په دنیا کې بل هیڅ کارنه وکړی،هغه خدای پاک دپښتوپه خدمت کې لګولی و ،هغه دخپل قلم آخري څاڅکې سیاهي اودخپل زړه آخري څاڅکي وینه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.دهغه قلم وچ شوی نه دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک میاخیل:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند دپښتوادب دخدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتوژبه په داسې سترو سترو کارناموویاړله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ليکوال او څېړونکی ژوندی وي د دغه ستر انسان د استرې کارنامې به له ياده ونه باسي.
پوهاند رشتين يو داسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې يې هر ډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه داسې يوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت يې زمونږ د ادب مانۍ پرېښودرولې وه.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټرزرغونه زيوررشتين:
پوهاند رشتين بابا د پښتو او پښتونولۍ يو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مين يو رښتني خدمتګارو.
ارواښاد پوهاند رشتين به څوک نه پيژني !پوهاند رشتين داسې يو شخصيت و ، چې نه د خپل قام نه د خپل تاريخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنيا تللی دی، خو تاريخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری دی او ښايي چې د هغه حقونه ادا کړي.

خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقي شمه

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبيب الله رشتين:
لوی استاد علامه پوهاند رشتين د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو ، صداقت،راستی،ايمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه.هغه د يو رښتينی خدمتګار په حيث د وطن دوستی په روحيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتوژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۱**مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و دروميي دلرې پښتونخوا په وینا (دا به ورله ښه شي).
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۲**مخ.
ښاغلی نورالحق علومي:
پوهاند رشتین داولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او دژوند دنورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلودله او دټول اولس دآبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکرورسره و. هغه دخپل ملي لرغوني کلتورغنا ، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولې چې هیوادوال دې نظم او ثبات وساتي چې دټولو قومونو ژبې او کلتورخوندي پاتې شي.
دهغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملي پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یوکړي دبدمرغه سیاستونو او کرغېړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې دنورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۳**مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:

د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويـې ويده زړونه ويښول چې
دی زمونږ له اټکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزوورژبه کې شورو
ځلاند ستوری دافغـان د سترتېرو
مـيړنی دزمـــانی و ،ننګيالی و
د پـــوهانوعـالمانو سرلښکرو
په رشتينه لاروولاړ رښتين استاد و
د (غروال) دميړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۴مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتينې ډيوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يو رشتين راته پاتې و په مينه کې
تل به پرې د سترو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دمينی يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۵مخ.

محمد اياز (ملنګيار):

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتوژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص وعام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفرکې
په دنیا کې دژوندیو دا انجام وي
پښتون قام دملنګیاره سره وایی
دعا ګانې به زمونږ دخولې کلام وي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.

ښاغلی خیرمحمد احمدی:

ترعمره چې روان شریک په لارؤ دخپل قام
ښاغلی اومنلی وفادار ودخپل قام
انځوریې ارمانونه دخپل قام کړل په قلم
رشتین خو(احمدی) یولوی فنکارو دخپل قام

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.

ډاکترورږمه رشیتن:

پرانستې کتاب
دخپل ځان دپیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتوده
هم پوه شوې په مطلب یم
ماخپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني يې خبرشوې
دوطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبيبي) مې دی لوستلی
بينوا مې پيژندلی
دخادم دجذبې لاره مې موندلې
دالفت په مطلبونو پوهيدلې
ماترې ليدې رڼا ګانې،مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهيدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخرافغان خپل
ما دا هرڅه دي زده کړي
له پرانستی يو کتاب نه
دا (رشيتن) کتاب رښتيا دي
چې شهکاردی دتمام افغانستان
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزيور
...څومره چې پوهاند رښتين دپښتوژبې اوادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاريې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هيچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاندرښتين دپښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه دعربي ژبې سيبويه ،خليل او اخفش غوندې بنسټ ايښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې ددوي دغه فکري مدرسه تراوسه د تطبيق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی استاد پوهاند رښتین پښتنو او د پښتو ژبې او ادب ته دیو شاعر ادیب ، مورخ ،ژبپوهان، نقاد ، څېړاند ،ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، مینې، رښتینولۍ، پښتونولۍ خدمت کړی دی د اروا ښاد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یو څو خبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړو برخو (نظم او نثر) کې دومره ډیر آثار او لیکنې کړې دي چې هریو اثر باندې غږیدل او څه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کار نه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثار و کې یوازې د (خوږې ورمې) نومې اثر په نظم دی نور ټول آثار یې په خواږه نثر لیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیر خوښ وو خود کمزوري او بې مطلبه شعر طرفدار نه و ځکه په یوه لیکنه کې اروا ښاد فرمایلي دي: ((ښه شاعران د قوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګو نه کړي)) او دی د پښتو ژبې د نثر د برخې په کمې او ضرورت ښه پوه شوی و ، نو ځکه یې په دغه میدان کې ډیر مهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب د لومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دوري یې ډلبندي کړي دي چې له ده څخه دمخه په پښتو ادب کې چا داکار نه دی کړی.

بله دا چې لوی استاد د ادب تاریخ د لیکلو لپاره تر هر څه دمخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلي، چې بیا د دې تذکرو څخه د ادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروا ښاد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې د لسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي اوبيا د پښتانه شعرا دوهم ټوک ليکل په ادب پوهنه کې ډيرستر کاردی.

ده د پښتو نثردورې هم ډلبندي کړې چې د پښتو د نثر هنداره يې ښه بيلګه ده. چې د غه کارزمونږ د استادانو او محلصينو لپاره ډيرارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کيږي.

د نثرپه ميدان کې دلوی استاد لوړ صلاحيت پخه تجربه دهيرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثرکې دده قلم پياوړی، رسااو بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبياتو کې د هنري ادبي نثرد مخکښانو له ډلی څخه استاد رښتين ديو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. دده نثرپه موجوده وخت کې په رښتيا سره سم بې عيبه له خارجي اغيزې نه خلاص دی.

دده د نثرژبه خوږه سپيڅلی، مطلبي او ګټوره ده چې ګڼ شميرنثرونه يې د ادبي پارچو، تاريخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پياوړي استاد په خپلو هنري، ادبي نثرونو کې ډيرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنايي يې (د پښتو قصی) او (د ښکلاوږمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامينو په رنګينولو سره خوند او رنګ لازيات کړی دی، ديو ليکوال په قول د ښکلاوږمه په کتاب کې اروابناد پوهاند صاحب په نثرکې شاعري کړی ده. په هنري ادبياتو کې ډرامه ليکل په فني توګه دده (پښتني ميرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځينو ليکوالو په نظرپوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځينې نوربيا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی ليکوال بولي خودا به ګرانه وي چې څوک دې دا پريکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بيلا بيلو علمي، ادبي برخو کې خپل د قلم نيلی ځغلولی دی.

دژبې او ادب په هره برخه کې يې هراړخيز (همه جانبه) کار کړی دی او دا هغه وخت سړي ته معلومېږي چې د دوی ټول اثارو لولي او مطالعه يې کړي.

نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب دژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي ځرګند او ښکاره دي.

په ادبياتو کې دادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډيره مهمه مسئله ده چې استاد د دې موضوع توپير په ښه شان ښودلی دی. او (د پښتو ادبي مکتبونو) په نامه يې په زړه پورې رساله ليکلی او چاپ شوې ده.

که وواييو چې په بره پښتونخواکې پوهاند رښتين د سفرنامو په ليکنو کې بابا دی، نومبالغه به مونه وي کړې، دلوی استاد رښتين په سفرنامو کې د هند سفر، دننګرهار ننداره، د بدخشان ننداره، دقطغن سفر، دخوست ليدنه، اليشنګ او الينګار ننداره د عشق آباد سفر، دشوروي اتحاد سفر، د مصر سفر، د پيښور سفر او نورې مشهورې دي.

دادب پوهنې په مهمې ځانګې (ادبي تنقيد) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او داسې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړي دي.

په مسلکي توګه د دکدرونو په روزلو کې پوهاند صاحب دادبياتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم ليکلي دي، او ديو منلي او پياوړي استاد په توګه پيژندل شوی شخصيت و چې د پښتو ژبې او ادب د پرمختيا او پياوړتيا لپاره يې ډيرشاګردان روزلي، دعلم او ادب په ډګرکې خدمت ته چمتو کړي دي، چې دهغوی له ډلې ځخه، خالدروښان، ميرحسين شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرمحمد حسن کاکړ، سلیمان لایق، پوهاند حبیب الله تږی، پوهاند ډاکټرالهام، سعدالدین شپون، محمدصدیق روهي، ډاکټرسیدال شاه پولاد، ډاکټرعبدالحکیم هلالی، ډاکټردولت محمدلودین، ډاکټرنورزی، ډاکټرزیار، ډاکټرزیور، ډاکټر زرغونه، شریفه او نور...... نومولی شو.

همدارنګه پوهاند رښتین په ډیرو سختو شرایطوکې په ګردیزاو فراه کې (وړانګه)، (سیستان) اخبارونه تاسیس کړل او چاپخانې یې په کاراچولې دي.

پوهاند صاحب د کابل مجله دهیواد اخبار، دزیري جریده هم چلولې ده. دوړمې مجله هم ددوی له علمي فیض څخه مستفیده وه.

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتین په پښتو ژبه حاکم او برلاسی و، نوکومې ترجمې چې له اردو، عربي، فارسي څخه په پښتو کړي دي په هغوکې د ترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم د پوره صلاحیت او استعداد خاوند و، ددې ټولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې دژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونوکې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې د قلم نیلی نه وي ځغلولی.

د تاریخي پیښو، اجتماعي مسایلو، سیاسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخوکې کره لیکنې دده دآثارو پوره جوت مثالونه دي.

د پوهاند رښتین دهم دورې پوهاند ددوی د پوهې معیارپه مختلفوساحوکې ډیرعالي او لوړ ذکرکړی دی. دمثال په توګه، کله چې د پښتو ادب تاریخ چاپ شو او پوهاند حبیبي ته ورسید نو هغه سمدستي پوهاند رښتین ته داسې ولیکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټور کتاب دې لیکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زیات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یووخت چا دمحمدګل خان مومند څخه دیوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې اوس صدیق الله خان شته ددې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب دلغت پوهنې په ټولو برخوکې پوره پوهه درلوده دلغاتو په ریښې، معنا تفسیراو تشریح کې ټاکلی مقام او پوهه درلوده.

په ۱۳۵۵ ش کال دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځي دپښتو څانګې محصلانود پوهاندرشاد څخه داسې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یولیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې داسې ویلي وو: په ژبپوهنه کې دژبې دقواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنوکې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتوژبه کې پوره نامي دی.

دمعاصرغزل بابا امیرحمزه شنواري په خپلو اشعاروکې داروانښاد خادم صاحب اوپوهاند رښتین صاحب په باب داسې ویلي دي:

ماچې دخادم او درښتین علم ته پام وکړ زړه مې دافغان وپاکې خاوري ته سلام وکړ

په لندن کې دبین المللي شخصیتونو دپیژندنې په کتاب کې دپوهاند رښتین سوانح، آثاراو شخصیت په هکله دمعلوماتوبیان هم دده دنړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهیږم دپوهاند صاحب اړیکې په هیوادکې دننه او بهرله خلکوسره په علمي، ادبي چاپیریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، دعلم اوادب دخاوندانوسره نیغ په نیغه اویا دلیکنوله لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانوته لیکونه استول نو هغوي به هم ددوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیرزوینې جارې ساتلې وې د دوی د شاګردانو له ډلې د اوسني معاصرې دورې ادبي، انتقادي لیکوال ، ژورنالست سعدالدین شپون له امریکې څخه په یوه لیک کې د دوی په اجتماعي، تاریخي شخصیت داسې لیکلي دي:

(... د نورو پښتنو قدر خو کوم ، مګر ستاسې لاډیر ځکه چې په دې تیره لسیزه کې د ...، ...، او نورو همت مې وازمائیه او ستاسو هم د هغوي به بد نه وایم مګر تاسو چې په کوم پښتنی غرور محمد ګل خان مومند میراثه محفوظه و ساتله د هغې ثاني کم ولیدل شو. ما ته ټول احوال معلوم دی او که جګې شملې ته چا جایزه ورکوله زما کاندید به تاسی یئ.
خدای مو ځاله و دانه او د تاریخي شهرت څلی او جنډه مو جګه لره.
ستاسو مخلص شپون.
په ربښتیا سره پوهاند ربښتین پوره د یو دایرة المعارف حیثیت درلود. یوه مکمله ډکشنری وه، یو انجمن و، یوه اکاډیمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي او ادبي چاپیریال کې د پنځو ادبي ستورو په ډله کې پیژندل شوی شخصیت دی او د معاصر ادب په اسمان کې یو د هغو پنځو ځلانده ستورو څخه دی چې تر ډیرو پیړیو به یې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.

په هرصورت که نن لوی استاد د دې غم لړلې نړۍ څخه سترګی پټې کړې دي، خو په معنوي توګه هغه تل ژوندی دی او وي به او تر څو چې پښتو ژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې او پښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو د هغه یاد به تازه وی.

اروا دې د ده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی اسـتـاد پوهانـد رښـتین یـاد ،فضـل الله رښـتین ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتياط د يوالونه ونړول
پوهنيار محمد اسماعيل يون

دهيواد د ملي ژبې او ادب ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين د ژوند او اثارو او د هغه د ادبي خدمتونو د څرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمير ليکنې خپرې شوې دي. په زيا تو ليکنو کې د استاد درغنده کلتوري کارونو ستاينه او يادونه شوې او دې د پښتو ژبې او ادب يوه ځلنده او وياړمنه پاڼه ګڼل شوې ده. استاد دا اتلولي او ستر والي په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دي ، بلکې د خپل فکري نبوغ تر څنګ يې د ځان تيريدنې او ژوند ځارنې د جرئت په زور د اوياړ ګټلې دي. زه غواړم د استاد شخصيت د ستر والي او بريا ليتوب په همدې برخې چې ظاهراً خلکو ته څنګزنې ښکاري خو په حقيقت او واقعيت کې همدې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت ، ګرانښت او ستر والي پوړيو ته رسولی دی. څه وو وايم.

ځينې ارواپوهان چې د شخصيت دودې بيلابيل پړاوونه يې څيړلي ، دې پايلې ته رسيدلي چې نوم د نومول شوي (اسم د مسمی) له شخصيت سره په يونه يو ډول اړيکې لري ، دوی په دې نظر دي چې د نوم مانا د شخصيت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغيزې نه ده . که چيرې ديو شخص د نوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې د وخت په تيريدو سره په خپل شخصيت کې د خپل نوم د مانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې د ده نوم د ده له شخصيت سره سمون لري. که چيرې د يو نوم مانا منفي او بد رنګه وي نو د هغه نومول شوی ورر ورو د هغه له مانا سره روږدی کيږي او بيا د خپل نوم د مانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتيجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو منفي کرکټر جوړیږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کیدونکې نه ده خو تر ډیره بریده واقعیت ته نږدې ده.

پوهاند صدیق الله رښتین یو له هغو شخصیتونو څخه دی چې. نوم یې دمانا له مخې په مثبتونومونو کې راځي، دهغه لومړی نوم د (صدق) یانې رښتیا له ریښې څخه جوړ شوی چې پوره صدیق یې له خپل دویم نوم رښتین سره دمانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو یو شخص چې دنوم دمانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتین شي، نو داروا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به دشخصیت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنیوالي بیا تر ستروالي دهمدغودوو نومونو له ماناو سره ولوبیده، لوی شو او ستر شو. ددې نومونو مانا بیا دقلم په روح او دذهن په دنیا کې شنه شوه او له ده څخه یې داسې یو شخصیت جوړ کړ چې دعمر ترپایه یې هیڅکله هم خپل شخصیت دتکلف او تصنع پرنا روغۍ اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتین و، همداسې رښتین پاتې شو. خدای پاک که له یوې خوا داستاد په ذهن او فکر کې دیو لوی نبوغ چینه شنه کړې وه او دصداقت ځانګړی امتیاز یې ور کړی و، نوله بلې خوا یې دده په زړه کې دداسې یوې مینې زړی کرلی و چې دهغه زرغونیدلو، پاللو او لویدلو دده دصداقت او فکري قوت یووالي ته اړتیا لرله. استاد وایي ((خدای پاک دهرچا په زړه کې یوه مینه اچوي او هرڅوک له یو شي سره مینه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وایي: (خدایه ته په زړه کې اچوې دامینې – چې په ښکار دې مبتلا کړم ته مې وینې) دغسې یې زما په زړه کې هم یوه مینه اچولې ده او هغه مینه د (پښتو) مینه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مينه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او دزړګي ټول قوت يې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه دځينو نوورپه شان يوګام پرشا او يوګام مخکې لاړنه شو، بلکې ګام په ګام پخپله لارپرمخ لاړ، يووخت يې بيا دومره واټن وهلی وچې ترشايې يولوی ادبي کاروان راټوکيدلی و. دده مينه له پښتواوهيوادسره داسې يوحالت ته رسيدلې وه چې دهغودخدمت لپاره يې دهيڅ ډول مضراحتياط، سياسي نزاکت او ځانساتنې خيال نه ساته.

دخپلـې ژبــې دخــدمت لپــاره دپښــتو ،په ځـــانګړې ډول دپښتوليکوالواندوداوچلنديو له بله توپيرکوي. ځينې ديومضراحتياط په جيل کې داسې راګيروي چې دخدمت هرډول نوښت اوجرئت ورته يوجرم اود نوروحق تلفي ښکاري.

داډله کسان پردې ذهني ويره اوناروغۍ هم اخته وي چې که چيرې پـه زغـرده خپلې ژبې اوکلتورتـه کـاروکړي، هسې نـه چې څوک پـرې دنشليست اوفاشيت ټاپه ولګوي نودوی دمقابل لورې دهمدې ذهني بريد اوتورله ويرې له دومره احتياط نه کاراخلي چې خپلې ژبې ته يې ترګټې تاوان زيات وي.

يانې ((دمضراحتياط)) ترپړاو رسيږي. پـه دې شلمه پيړۍ کې ترپښتون بابا وزيرمحمدګل خان مومندوروسته پوهاند صديق الله رښتين يودهغوګوتوپه شمارکسانو له جملې څخه دی چې دخپلې ژبې دخدمت پـه وړاندې يې دمضراحتياط ټول ولاړديوالونه يوپه بل پسې ونړول او پـه خپل اخلاقي، فکري اوادبي جرئت يې ځانته دخدمت لاره بيرتـه کړه. هغـه دپښــتوژبې د کورنيــواو بهرنيودښــمنانو ،توطئه ګـرواو مضــراحتياط کاروپښتنوپه وړاندې لکه غرداسې ودريد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ذره .. هم له خپلو ژبنيو او ملي حقوقو څخه تيرنه شو او نه يې د هغو په سرله چاسره معامله او ((دادو گرفت)) وکړ. د شلمې پيړۍ له سياسي، ادبي او ژبنيو مسايلو سره د چلند په اړه د هيواد د ملي ژبې او ملي واکمنۍ له دښمنانو سره (دوه ځيرې) ډيرې زياتې مطرح او د بحث وړ دي، هم پرې په ليکني او هم په ګړني ډول نيوکې کوي، دا دوه ځيرې يو پښتنو بابا وزير محمد ګل خان مومند او بل د پښتو ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين دی. د هيواد د ملي ګټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل ليکني او ګړني تبليغ ته په اصطلاح داسې يو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتياط اخته د ځينو پښتنو پرڅهنو نويې هم سيوري خپور کړی دی.

د مضر احتياط ناروغان نيوکه کوي چې که چيرې دوی (وزير صاحب او پوهاند رښتين) افراط نه وای کړی نو د دوی په وينا زموږ لړکي ورونه به نه را پاريدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان د افراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط ندی کړی او بيا که د دوی په وينا دا يو افراط وي نو دا خو هم بايد وويل شي چې د دی کار زيږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې يو بل خدمتګار پوهاند ډاکتر مجاور احمد زيار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وويل: ((چې خلک تفريط کوي نو ځکه افراط کوم)) آيا دې ته افراط او تعصب ويل کيږي چې سړی په خپله ژبه ليکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو ديوې وسيلې په توګه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بيا خودنړۍ ټول ولسونه پردې افراط او تعصب اخته دي.

د مرحوم استاد روهي په وينا ((که چيرې په خپله ژبه ګړيدل تعصب وي، نو بيا خو په دنيا کې هيڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتياط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او دهغوی د حقوقو د مدعیانو دناورسو رود مسئوولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او دهغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې دهغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین دیو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتونه پیژندله نو زړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا مو کارونه پیل کړل)) هغه مجبوروچې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نو لو مړۍ هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کارپیل کړي، خو پرقانوني او حقوقي سرچینوهم داسې کسان واکمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پر مختګ او رسمي کیدنه یې دبلې واکمنې ژبې دله منځه تلو په معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډ وو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضراحتیاط کاوه، یا یې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یو شمیرکسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتوژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیرتند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتوژبې مخالفینو استدلال کاوه چې دژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیردې په پام کې ونیول شي نه داکثریت او اقلیت اندول. داپه افغانستان کې د پښتوژبې دښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې داثارود شمیرپه انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو پوهاند رښتین یو پنډ کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیرفارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتین دایرانۍ فارسۍ او دایراني لیکوالو لیکلي کتابونه یوې خواته کړل او هغه یې په قانوني توګه له محاسبې نه وکښل اووې ویل چې دا افغانستان دی ایران نه دی. کله چې هغه کتابونه له شمیرنه ووتل په افغانستان کې خودري ژبو دومره کتابونه نه وو لیکلي ،که څه لیکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه لیکلي وونو په دول د پښتوآثاروتله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشو چې دهیواد دملي ژبې په توګه د پښتوژبې قانوني حق اوحیثیت ومني او په اساسي قانون کې له پښتوژبې سره د (رسمي) ترخنګ د (ملي) نوموننه هم ولیکي.

دادپوهاند رښتین هغه اخلاقي، ملي، ادبي اوسیاسي جرئت وچې په مناسب وخت کې یې په ځانګړي حقوقي اوعلمي مهارت او قانوني حق سره د پښتوژبې حق په قانون کې تثبیت کړ. که استاد دلته له ډیرکم مضراحتیاط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخیستی وای شاید دده لمن له سرواو سپینوږ که شوې وای خود پښتولمن به ډیره سپیره پاتې شوې وای، خودده په زړه کې رښتیا هم خدای پاک د پښتو مینه اچولې وه.

پوهاند رښتین اوځینې نورملتپال چې په قانون کې دخپلوژبنیوحقوقوپرتثبیت بریالي شول نوبیا یې دخپلې ژبې ودې، پرمختګ او بډاینې ته ملاوتړله، دګڼوآثارو په خپرولو ،دپښتوپه دفتري کولو، په تعلیمي نصاب کې د پښتوپه شاملولواو دملي ترمینالوژۍ (نومونې) پرجوړلویې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې یې دهرمهال له چارواکوسره ډغرې ووهلې، سره له دې چې پوهاند رښتین نه له پوځي پلوه ځواکمن و، نه له سیاسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خویولوی حقوقي،ملي اوژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا تړیـې ترشـا ولاړ وا و ده خپلـه روحـي قـوه او فکـري سـپیڅلتیا ورسـره ملګری کړې وه. نوځکه یې پرزیاترو چاروا کو خپل حق منلی و. استاد پـدې موده کې د نوروګڼو خدمتونو ترڅنګ یوازې ملي نومونې (ترمینالوژۍ) تـه دومره خدمتونـه وکـړل چې د شـل کلـن ناتـاره ډول ډول سـتمي او ملـي ضـد ناخوالو هم د هغو په له منځه وړلو زورونه رسید. اوس هم د کابل پـه ښارکې درښـتین صـاحب او نورو پـه لاربـښوونه او زیـار جوړې شـوې ملي نومـونې اولوحې لیدل کیږي.

زمـوږ لـه یو شمیرنورو پښـتنو لیکوالو څخه دا سـتاد دځـانګړي شخصـیت یو امتیـاز دادی چې ده خپـل ټـول ځـواک د پښـتو خدمت لپـاره لګولی دی. له یو ځانګړي ضرورت پرتـه یې نور ټول آثار پـه پښـتو ژبه خپـاره کړي دي او پدې ډول یې خپلې میني ته خپل زړه ښه تش کړی دی.

سره له دې چې استاد پرځینو نورژبو هم پوهیده او کولای یې شول کره لیکوالي هم پرې وکړي. خودی پرهغه راز او ارزښت ډیرښه پوهیده چې د پښتون لیکوال انرژي باید د پښـتو خدمت پـه لارکې مصرف شي. ځینې کسـان چې پـه فرهنګـي او ملـي کـارکې د یو ګـام شـاته او یو ګـام وروسـته پرنا روغـۍ اخته دي هغوی د رښتین صـاحب دې کارته هم د نیوکې پـه سـترګه ګوري. او داسې وایي چې ولې یې د پښتو ترڅنګ فارسـي ژبې تـه کارنـه دی کـړی. دوی د فارسـۍ ژبـې خـدمت پر پښـتنو فرض ګڼـي خو د پښـتو خـدمت یو عادي کار.

اسـتاد صـدیق الله رښـتین خپلـې ملي ژبې تـه د را پیښـونا روغیو پـه وړاندې د یو سپر پـه شان ولاړو ، ترپایه یې د هیڅ ډول مضراحتیاط ، سیاسي نزاکـت، دوخـت غوښـتنو او نـورو خبروترسـیوري لانـدې خپـل شخصـیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرینښودې دهغه شخصیت له یوې ملي مبدانه راپیل شوی و او په مستقیم ډول د حالاتو له بدلون سره سره دیو ستر ملي شخصیت تر پړاوه ورسید.

هغه دژوند تر وروستیو وختونو یاني هغه وخت چې دناورغی پربستر پروت وهم په پښتو ژبه خپلو لیکنو ته دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونو ته یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونه لیږل. (دهوډ یالیوخویونه) په نوم داستاد یوه وروستی لیکنه دهیلې په مجله کې دچاپ لپاره زما ترګوتو شوه، ماچې کله داستاد دلیکنې دتوروپه لوستلو پیل وکړنوله یوڅه ستونزو سره مخ شوم. دا داستاد له وروستنیو لیکینو څخه یوه لیکنه وه چې هغه دناروغۍ په ډیرو سختو شرایطو کې لیکلې وه، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یوله بل سره نښتې وې، دا سې ښکاریدله چې داستاد په زړه کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهې خوګوتو کې یې نوردو مره زورپاتې نه وچې هره کرښه او کلمه بیله بیله او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسره دتوروپه لوستلو کې مرسته وکړه، هغه لیکنه په هیله مجله کې چاپ شوه ،خودکرښوله کږیدلو څخه داسې ښکاریدله چې استاد نور له موږ نه خدای پاماني اخلي، اوس هم کله چې زه داستادهغه لیک په ذهن کې انځوروم نو همغه کږې کرښې رایادیږي اودې سره جوخت مې دهغه شخصیت هم ترسترګو کیږي چې دزماني له ناخوالواو کړلیچونوڅخه ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خودسرلوړي شخصیت لوري یې هیڅکله کوږ نه شو. (۱: ۱۵۹، ۱۶۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

راز محمد وینښ

د پوهاند رښتين د کار، پوهې اخلاقو، خدماتو په باب ډيرڅه ويل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی، او اوس يې په دې تلين کې هغو ځانګړتياو ته د ګرانو حاضرينو پام را اړوم چې په هغه باب چاڅه نه دي ويلي:

داؤد خان په ۱۲۳۲ هـ . ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښيناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاريخي نوم په (اريانا) بدل کړي. نو د دې کار د عملي کولو لپاره يې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډيرياد مشهورو او پوه ليکوال لکه سراج الدين سعيد، سيد شمس الدين مجروح، محمد امين خوږيانی، الفت، خادم، جلالي، بينوا، مولانا ارشاد، د وږمې مجلې مدير، محمد موسی شفيق ،ارسلان سليمی، پکتيانی، عبد القدوس پرهيز، محمد ظاهر صافی او نور......

چې شميريې (۲۰) تنو ته رسيده د ميلمستيا په پلمه کورته را وبلل، سردار محمد نعيم ميلمنو ته وويل: څه کيږي چې د آريانا ويا ړمو په برخه شي او تردې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تيرشو او د هغې په ځای د اريانا خوږه کلمه چې نننی بلخ يا بخدي يې مرکزغوره کړو؟ !

ټول را بلل شوي کسان چو په خوله ناست وو يوازې رښتين، خادم او چت شول او ويې ويل:

دا به سمه وي، خو که دا د غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډيرخوږ او د اسلام مرادف ايسی پدې خبره خبرشي، خدای خبر چې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډيره ويره ده چې له دې خبرې به هيوادوالو او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤد خان چې پوه شو چې خبره رسوايي او بحث ته وځي، ژړيې د سردار نعيم خان په خوله لاس کښيښود ويې ويل: دا دلوی احمد شاه سترميراث دی. دا به پرېږدو، که څه هم خلک ناست وو خو مجلس ډېر سوړشو او په پای کې ميلمانه پټه خوله او چوپ وو تل د ملګرو له جملې يو ازی جلالي، رښتين او خادم ته يې شاباسی وو ايه او نور تروش وو.

ددې پېړۍ ددريمې لسيزې په پای کې د داؤد خان له حکومت نه لږ واندې ملي جريدې لکه: ولس، ندای خلق، وطن، انګار بند شول. داؤد خان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې د صدارت واګې ترلاسه کړی د سردار محمد نعيم په نوبت د ايران د خوشحالولو او د زړه ساتنې په خاطر يې يو ځل بيا د پښتنو په وړاندې سخت دريځ ونيو او ليکوال صلاح الدين سلجوقي يې د اطلاعاتو او کلتور وزير وټاکه. سلجوقي لومړی خادم صاحب، د اصلاح ورځپاڼې له رياست نه لرې او په ځای يې محمد علم غواص هراتی کښيناوه. غلام رحمن جراريې له راډيو لرې او پر ځای يې دکتور جاويد ودراو. نورمحمد تره کی يې له اژانس څخه وويست پر ځای يې عبدالحق واله وټاکه. حيدر ژوبل يې د کابل د مجلې مدير او د پښتو ټولنې مرستيال وټاکه رښتين صاحب يوازنی شخصيت وچې له سلجوقي او سردار نعيم سره يې پښتوضد پاڅون په وړاندې ډغرې ووهلې.

رښتين صاحب ځان ټينګ کړ او خپل کار ته يې د سلجوقی د ناخوالو سره سره په شوق او مينه دوام ورکړ.

رښتين صاحب حيدر ژوبل ته هيڅ وخت ورنکړ چې ورسره وګوري او يا يې د مجلې په باب برابر کړی مطالب ولولي.

په پای کې حيدر ژوبل تنګ شو په خپل سر له مطبوعاتو څخه ووت. د پوهنې وزارت ته ولاړ. او هلته د عرفان د مجلې مدير شو. داؤد خان خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده غه پلان عملي کولو لپاره یو سخت دریځ سړی دکتور سهیل هم چې دخپلې ډلې سره له ضیاء قاریزاده. یوسف آینه، مایل هروی، طالع ،صدیق حیا ، شیدا هروی،فکري، سلجوقي اونوروسره ملګری و.

کابل ښاروال مقررکړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوین په بیلوبیلووجوهاتوناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی یې دپامیرداخبارنوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاودپامیرکلمه یې د دنیا دبام په معنی له دغه اخبارسره مناسبه ونه بلله.

رښتین صاحب په دې نادوده کارسخت او ډیرودردیده سملاسي یې یوه ملګري په وسیله چې بیمارنومیده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل ولیکه داسې چې داکار یې داخبارمؤسس په منل شوي حق تیری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبارکې یې خپورکړ. دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقی دمطبوعاتو وزیر او غواص یې مرستیال ود جرایدو په لروبرکې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړشو چې نور دا پلان پریږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب داصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه دپارسي ژبوغوغا زیاته وه له هغې جملې یو عتیق الله پژواک وچې هغه وخت یې معروف تخلص کاوه. ده په یوه اوږده مطلب کې په پښتو او ددغې ژبې په کمښت او فقرداسې څرګندونې درلودې چې ګڼې پښتو سل کاله هم داخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کیدای نشي نوولې بې ځایه دپارسوعلمي ژبې په مسیرکې ډبرې اچول کیږي !؟

لومړی رښتین صاحب داسې مدلل ځواب ورکړچې لیکوال یې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه وکوته او سپک یې کړ، زه د رښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدر وړ بولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیر نه کړي روح دی ښاد وي. (۲۱: ۱۷، ۴۲)

دښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنو ګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې د دې جوګه نه دی چې چیرته لاړ شم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیز و. دوه پنځوس کاله سره یو ځای وو. زه د افغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول د حبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او د هغه سره کاتب وم. د غه زما د پاره یو فکري مکتب و. څوک چې به د غه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په د غه وخت کې د لته و. پښتو ټولنه کې و. الفت صاحب هم د غسې هر یوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼئ د پښتو د ادب شملې یې ګڼئ د دوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله د مطبوعاتو او هم د معارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په ناداری او نیستی او هر قسم شرایط چې وو ماموریت زما د پاره افتخار و هر حالت چې وخدای تعالی را ته صبر راکړ د دې خلکو فضل او برکت په ما اثر کړی و او ورځ په ورځ د خپل کار څخه په د غه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزیاته موده مې د رشتین صاحب سره کار کړی دی.
دده علم او فضلیت تاسو دوستانو بیان کړ. مګر زما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خو عمري مادیو مخلص په حیث دده سره عمر تیر کړی دی او دده محنت او منت له ما سره یوه لار ښودنه وه زه دده ځینی خصوصیتونه وایم.

دی ډیر صابرو. ډیر حوصلمن، سخت پر کار او لوی پهلوان و دلسو نفرو کار به یې کاوه. پښتو ټولنه په دغه وخت کې په دری نفرو چلیده حتی په دوو نفرو، مولانا سیفي هلته و. ډیر پوه سړی و په اردو او عربي ډیر ښه مسلط و، پښتو خو یې خپله ژبه وه. ښې ترجمې یې کولې خو خدای دې وبخښي خط یې نه لوستل کیده. ده ته به رشتین صاحب داسې منشي پیدا کاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه یې کوله. خو دلیکوالۍ قدرت یې داسې نه و.

مګر رشتین صاحب دده اثار به نیم اصلاح کول. تاسې سیرت النبي څو جلده وګورئ چې دا په حقیقت کې رشتین صاحب ورته لیکلي دي. او کتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره دا چې نه یوازې سیرة النبي بلکې ټول مضامین چې پښتو ټولنه کې نوشته کیدل او نشریدل.

دا به ټول رشتین صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به یې زما په یاد شی چې ژواک او نورملګرو هم دخپلې کامیابۍ اولیکوالۍ راز درشتین صاحب لارښوونه اوله برکته ګڼله.

رشتین صاحب دسبا نه تربیګا به کښیناست او کار به یې کاوه پنځه دیرش کاله یې په پښتو ټولنې کې کار کړی دی یو کال دوه کاله ځینی لرې شوی څه وخت له پاره نشراتو ته هم تللی او هلته مدیر شوی دی پوهنتون کې هم و. مګر بیا دوخت ضرورت دې ځای ته راوستلی، ډیر کار یې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې سترې کړې په مینه یې کاروکړ خوډېرې نادودې یې هم ولیدلې. زه شاهدیم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن یې نه وو. څومره چې زه رشتین صاحب پیژنم ، څومره چې الفت اوخادم پیژنم. څومره چې حبیبي اوبینوا پیژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کارکړی ژبه خوداسې نه وه دومره کارچې رشتین صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګرکې چې نه یې توره اونه ډال غورځولی وي.

سره د ډیرو نادودو ، مخالفتونو په سنګرکې کلک ناست و یوتعداد ځوانان دپوهنتون څخه راووتل اودغه ځوانان دایراني مشرپه پلوخلکوله خوا په شاټپول کیدل دوی غوښتل چې پښتوتوکولنه لغوه کړي. اوستوري ورک کړی.

رشتین صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت اوثبات په خپل دریځ ولاړاو خپل کارونه یې سرته رسول.

خوځنګه چې داکاډیمۍ رئیس صاحب وویل زه هم باید ووایم چې که رشتین صاحب نه وای نونن به دافغانستان نوم اریانا و.

رشتین صاحب صدرنه و وزیرنه وخو هغه دصدراو وزیر کارونه کول یو وخت دپامیر اخبارچې دښاروالی له خوا نشریده د (پامیر) په نوم هم لانجه وه.

درشتین صاحب دکاراوکوښښ په وجه فرمان راغی چې هیڅوک نه شي کولای نومونه بدل کړي.

زه رشتین صاحب صدربولم زه یې تاجداربولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شوکولای، دده په اندازه ژبه ، خوله،خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مارسړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاری صاحب ،ستي صاحب چې رشتین صاحب ورته تخلص لری کړاو صداقت یې پرې کېښود داټول دده دوستان او ملګری و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، او پښتو په خدمت کې هم سنګري و.

دا پښتو چې نن دې حد ته رسیدلی دادده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړی زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدای ج تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروا ښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلونه ستړی کیدونکی هڅو یې د پښتو د راژوندي کولو ،ودې او پرمختګ نوی بنسټونه جوړ کړل. استاد رشتین د نوې پښتو هنري ادبي نثر له مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو د معاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبي نثر په وده او پرمختګ کې د یادونې او ستاینې وړ دریځ لري.

استاد رښتین او د پښتو د معاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبد الحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبد الروف بینوا په داسې مهال کې د پښتو ژبې او ادبیاتو پر هسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب د ډګر ټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړ وو. چې هرخوا ته لاس واچوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړي، هره تشه ډکه کړي، هرډول ناخوالې وزغمي، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم د نوې ژبپوهنې اوګرامربنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې سیاسي لیکنې وکړي، هم دکلاسیکوادبیاتو دمتونودتصحیح کاروکړي، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بیلابیلو اړخونوته پاملرنه وکړي، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورخیړنیزژورآثار.

دبیلوبیلوعلمي، ادبي ډګرونوکې دقلم دزغل په کارکې منډې ترړې کړي دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیوبنسټونوپه توګه خورازیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیوپنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخوکې نه هیریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یویادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلی اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروابناد استاد حبیبي له نوروړخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروخیړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروابناد استاد الفت دادبي هنري نثردیوپیاوړي قلموال په توګه ، اروابناد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروابناد استاد بینوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروابناد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتې پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې ددغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګوندې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظرد هریوه درانده لیکوال دګڼو ارزښتمنو کارونوپه لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتین هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد او څیړونکی دی، د پښتو دهنري، ادبي نثرپه تاریخي څیړنه کې دغه نومیالی لیکوال ځکه د پوره ستاینې وړدی، چې په حقیقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلو په افغانستان کې د پښتو نثرپه ورشو کې دهنري، ادبي ښکلاو بهیرونه دننداروشول.

که موږ د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو او نومیالیوڅیړولتهون کوو ،نوکله څنګه چې په کوزه پښتونخواکې دمولوی احمد قاضی میراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخیلي، ماسترعبدالکریم، استاد حمزه شنواری، سیدرسول رسا ، سید میرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم ختک، صاحبزاده محمد ادریس، رشیدعلي دهقان، اجمل ختک ، قلندرمومنداو یوشمیرنورو مخکښو څیرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرڅادمخه داستاد حبیبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبینوا ، استاد رښتین ، برهان الدین کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او یوشمیرنورپه لومړی ګام کې دیادونې وړدي. (۲: ۲۴۴، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب ستر لیکوال، محقق، ادیب، مورخ، نقاد او له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپېته کاله یې د پښتوژبې او ادب د اسمان لمن پخپلو روښانو پلوشو باندې ځلولې ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږېدلی دی، د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام دلوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بندوبست شروع کړ، نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازی آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال د هډې په نجم المدارس کې داخل او ترفراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال د لومړي ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتو ټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتو ټولنه کې پاتې شو، چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولې، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري دا ټول د پوهاند رښتین او دهغه د ملګرو برکت دی. دارواښاد پوهاند رښتین په هلو ځلو اوس پښتو دراډیو ګانو ،دفترونو ،ښوونځیو ،پوهنتون او دهیواد په اساسي قانون کې دیوې رسمي او ملي ژبې په حیث منل شوې ده.

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار لیکلي او تر (۱۰۰۰) زیاتې مقالې یې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.

اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فانې نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوی لحاظ هغه ژوندی دی ځکه د هغه افکار او نظریات ژوندي دي، علم یې د ځان سره خاوروته نه دی وړی.

دارواښاد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونه دهیواد په روان ناورین او جنګونو کې تیرشول ددغه جنګونو پر اساس هغه ته دزړه ناروغتیا پیدا شوه او په ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید. (انا لله وانا الیه راجعون)

ددې رسالې په بله برخه کې دارواښاد پوهاند رښتین مرکې راغلی، دا مرکې اکثره مرحوم دخپل ژوند په وروستیو لسو کلونو کې چې روغتیا یې حالت یې هم د ډاډ وړنه و، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل، تل یې دا خواهیش او غوښتنه وه ،چې دمطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظریات ، تجربې او د پښتوژبې دترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته ورپه ګوته کړي.

کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جریدو ،او مجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث وربانديې شوی ،دادي:

۱- له جرګې مجلې سره

۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپیدې مجلې سره.
۴- له لیکوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جریدې سره.
۷- له (مرکه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جریدې سره.
ددې ټولو مرکو نچوړ او مهم ټکي یې دادي:
۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:
پوهاند رښتین وایې کله چې موږ پښتو ژبې ته کار شروع کړو نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه، پښتو ژبې ته سیاسي رونق په دولتي چوکاټ کې وزیر محمد ګل خان مومند ورکړی و.
په ۱۳۱۱ ل کال وزیر محمد ګل خان له خوا په کندهار کې پښتو انجمن جوړ شو، دغه انجمن په ۱۳۱۲ ل کال د کابل ادبي انجمن سره یو ځای شو او پښتو ټولنه مینځ ته راغله کله چې موږ د پښتو ژبې د تحقیق او څیړنې کار پیل کړ نو په لومړی وخت یوازې موږ پنځه تنه پوهاند عبدالحی حبیبي، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا اوزه وم، وزیر صاحب محمد ګل خان مومند موږ سره په دې برخه کې مرسته کوله.
دا زموږ هماغه هلې ځلې وې، چې پښتو اوس په نړیواله سطحه خلکو پیژندلې ده. دامریکا، انګلستان، چین، المان، روسیه، ایران، هندوستان، او نور... هیوادونه په پښتو ژبې رادیویي خپرونې کوي.
موږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخو کې وده ورکړه، لکه، ګرامر، ادب تاریخ، ادبي څیړنې او نور راز، راز کتابونه مو ولیکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږچې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو لـه پـاره کـړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاریخ یا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښـتو یوه ده.

۲-د پښتو ټولنې (کابل) او پښتو اکاډیمی (پیښور) دکارونو په اړه:
پښتو ټولنه په ۱۳۱۶ل کال مینځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعـاتو پورې تړلې وه، وروسته په وزارت معـارف پـورې وتـړل شـوه ،د پښـتوټولنې لومړی مدیر پوهاند عبدالحی حبیبی و.
دویم عبدالرحمن پژواک و.
دریم بیا پوهاند عبدالحی حبیبی شو.
څلورم یې عبدالروف بینوا و.
پنځم یې زه وم.
شپږم یې ګل پاچا الفت و.
اووم بیا دویم ځل زه رئیس شوم.
اتم یې څیړندوال محمد صدیق روهی و.
د۱۳۵۷ل کال دثوردمیاشتی وروسـته پښـتوټولنه لـه منځـه لاړه او دافغانستان دعلوموااکاډیمۍ یوه برخه شوه.پښتوژبې تـه پـه افغانسـتان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزیات کارپښتو ټولنې کـړی دی اوتـر(۳۰۰) دری سـوو څخـه زیـات عنوانـه کتابونـه یـې چـاپ کـړي دي. پښتواکاډیمی په پیښورکې هم ډیرکـارکړی دی، داشعارو دیوانونه چاپ شـوي ،ترجمـې شـوي، دشعر،افسانواوکیسـوپه برخـه کـې پښـتو ژبـې تـه ډیرزیات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر پښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخو کې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج و موند او دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.
پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماڅخه پوښتنه وکړه چې دپښتنود ترقۍ له پاره څه کول پکار دي نوما ورته په ځواب کې وویل چې دیوقام د ترقۍ له پاره څلورتوکي پکار دي.
علم، اقتصاد، کلتور او سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ ،یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.
په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضرورده، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکار دي.
۳- د پروفیسور قلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:
پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکو کې د پروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب رد کړی دی پوهاند رښتین وایې: د پټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په **۱۳۲۳** ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه هم د غسې یو یا دوه نسخې پیدا کیږي.
مغل چې د پښتنو ازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنو د تاریخ په هکله کوم آثار پیدا کړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منیځه وړي دي. پښتانه په خپلو ادبیاتو کې دې دورې ته مغلواله وایې او مغلواله د ظلم معنا لري.
پوهاند رښتین وایې اعتراض خو په هر کتاب کیدای شي، مونږ د قلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یو پخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.
دکومو کتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کور ته تللی و م هغه را ته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خو ما انکار وکړاو ردمې کړه.
ما قلندر ته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات ود پټې خزانې څلویښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس ورباندې اعتراضونه کوې، کله چې عبد الحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبد الحی حبیبی شاعرنه و اونه یې د شعردعوه کوله ، نو هغه به څنګه د غه شعرونه له ځانه جوړ کړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.
د پټې خزانې په برکت د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړی ته رسیږي، همدارنګه د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیرشوي ، په پټه خزانه کې د بهلول لودي رباعي او د شیخ رضي لودي شعرهم راغلی دی د غه ټول معلومات موږ ته د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.
۴- په افغانستان کې دروان سیاسي بحران په اړه:
پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړې دي. هغه په هیواد کې دروان سیاسي بحران او جنګونو د حل یوازینی لار لویه جرګه بولي، د غه لویه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلته پوره آمن وي، د افغانستان ټول مشهوراو لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه یا د ده پشان بل کوم خیرخواه کس د مشرپه توګه وټاکي.
۵- ځوان اوراتلونکی نسل ته توصیه او مشورې:
پوهاند رښتین د خپلو مرکو په پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پېښوردواړو ته يو شريک کارپه غاړه دی، هغه شريک کار دژبې خدمت او تکميل دی ځوانان بايد په دې کار کې زيات کوښښ وکړي دنظم څخه زيات دنثروخواته توجه ولري ددوی له پاره يو مرکزيت پکاردی ټول ليکوال بايد يومرکزته رجوع وکړي، ځوانان بايد ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي اودهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اويو کاردې په خپل سرنه کوي.

هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دامتل ويلو (چې وکاندي سلا ، نو يې ورکه شي بلا)

ددې رسالې دريمه برخه :

پوهاند رښتين دنوروپوهانو په نظرته ځانګړی شوی دابرخه لومړی په دوولويوبرخوويشل شوی.

لومړی برخه يې پوهاند رښتين دبهرنيو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنيو پوهانو نظريات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند يې په خپلو ليکونو اوپيغامونو کې څرګند کړي دي.

په دويمه برخه کې يې دافغانستان اوکوزې پښتونخوا دنوميااليو ليکوالوڅرګندونې، خاطرې او دعقيدت پيرزوينې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بيان شوی دي.

په پای کې ترنتيجې او وړانديزونو او مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په ليکلو کې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړانديزونه

۱- تر هرڅه لومړی د دې خبرې يادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تېروتنه او سهوه شوې وي نو د ګرانو لوستوڅخه په ډېر درناوي هيله کوم، چې خپل اصلاحي نظر دې له ما سره شريک کړي.

۲- د دې رسالې د هراړخيزه غني کېدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅود پوهاند رښتين تلويزوني ، راديويي او نورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثر نور هم بشپړ شي.

۳- د دې رسالې د هرې مرکې په پای کې پوهاند صاحب د ځوانانو او راتلونکي نسل له پاره يو لړ لارښوونې کړې دي د دغه ګټورو لارښوونو د عملي کولو له پاره بايد ټول ليکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل يې د عملي کولو په هکله مکلف او اړين بولم.

۴- څرنګه چې پوهاند صاحب د پښتو ژبې په هره برخه کې په ځانګړې ډول د سفرنامو په برخه کې ډېر کار کړی دی ،که چيرې کوم ليکوال وتوانيږی او دا سفرنامې سره راټولې کړي نو دا به لوی او ګټور کار وي.

۵- د تيرو درې لسيزو جنګونو په دوران کې د پوهاند رښتين شخصي کتابتون چوراو تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره د دې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نو د مهربانۍ له مخې دې د پوهاند صاحب له کورنۍ سره اړيکه ونيسي ترڅو دا قيمتي اثار له ورکيدو وژغورل شي.

۶- په دولتي لګښت بايد د ټولو سترو پوهانو ، ادبي او فرهنګي شخصيتونو او په خاصه توګه د پنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- دارواښاد پوهاند رښتین هغه اثار چې اوس بیخي ورک او دقلمي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا په دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دځوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅود دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه اوګړندی شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښتین په نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښتین په خپل ژوند دخپلو اثارو دتدوین په اړه سرته نه دی رسولی ، او په ورځپاڼو ، جریدو او مجلو کې په متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي ، باید هغه مضامین راټول کړای شي ، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- په کابل ښار کې دې کومه لوړه علمي او تعلیمي مؤسسه دپوهاند رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې د ډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروابناد د پښتو ژبې د رسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر د هغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.

که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو د خپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د د اسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې د هغوی مرکې راټولې او د ورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکې نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او د هرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.

اوس که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د د اسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخيز دي که هغه ټول دلته بيان شي ، نو کېدای شي ، چې دا مرکې بيا له سره تکرار شي ، زه يې يوازې دنمونې په توګه يو څو بېلګې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې يوځل حتمي دپوهاند صيب دليدلو لپاره دهغوی کور ته تللم ، هغوی به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوی څخه زيات معلومات تر لاسه کړم ، هغوی همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصيه کوله ، چې په يو مرکز باندې راټول شئ شريک کار وکړئ ، يو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دليري کولو په اړه ډېر پاخه نظريات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروابښاد او دهغه ملګرو کوم کړاوونه تير کړي وو ، هغه بهٔ يې تشريح کول ، چې تفصيل يې په دې تيزس کې راغلی دی ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صيب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې بايد ووايو ، چې هو ، دپوهاند صيب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دی ، خو ماکوشش کړی ، چې دهغوی ديو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتين ژوند پيښې) نوميږي په دې تيزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او لیکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو لیکنو سره پرتلنه کړې ده.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ایا په دې تیزس کې دپوهاند رښتین ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو دداسې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو ، چې دپوهاند رښتین یوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنیو کې نشر شوي ما په خپل تیزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په رادیو او تلویزیون کې تر سره کړي ، دځینو تخنیکي مشکلاتو پر بنا په دې تیزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمون ،پوهنیار لال پاچا ، دربښتین ژوند هنداره ،دافغانستان دکلتوري ودې ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرین. دعلامه پوهاند رښتین با یاد . پېښور. استاد رښتین او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهر، عارف ، دمحترم پوهاند رښتین سره مرکه ، پښتو ادبي جرگه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بینوا ، عبدالروف ، اوسنی لیکوال ، لومړی ټوک ،کابل. دولتي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیاباني، سارا ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله۱۳۷۰ل کال.

۶. حصاري ، عزیزالله ، د پښتو ادب ځلانده ستوری (مرکه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۶ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، د ادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ (رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیل ، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وحدت ورځپاڼه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وفا جریده ، لیندۍ ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښتین، پوهاند صدیق الله ، ادبي لیکونه ، یونیورستي بک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، د رښتین ژوند پېښې ، ناچاپ اثر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گرم دي ، سبا ستوري مجله ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتین ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتین یاد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندویه ټولنه ،۲۰۰۰م کال.

۱۴. رښتین ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتین فرهنګي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختیا مرکز ، ۱۳۸۵ل کال.

۱۵. صمیم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. سپېدې مجله ، دویمه دوره ، ۵ګڼه ، ۱۹۹۲م کال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)۲مه ګڼه می ۱۹۹۱م کال.

۱۷. کوټوال ، حسن ، داروانښاد پوهاند رښتین ژوند او اثار ،پېښور. هیله مجله ، ۳کال ، ۵ګڼه ، ۱۳۷۰ل کال.

۱۸. ملاتړ، زکریا ، اروانښاد پوهاند رښتین دنظراو عمل په هنداره کې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی کال ، دریمه ګڼه ، ۱۳۷۹ ل کال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نومیالی لیکوال ، تاریخ پوه او کره کتونکی اروانښاد پوهاند رښتین ، کابل مجله ۱۱-۱۲ګڼه ۱۳۸۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر ، ۱۹۹۲ م کال.

۲۱. وینښ راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې. پېښور ، لومړی کال. دریمه ګڼه .۱۳۷۹ل کال.

۲۲. هاشمي، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ،پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال.

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لار کې دمضر احتیاط د بوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمد داود شینواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين نظريې
د هغه د مرکو په هينداره کې

پوهاند صديق الله رښتين

ذکريا ملاتړ

۱۳۹۴ لمريز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library